

Po stopách Rychlých Šípů

Název: Po stopách Rychlých šípů

Autor: Jaroslav Foglar

Nakladatelství: Magnet-Press, 1990

Stav: z internetu

Tato kniha pochází z Knihovny digitálních dokumentů.

Slouží pouze pro potřeby těžce zrakově postižených.

Doplňující informace naleznete v příloženém souboru.

* * *

Už od dětských let jsem se tak trochu lišil od všech svých vrstevníků, které jsem znal. Každý jiný kluk, když dostal „grejcar“ (dvouhaléř v hodnotu asi dnešního padesátníku), letěl do krámu pro cukrátku. Já jsem si za tento každodenní měďáček od tety kupoval v papírnickví u paní Truhlářové v nuselském údolí tužku, i když jsem ještě nechodil do školy, abych ji do druhého dne ztratil nebo dal staršímu bratrovi. Jiní malí kluci okouněli u hračkářských krámů, zatímco já nadále obléhal papírnické obchody a čichal opojnou vůni knihařského klinu, kterým byly tehdy lepeny silnější sešity.

A to moje neuvěřitelné a až přízračné štěstí i náhoda, když maminka - vdova bez jakékoliv penze - si pořídila za poslední zbytek peněz z pojistky po zemřelém tatínkovi malý papírnický krám, aby uživila sebe, mého bratra i mně Tužky, papíry, notesy, bloky, barvičky, to byl můj svět - a provází mne prakticky dodnes, i když v jiné rovině. A ještě jedna podobná náhoda mne potkala kromě toho našeho maličkého papírnickví: když jsem vychodil ekonomickou školu, stal jsem se na dlouhých třináct let úředníkem ve velkoobchode papírem!

Od školních let - zase na rozdíl od většiny mých kamarádů - jsem potom žil a dodnes žiju v nepředstavitelném a nepopsatelném pracovním tempu, doslova v poklusu. A co že způsobilo takové trvalé pracovní vypětí? Zprvu to bylo zaměstnání úředníka (48 hodin týdně ve dvojité frekvenci včetně sobot, za mimořádné tvrdých podmínek, o jakých se dnes lidem snad ani nezdá), plus 30-40 hodin týdně práce v mém sdružení Hochů od Bobří řeky. K tomu pak přišlo ještě psaní knížek, článků, povídek, seriálů, tisíce dopisů, ustavičné vymýšlení něčeho, co tady ještě nebylo: návrh na založení moderního časopisu pro mládež (uskutečněný nakladatelstvím Melantrich vydáváním Mladého hlasatele), v něm pak Rychlé šípky, čtenářské kluby, Bobří hráz, časopisecké složité soutěžní hry pro statisíce čtenářů, jako Alvarez, Zlaté údolí a jiné, pro oddíl věčno shánění kluboven a tábořišť, vymýšlení stovek her, každoroční prázdninový tábor bez placených pomocných sil, každodenní výpravy nebo jiné podniky s oddílem Hochů od Bobří řeky, a to vše po více jak šedesát let, bez oddechu, bez přestávky. Mladí muži měli zájem většinou jen o své další vzdělání, o sport, starali se spíše jen sami o sebe a samozřejmě o dívky. Mne stačily - kromě bezvýznamných známostí - jen dvě velké lásky, které nadto nedopadly moc slavně. Příbuzenstvo a někteří moji přátelé, kteří nikdy nepracovali s mládeží, se mi často divili, proč jsem nezaložil vlastní rodinu místo starostí o cizí děti v oddílu. Snad to ale bylo přání osudu, který měl se mnou jiné ptány.

Chtěl jsem zůstat věčně mladý!

Když slavný malíř Josef Mánes často ochaboval ve svém kumštu kvůli různým problémům s dívkami, řekl mu otec: „Umělec má zůstat svobodný, jinak jen stěží doklopýtá k vrcholu, když mu na krku sedí žena a pár dětí!“

- Nepovažuji se za umělce, vím však určitě, že názor otce Mánesa se hodí i na mne! Nikdy bych nenapsal svých osmnáct knížek, milióny hochů a děvčat by nikdy nelovilo bobříky, nikdy bych nevydupal ze země Mladý hlasatel a vpřed a všechny ty jiné věci, ani novou náplň činnosti oddílů a klubů mládeže, kdybych byl rozptylován a utloukán běžnými starostmi o vlastní rodinu! A tak si myslím, že jestli moje dnešní rodinná osamělost je mou osobní škodou, rozhodně nebyla a není škodou pro dnes již celé generace čtenářů i členů tisíců nejrozumnějších druhů oddílů, klubů a jiných středisek mládeže, kteří všichni více či méně těží z mé tvorby a z mých tak mnohých návodů k užitečné a přitažlivé činnosti.

Vždycky jsem také - a to zase na rozdíl od jiných mladíků - toužil zůstat pořád chlapcem, nestárnout, žít stále ve světě dětí a mládí! Miloval jsem

- a dodnes jsem milovat a obdivovat nepřestal - nadevše tu kouzelnou prchavou dobu lidského žití a čím dále tím více jsem byl rozhodnut upsat jí celý svůj život. A čím tato moje touha vznikla, kde se ve mně vzala? Snad to bylo tím, že můj chlapecký věk, i když neprobíhal ani trochu lehce a ani trochu v nějakém pohodlí, bezpracnosti či dokonce přepychu, zdál se mi

- a snad i byl - tak barvitý, mnohotvárný, a já jej prožíval tak citlivě, intenzivně, živelně a s takovým zaujetím, že jsem se přímo děsil myšlenky, až z něho vyrostu a že pak už budu „velký“, dospělý - a po všem tom klukovském

Po stopách Rychlých Šípů

barevném životě že bude veta! A tak jsem se tomu zuby nehty bránil. Umiňoval jsem si, že zůstanu chlapcem do smrti a že nechci mít nic společného s těmi tak zvanými radostmi (ale podle mého tehdejšího dětského názoru spíše trampotami a starostmi) dospělých lidí, které jsem měl pořád na očích. Samozřejmě že postupem doby jsem znenáhla své dětské naivní názory o „trampotách“ dospělého věku korigoval, i všelijaké zájmy let dospívajícího života, tanečním kursem počínaje, přicházely pak nějak samy, bylo to všechno tak nové, nádherné, začalo to vše tak tiše, nebouřlivě- a já jsem se těm změnám v mém smýšlení nevzpíral, i když jsem jimi byl udiven a trochu zmaten. Ale přes to všechno i nadále ve mně také zůstala neuhasitelná touha po světě mládí, touha zůstat v něm nějak trvale, i když už touha rozumně usměrněná - zkrátka chtěl jsem stačit oboje!

A tak jsem začal s tím vším, co s mou touhou a živelným zájmem souviselo - a co už jsem na začátku vyjmenoval: sdružení Hochů od Bobří řeky, knížky pro mládež, články pro ni i časopis atd. To vše se potom stalo alfou i omegou mého života po celá desetiletí, jedinou jeho hlavní náplní, přes neuvěřitelné překážky a těžkosti, jež mi připravovaly nejen různé okolnosti, politické zvraty a podobně, ale i lidská zloba, závist a často i přímo kolosální nepochopení mých snah, mé práce, a tím i jejich zneuznání.

Mé první krůčky životem

Narodil jsem se 6. července 1907 v Praze, ve staroslavné části Podskalí, v Benátské ulici číslo 3. Byl to dům - a vlastně je tam dosud - na tehdejší dobu velmi vysoký, čtyřpatrový, opředený různými zkazkami spíše pochmurného než veselého rázu. Byl obklopen ze tří stran nemocnicí obrovského rozsahu, patologickým ústavem pro pitvání mrtvých, nalezcincem, sirotčincem - podobnými zařízeními, které mu však nemohly zaplašit výhled z oken domu do Botanické zahrady za vysokou zdí přes ulici. Mezi dětmi se tradovalo, že v blízké pitevně mají mrtvolky ležící na prknech k zápěstím připevněné zvonečky, které by ihned zacinkaly, jakmile by se u někoho zdánlivě mrtvého ozval tep.

A ty zkazky z našeho domu? Pamatuji se na několik, jak mi je později vyprávěla maminka, když už jsem začínal chápat. Dvě z nich uvedu, aby si čtenář mohl učinit dojem o prostředí domu. Tak tedy první. V domě bydlela rodina, jejíž otec nikde nepracoval, ač byl práce schopen a zdravý, a zaměstnával se ustavičným psaním prosebných dopisů různým dobročinným spolkům o peněžitou podporu. Rodina měla dva chlapce, čtrnáctiletého a desetiletého. Matka, aby uživila rodinu, prala lidem z okolí prádlo, protože na otcovy žebravé výdělky nebylo možno se spoléhat. Jeho fantazie a podnikavost na nepravém místě neznala mezí. Jednou si vystrojlil sám vlastní pohřeb: lehl si do postele, kolem lůžka rozestavil několik vysokých svíček a dal zavolat do bytu členy kteréhosi dobročinného spolku. Přišli, jen tak ode dveří z chodby s ustrnutím pohlédli na lože domnělého nebožtíka, matce vyplatili několik zlatých na pohřeb, a když odešli, otec bujaře vstal, zhasil svíce a poslal hochy na nákupy. Oba chlapci chodili jen pořád v černých pelerínách (pláštěnky bez rukávů, jen s prostřiženými otvory na prostrčení rukou). Starší hoch mimořádně těžce nesl chudobu rodiny i otcovo počínání. A tak když ho jednou matka poslala na nákup nových prádelních šňůr na věšení prádla, koupil je, ale domů už nedonesl. Na jedné ze šňůr se na půdě domu oběsil. Ve čtrnácti letech!

A zkazka druhá: v domě se nevysvětlitelným záhadným způsobem ztratilo asi tříleté děčko vyběhnuvší z bytu na chodbu. Nikdo cizí po schodech nešel, správce domu v přízemí myla schody a potvrdila, že dítě na ulici nevyběhlo a do domu že nikdo cizí nevstoupil. A přece děcko už nikdy nikdo nenašel.

Stěhování z pochmurného domu

Z mého nejranějšího mládí se mi do mysli trvale vrylo několik prvních vzpomínek. Naše rodina přesídlila do Předlic u Ústí nad Labem, kde tatínek za lepších podmínek nastoupil jako úředník do jakéhosi uhelného podniku. Tak jsem zaměnil vzduch stále páchnoucí dezinfekcí nemocnic a jiných ústavů z okolí pražské Benátské ulice za občas nepříjemné páchnoucí vzduch vanoucí do Předlic z ústecké chemické továrny. (Dnes jsou Předlice již jedním z předměstí Ústí, ale tehdy byly ještě venkov spojený s městem jen tramvají, již se říkalo elektrika.)

Vidím náš pokoj v přízemí předlického domu, prozářený zapadajícím sluncem. Na stole se blyští několik skleniček z nažloutlého skla, ve kterém se odrážejí paprsky. Na mne to silně působí, už od dětství jsem měl vyvinutý smysl pro barvy, byl jsem například úplně očarován leskem pestrobarevně balených cukrátek na vánočním stromku. Otec chodí po pokoji a polohlasně si z učebnice francouzštiny říká jakási slovíčka a fráze. Každá věta se měla třikrát nahlas opakovat, jak zněl návod v učebnici. Před domem je park, za ním boční stěna

Po stopách Rychlých Šípů

činžovního domu, teď právě červená od červánků. Mně jsou asi čtyři roky, bráškově sedm, chodí do první třídy školy, bohužel německé, česká škola zde není. (Předlice byly v zněmčelém území.) Bráška marně škemrá na mamince, aby nám ještě na chvíli dovolila vyběhnout před dům. Já bratra podporuju tím, že ukazuju na ozářenou stěnu protějšího domu a říkám: „Vždyť ještě svítí slunce!“ Na ta slova si pamatuju, i na ten podvečer v pokoji, to byl můj první vjem života. Někdy mě maminka brávala do Ústí na větší nákup. A to bylo něco pro mne! Jeli jsme elektrickou, která měla blízko nás svou konečnou stanici. Vozy byly malé, zelené, a když večer jel poslední vagón na trati, řidič vsunul do reflektorů na obou stranách vozu červená světla. To bylo znamení, že další vůz už nepojede, nikdo aby tedy na stanicích nečekal. Provoz končil.

Elektriky byly mou vášní od útlého dětství - a ta mne provází dodnes! I teď, při zájezdu s Čedokem do ciziny, mým prvním zájmem jsou ve městech, kudy náš autobus projíždí nebo staví, ne galerie a katedrály, ani obrazárny, zámky nebo hrady, ale jaké tam jezdí elektriky, jakých typů, barev a čísel! Zřejmě i v tomto ohledu jsem i ve svých osmdesáti zůstal pořád klukem. Ještě se vracím k těm žlutavým podvečerům v Předlicích. Byla to rodinná pohoda, idyla, která bohužel měla brzo skončit. Vidím v duchu zase maminku, jak prohlíží ilustrovaný literární týdeník Zlatá Praha, tatínek se ovívá pod nosem libě vonícím doutníkem, bráška cosí kutí u okna s plechovou velikou krabicí od čaje, já se hrabu ve starších číslech Zlaté Prahy. Prohlížím obrázky, i když jim příliš nerozumím, ale některé jsou barevné a já se během doby naučil dle nich rozeznávat různé malíře, Kalvodu, Marolda, Vacátka, i Jaroslava Panušku s jeho strašidelnými náměty, a jiné. Také mně učarovávaly obrazy krajin s rozbředlým sněhem na cestě a v lese, s nápisem „Předjaří“, jak mi bráška přečetl, nebo zase s barevnými náladami podzimu. V parku před naším domem stříhal v určitých dobách obecní strážník růže (asi to měl v pracovním úvazku), a když jsem byl u toho, vždy mi nějakou věnoval. Jak jsem si té růže, plné vůně, vážil! Dal mi ji strážník!

Poděbrady - naše neštěstí

Česká obchodní společnost, kde byl náš tatínek zaměstnán jako korespondent, mu nabídla možnost zvýšení příjmů tím, že by jezdil po Čechách prodával různým továrnám uhlí na vagóny. Otec rád souhlasil, ale tím bohužel nastal konec naší rodinné idylly. Otec si na cestách - často velmi namáhavých - uhnal srdeční vadu, což se bezděčně ohlásilo - ač je to tomu možná k nevíře - maminciným zlým snem v otcově nepřítomnosti. zdálo se jí, jak vidí kdesi v cizí místnosti tatínka na nemocničním křesle, zničeného, zdeptaného - a sen se hrůzně vyplnil do několika dnů. Tatínek se vrátil s těžce nemocným srdcem, dostal kdesi v Novém Bydžově silný srdeční záchvat.

Odstěhovali jsme se z Předlic do Prahy-Nuslí, kde maminka měla příbuzenstvo a otec se zde začal léčit. Nemoc se však bohužel zhoršovala a tu se tatínek dozvěděl o Lázních Poděbradech, které tehdy právě teprve začínaly s léčbou srdečních onemocnění. Odborníci tatínkovi radili, že tyto lázně pro stupeň jeho nemoci nejsou vhodné, ale tatínkovi bylo čím dále tím hůře a představa Poděbrad mu pořád ležela v mysli. Jen ubytování tam nebylo možné sehnat. Ale neštěstí se blížilo nezadržitelně různými náhodami, a jednou z nich byl nešťastně objevený inzerát, že v Poděbradech pronajímá stavitel Kneř nově postavené vilky. Maminka tam na otcovo zoufalé naléhání dopsala, a už tím byl náš osud zpečetěn. Vilku nám pronajali a my se tam se vším všudy odstěhovali. Brali jsme to jako poslední naději na tatínkovo uzdravení. Bylo to opravdu nešťastné rozhodnutí přes všechny výstrahy pražských odborníků. V Poděbradech dosud nebyly patřičné zkušenosti, lékaři tam dali tatínkovi hned napoprvé nepřipustně silnou lázeň - a tatínek do 14 dnů po našem přistěhování do Poděbrad zemřel, v pondělí 17. července 1911, ve věku 39 roků! Tu noc před jeho smrtí někdo z ulice práskl do okna v našem přízemním pokoji něčím jakoby prutem. Maminčin bratr vyběhl na ulici, ale tam v tom nočním času bylo liduprázdno. Pověřiví lidé mamince tvrdili, že to bylo zlé znamení a že to sama Smrt se prý ohlásila. Faktem bylo, že úder na okno slyšelo i několik členů maminčina příbuzenstva.

V den pohřbu, zatímco maminka i můj sedmiletý bratr doma naříkali, já coby čtyřletý jsem stál v houfu dětí před domem, rozpáleným slunečním žářem, a prý jsem se dokonce smál! A když se kdosi z větších dětí divil, že se směju, když mi umřel tatínek, odpověděl mu jiný hoch: „Nediv se, on z toho ještě nemá rozum!“ dlouho mi vrtalo hlavou, co to znamená nemít rozum, a ten čísi výrok v mysli slyším do dnešního dne, ač byl vyřknut před více než sedmdesáti roky!

A zase Nuselské údolí

Po necelém poděbradském měsíci se maminka s námi dětmi odstěhovala zase do Prahy-Nuslí. Tam jsme pak zakotvili na další čtyři roky.

Po stopách Rychlých Šípů

Vidím té, moje nuselské údolí, věčně zalité dopoledním sluncem, a vidím i všechno v tobě, ty místo mých prvních, už chlapeckých let. Vidím barevné karafiáty a tulipány v přízemních oknech restaurace pana Pulkrábka, a cítím dodnes v duchu vůni jeho každodenní hovězí polévky, vařené pro místní koňské povozníky. Sbíráám „nosy“ z plácku s kleny u hotelu Union, čichám vůni kouře z lokomotiv nákladních vlaků, jež tady několikrát denně projížděly. Ze žádného normálního komínu nečpěl kouř tak podivné lákavé jako z komínu lokomotivy. Z toho volaly nesmírné dálky, do kterých vlak uháněl. Také na Černou skálu a na opuštěný kout pod vyšehradskými hradbami, kam jsme se s bráškou často a znovu vydávali, vzpomínám. Byly to slastné, bezstarostné chvíle, tiché dny klukovské pohody, a neskončily, ani když jsme se zde v údolí přestěhovali s maminkou do Svatoplukovy ulice, odkud to bylo na Černou skálu dát. Náš nový domov byl v rohovém dome, s okny do Oldřichovy ulice. V dome vonělo každodenně pečivo z pekárny pana Havla v přízemí, celý dům byl trvale tou koláčovou i chlebovou a rohlíkovou vůní lákavé proveně.

Tady také můj podnikavý – už skoro osmiletý – bráška Zdenda plánoval svou zvláštní řeč, které prý nebude nikdo rozumět než my dva a jejíž první věta dost nesmyslně (ale pro mne přímo báječně) zněla: „Lápolo balon utopolo“, v češtině „Kdyby se parník utopil“... Zůstalo bohužel jen při té jedné větě, i když Zdenda oznamoval, že vymýšlí další!

Přes Oldřichovu ulici, kam směřovala naše okna, bydlela rodina s hochem a dcerkou. Ti nám ve svých protějšších oknech v naší úrovni třetího patra „hráli divadlo“, když přísní rodiče nebyli doma. Strojili se do maminčiných šatů a hlavně klobouků, všelijak se pitvořili, kroutili a my s bráškou jsme se mohli ukukat smíchy, což je zřejmě blažilo. Až jednou to skončilo. Viděli jsme, jak rodiče těchto ochotníků se vracejí domů, ale my jsme jejich návrat dětem nahoru do protějšších oken marně signalizovali. Nepochopily naše výstražná znamení a hrály nám vesele dál. Až najednou se nahoře v bytě ozval křik, rodiče svá dítka přistihli v nejlepším řádění a děti dostaly notný výprask. Slyšeli jsme jej i přes zavřená okna!

Jaromírovou ulicí, prašnou a nedlážděnou, jezdila električka čtyřka, s krátkými červenými vagóny těch prvních různých typů. Jednomu jsme říkali „Ubřečená Lída“, protože v okrajích plošin vagónu byly svislé výřezy a nám vždy připadalo, že električka brečí! Koleje byly v pramizerném stavu, propadávaly se, vagóny se při jízdě houpaly jako lodi na bouřlivém moři, a električka často vykolejila. Okna ve vagónech, nijak neutěšená, vydávala při jízdě pekelný hřmot.

Kde byl červený dolík

Nad našimi oblíbenými místy pod hradbami (Černá skála a Opuštěný kout) byly nezastavěné nepěstěné prolákliny, travnaté dolíky a rokly. (Sem jsem umístil v knížce Hoši od Bobří řeky i pověstný červený dolík, ve kterém se Rikitan scházel se svým chlapeckým sdružením.) V jednom z dolíků plných trávy a keřů jsme znali také místo, kde se neustále držela hejna bleděmodrých motýlků „modrásků“. Vrcholky hradeb, jež byly velmi rozsáhlé, se zvedaly do travnatého okraje, širokého několik metrů, a ten se pak prudce svažoval až k vlastní stěně hradeb, vysoké asi jako tří-čtyřpatrový,

z cihel stavěný dům. Kdysi po této vrcholové cestě jezdil na kole kterýsi chlapec a nešťastnou náhodou sjel z cesty na prudký svah, kde už nemohl zastavit a spadl z té obrovské výše na černá skaliska. Jeho poslední slova, pronesená v hrozných bolestech, když ho lidé odnášeli dolů do ulice, aby ho naložili do záchranného vozu taženého koňmi, byla: „Maminko, tatínku, odpusťte mi, že jsem si tak zkazil život!“ Jeho povzdech jsem vložil do úst chlapci v mém příběhu Tajemství Velkého Vonta, když i on byl v beznadějně situaci a věděl, že mu už nikdo nemůže pomoci. Tak ta slova umírajícího trvale žijí dále. A ty záplavy modrásků jsem vepsal do knížky Chata v Jezerní kotlině. Takhle nějak se šperkují knížky, střípek po střípku, vzpomínka za vzpomínkou, zážitek za zážitkem se skládají a vkládají pak do textu.

Pod hradbami se rozkládala na kopci směrem k trati a do Jaromírové ulice vila Bělka, patřící hraběnce Bělské. Ta si v zarostlé zahradě za zchátralým a kácejícím se plotem pěstovala smečku zdivočelých velkých bílých psů. Kdysi přeskočili plot a na cestě pod ním roztrhali malé dítě. Vždycky jsme tudy se zděnou procházeli, či spíše utíkali jen se strachem, když jsme touto cestou na Černou skálu museli projít. Zde také jednou náhle zcepeněl jeden ze dvou koní, táhnoucích pohřební vůz s nebožtíkem na vyšehradský hřbitov. Druhého koně odpřáhli a odvedli, pohřební průvod se rozešel a vůz zůstal s rakví na opuštěné cestě až do rána. Kdo si ještě pamatuje na všechny příběhy z dávných let? Ale proč by se neměly zachovat?

Začínám chodit do školy

A ještě se zase vracím k vyšehradským hradbám, na ně i do nich! v těch

Po stopách Rychlých Šípů

travnatých roklinách, sluncem sežehnutých pláccích a dolících žhnuly a planuly záplavy červenomodrých kartouzků, zvané Slzičky Panny Marie, které krásně kontrastovaly s rojí světlemodrých motýlků – modrásků. Hvozdíky kvetly nachovou barvou, nebyla to ani rumělka, ani karmín, jak zněly spisovně barvy, spíše to byla barva fialovo-nachová, a já po mnoha letech, když jsem už byl zaměstnán v papírenské branži, jsem se dozvěděl, že v tiskárnách a papírnách je tento druh barvy zván eosin.

Dovnitř hradeb jsme pronikali prokopaným otvorem při zemi, kterým jsme se ocitli v tajemném příšeří chodeb, kde nám jen hořící svíčky ukazovaly cestu. Našli jsme tam i rezatou plechovou tabulku se sotva čitelným letopočtem kolem 1780 – nebo 1790. Později byl otvor do hradeb z bezpečnostních důvodů zazděn.

Všude po celém nuselském údolí se prostíralo plno nezastavěných proluk mezi domy. Vedle našeho domu s pekárnou pana Havla se na takové proluce vršila ohromná hromada vykopaného kamení všeho druhu, zřejmě sem byly sváženy z vykopávek pro základy nových domů. Stavěli jsme si na nich hrady, bylo to pravé klukovské rejdiště. A na vše, od hradeb a Černé skály počínaje až po tu hromadu a po přilehlé ulice, všude v mých vzpomínkách svítilo vždy jen dopolední slunce. Nepamatuji se na jediný deštivý den.

Za kolejem na kopci stála už tehdy výstavná budova školy, zatím zcela osamocená, a sem jsem začal chodit do první třídy. Naším panem učitelem byl hodný mladý člověk, jmenoval se Tyl. Byl laskavost a trpělivost sama. A já si získal jeho srdce tím, že jsem mu každodenně přinášel nežádané úkoly „z pilnosti“, protože psaní a čtení byly moje dvě vášně, hlavně psaní. A proč? Už před nástupem do školy jsem se totiž učil psát, abych si mohl zapsat do notýsku mého bratra Zdendu, což až dosud byla jeho – pro mne ponižující a urážlivá – výsada, kterou jsem těžce snášel (Vždy, když jsem ho rozzlobil, zapsal si mě do notýsku, a já tím byl zdrcen, dokud mne z notýsku zase nevyškrtl.) A proto ta moje touha naučit se honem psát, abych i já si jej mohl jednou zapsat.

Úkoly z pilnosti, jak jsem již řekl, vítal pan učitel, ale nelibě je nesli spolužáci, protože je potom od nich požadoval také, a mě dával za příklad. Však jsem byl také jedním spolužákem (jmenoval se Fröhlich, kluk se zlýma očima) přepaden na cestě ze školy, sešit s pilnostními úkoly mi násilně vytáhl z tašky a na kusy roztrhal. Ale já si promptně u paní Truhlářové koupil nový (zlatá tetička Bláža se svým každodenním grejcarem!) a moje úkoly z pilnosti pokračovaly dále.

Miloval jsem školu i způsob názorného vyučování pana učitele Tyla s jeho barevnými obrázky, které zasazoval do rámečků v řadě a podle jejich počtu nás učil počítat. Na zádech jsem nosil tašku s voňavou kožešinou, zřejmě napuštěnou jakýmsi přípravkem proti molům, a já tu vůni číchal vždy s úplnou rozkoší. Ještě dnes ji znovu cítím, podbarvovala celé mé školní začátky. V té době se také udalo mnoho změn nejen u nás doma, ale v celém světě. Vypukla první světová válka.

Maminka koupila krám

V domácnosti valem ubývaly úspory z dřívějších dobrých dob, i peníze vyplacené pojišťovnou mamince po úmrtí tatínka. Bylo nutné něco začít! Ale co? V tehdejší době pro ženy, zejména pro ovdovělé a se dvěma dětmi, nebyly běžné příležitosti k výdělku – a maminka po poradě s babičkou a jejím bratrem Lukášem se rozhodla koupit nějaký malý obchod. Dala inzerát do novin – a na ten se začaly rojit nabídky, někdy bohužel i velmi nedůvěryhodné a podvodné. Jednou se dostavil jakýsi člověk, nabídl mamince obchod s mýdlem, ale když se na „krám“ šla maminka v doprovodu strýce Antona podívat, našla místo nabízeného obchodu jen prázdnou místnost, s několika krabicemi mýdla a svíček ležících na prknech, podepřených dvěma stojany uprostřed. A za tento „obchod“ požadoval podvodník víc, než mamince po otci vůbec zůstalo. Ale vyskytovali se i jiní podvodníci, a když jednomu vytrvalému nabízeči maminka řekla, že se takové podezřelé koupě bojí, chlap pravil mrzutě: „Jó, milá paní, kdo se bojí, nesmí do lesa!“ A už víckrát nepřišel.

A přece maminka posléze jeden obchod koupila, malé papírnictví na Vinohradech, daleko od naší Svatoplukovy ulice, na Korunní třídě, a to byl v našem dosavadním životě, to byla naše druhá životní etapa. Při krámu nebyl byt, ač takový krám s bytem už kvůli nám dětem maminka usilovně hledala. A tak se do Korunní třídy vydávala z nuselského údolí už ve čtvrt na sedm ráno (otvíralo se v sedmi) a po osmé hodině večerní se unavená vracela zase zpátky domů. A abychom Zděnda a já nezůstali sami, babička se zřekla svého bytu v Jaromírově ulici a přistěhovala se k nám. Pro nás kluky to byla veliká změna, bohužel spíše k špatnému než dobrému, babička byla přísná a nesmlouvavá. Jako na smilování jsme oba čekali na mamčin návrat z krámu – a to zejména já, který jsem miloval maminku nezměrně. Vzpomínám si, jak jsem se bál na lůžku večer pohnout

Po stopách Rychlých Šípů

pokrývkou, do které mě maminka uložila, jen abych si přikrytí „nezkazil“! Kdo se mi může divit, že jsem při ní zůstal věrně až do její smrti-zemřela mně ve věku sto dvou let a že jsem ji nemohl opustit tím spíše, když bráška Zděnda se oženil a odstěhoval se, čímž naši rodinnou „Silnou trojku“, jak jsme si žertem říkali, vlastně oslabil. Ale takový už je život. Tak jsme jím šli s maminkou sami dva po dlouhá desetiletí, ve vzpomínkách na od stěhovaného Zděndu, později i zemřelého na rakovinu po nemírném kouření. Musím při té příležitosti poznamenat: už v předškolním věku jsem měl pořád podvědomý strach, že mně všichni moji příbuzní, počínaje maminkou a bratrem, i babičkou, strýčky a tetičkou, dříve či později umrou a já že zůstanu na světě sám. A to se mi také vyplnilo, všichni mi odešli, někdo dříve či později, maminka naposledy. Zůstal jsem opravdu sám – a i když mám stovky přátel a další tisíce, které ani neznám jinak než z dopisování, přece jen rodinně jsem sám. A tu, když si občas uvědomím svou osamělost, je mi při tom úzko, a hluboce lituji, že jsem vlastní rodinu nezaložil. Ale proč se tak stalo, o tom jsem se už zmínil.

Stěhujeme se na Vinohrady

Ještě v Nuslích, když nás tam zastihl začátek první světové války, babička šla s námi hochy do vnitřní části Nuslí nakupovat zásoby, v bláhové víře, že deset kilo mouky bude na přežití války stačit. Pamatuji se, jak jsme se tam vydali za večerního šera a jak nás dohonili dva železničáři, kteří šli zřejmě do služby na vršovické nákladové nádraží. Vycházel červený měsíc v úplňku, železničáři měli rozsvícené své olejové služební lampičky a jeden z nich řekl: „Podívejte se, vršovice hoří!“ Nehořelo samozřejmě nic kromě těch lampiček, ale ten výrok železničářů mi také utkvěl v mysli do dneška a já ho zde vypisuji pro podmalování tehdejší atmosféry.

Hodný pan učitel Tyl byl odvelen hned v prvních dnech války na vojnu, ale já jsem neměl ani čas jeho odchodu příliš litovat. V tu dobu totiž maminka našla konečně v domě, kde jsme měli krám, byt ve třetím poschodí, o dvou místnostech, a tak jsme se tam nastěhovali a Nuselskému údolí dali vale. Navzdory ale přece jen n Zděnda a já jsme na Nusle nemohli zapomenout, a tak jsme se tam vracovali v odpoledním voľnu ještě mnohokrát. Zděnda tam měl podnikavého kamaráda Karla Mošničku, já vendu Hájků,

věčně usmrkaného, ale dobrého, byť trochu prostoduchého. Vzpomínám si, jak za jedné z našich výprav z Vinohrad do Nuslí jsme se Zděndou z údolí šplhali do příkrého kopce, kterým tehdy končila Svatoplukova ulice. (Dnes na jeho vrcholu končí jednou stranou obrovský vysoký nuselský most.) Někde v půlce kopce jsme nechtěně dohnali malého kloučka, který v domnění, že jej pronásledujeme, dal se do zoufalého; ale marného běhu vzhůru. Zděnda na něj volal: „Neboj se, my ti nic neuděláme!“ Ale Venda Hájků, zmužilý tím, že nás dva má vedle sebe a že jednou také může na někoho pouštět hrůzu, volal na kloučka opak tvrzení Zděndy: „Boj se, my ti něco uděláme!“ – Proč jen se mi vybavují z mysli takovéto dávné drobné příhody? Mám je spolu s tisíci jinými trvale vryty do paměti, a vidím i slyším je dodnes. Nuselský Karel Mošnička, Zděndův kamarád, byl vášnivý filatelista a naučil mě sbírat známky. To moje štěstí, když mi maminka z krámu přinesla malé album na poštovní známky, a já si do něj neodborně lepidlem Syndetikon umisťoval své první značkařské úlovky. Byl jsem tou činností úplně okouzlen. Po původním majiteli krámu, knihkupci Jirouškoví, zbyly v regálech ještě nějaké známky k prodeji. Maminka chudinka jejich různým cenám samozřejmě nerozuměla, a proto je doprodávala tak, že známky velkého formátu byly dražší, malé lacinější... Kdepak nějaký katalog nebo ceník! To papírník pan Prášil v sousední Budečské ulici byl jinačí odborník! Výkladní skříně před jeho krámem byly zaplněny od shora až dolů známkami nejrozmantějších států, barev i tvarů – a my procivěli u těchto pokladů nejednu drahnou chvíli. Pan Prášil byl ale také nelítostný a krutý strážce všeho toho bohatství, jež uvnitř krámu bylo ještě nepřehlednější a ještě úžasnější. Tak okouzlovalo všechny kluky z okolí, že leckdy se dal některý z nich strhnout k nerozvážnému činu a potajmu si v krámě z předložených sešitů se známkami jednu či dvě odtrhl a schoval v rozpálené dlaní. Ale jen málokdy se to podařilo! Když pan Prášil počínání zlodějíčka postřehl, bylo zle! Následovalo několik peprných bolestivých políček a pak nepoctivec ještě musel klečet před pultem celou hodinu, k posměchu všech zákazníků. Jednou jsem si šel k panu Prášilovi zjistit cenu, a hlavně pak ale stát podivné známky, která byla trvale mojí chloubou i záhadou zároveň. Nebyla na ní napsaná žádná mně známá země, jen pod hlavou jakéhosi panovníka tři tajemná slova: Marca ga bolo. Odkud ta známka je? Kam ji nalepit? Kdosi – snad sám Karel Mošnička – o ní pravil, že pochází z dávno zaniklého ostrova kdesi v moři, který se při nějakém zemětřesení potopil se vším všudy! Pan Prášil si známku prohlédl a na mou lišácky položenou otázku, kolik bych za známku dostal, kdybych ji šel prodat, mi řekl: „Chlapče, za ni nedostaneš nic, protože to není známka, ale jen italský kolek, co se lepí na

Po stopách Rychlých Šípů

účty!“ Mé zklamání tehdy bylo nevylicitelné. Tak žádná cena, ba ani ta legenda o potopeném ostrově!

Nové školy a spolužáci

Do druhé třídy jsem zadal chodit už na vinohradech, ale to už jsem nebyl, pilným žákem z Nuší, zvyklým na laskavého pana učitele Tyla. Tady na vinohradech byl mým třídním učitelem Josef Vlach, hromotlucký nelítostný necitlivý člověk, výsměšný, spíše zlý než dobrosrdečný, ustavičně posílající domů rodičům kárné lístky k podpisu, ustavičně nechávající toho či onoho a „po škole“. A tak jako když utne, přestaly mé úkoly z pilnosti, které jsem tak rád psával v první třídě, a já chodil do školy jen se strachem, co se bude dít. Stisk vlachovy ruky na rameni, když nás řadil do dvojstupu k odchodu ze třídy, byl doslova bolestivý. Zpodobnil jsem povahu tohoto učitele v knížce Když Duben přichází, zatímco pan učitel Tyl v ní vystupuje jako báječný citlivý učitel Kovář. Zase jedna maličkost ze života! A jiná: v téže druhé třídě zemřel náš věčně pobledlý slaboučký spolužák jménem Hamán. Celá třída mu byla na pohřbu, a já nedovedl potlačit slzy, i když jsme se příliš nekamarádili. Smrt toho chlapce jsem trochu vylicil v knížce Boj o první místo, kde jsem dal zemřít chudému podvyživenému chlapci Věnceslavu Lancovi, který se dával políckovat za housku. V mých knížkách je tedy něco prožité, něco procítěné a něco domyšlené.

Učitel Vlach byl pro mne nepochopitelně vlídným a usměvavým jen k nastrojené a nalíčené paní Chodounské, která byla ve škole každou chvíli, protože s námi chodil do třídy její syn Miloš. (Důvody jsem pochopil ovšem až v dospělém věku.) Někde za Prahou, v letovisku, kde měla tehdejší pražská smetánka své vilky a domy, měli i Chodounských svoje sídlo, kam jezdili na léto. Miloš chodil i ve všední dny podle mého tehdejšího názoru vždy jen přepychově „nedělně“ oblečen. Tím větší bylo zklamání moje i mé maminky z následující příhody: válečná doba přinášela různé nákupní těžkosti, o vše byla nouze a nadto nesmírná drahota, a tak když do každé třídy byl přidělen jeden pár bot pro některého potřebného žáka, maminka o ně požádala pro mne písemnou žádost, přičemž zdůraznila, že je vdova bez jakékoliv penze, se dvěma dětmi, krám že nás sotva uživí, atd. Ale pan učitel Vlach, věčně se točící jen po milostpaní Chodounské, přiklepnul botky jejímu synkovi Milošovi, k úžasu celé třídy, ale hlavně ovšem mému, protože Chodounských nebyli žádní chudáci! Tehdy jsem poprvé v životě zažil silný pocit nespravedlnosti.

Jak jsem záviděl naší bratrské třídě béčku (já byl v áčku) dobrého pana učitele Petříka, kterého jsem zažil sice na jediné jarní dopoledne, ale stalo se pro mne památným a poznamenalo mne na celý život. Stalo se toto: obě naše třídy - áčko i béčko - byly na to dopoledne sloučeny, protože můj třídní učitel byl kamsi odvolán. Byl nádherný den, plný jara, zvenčí se otevřenými okny linula do třídy líbezná omamná vůně právě rozkvétajícího šeríku z parku před naší školou, a pan učitel Petřík přinesl do třídy obrazy bělásky zelného. Vyprávěl nám o rtem poutavé - a já najednou pojal touhu rozběhnout se někam do těch jarních polí a luk, k vodě a do lesů, zkrátka probudil se ve mne tou vůní šeríku i tím obrazem bílého motýla první pocit dosud nepoznané touhy po přírodě. A tu touhu nosím v sobě dodnes a nikdy ve mne neuhasne. Vida, co způsobilo jedno jarní dopoledne s poutavým vyprávěním o bílém motýlu.

Noví a lepší učitelé

Plné čtyři roky jsem se potom ještě trápil pod neoblíbeným třídním, než jsem přešel na vyšší stupeň školy, tehdy takzvané „měšťanky“ (tedy dnešní šesté až osmé třídy základní školy). Tady už jsem zakotvil radostněji a pod vedením třídního učitele Stanislava Stuny a pod „matykářem“ panem učitelem Synkem se mně škola už zase počínala líbit tak, jako kdysi v první třídě. O obou učitelích se zde chci zmínit, neboť pro můj vývoj hodně znamenali. Byl to pan učitel Stuna, který mně dodával sebevědomí, když pochválil můj pravopis, ale též i obdivem nad mými slohovými úkoly, z nichž jsem byl trvale známkován „jedna-jedna“, neboť i moje písmo bylo na dvanácti- či třináctiletého kluka velmi úhledné. Však mám ty sešity dodnes schovány, i s podpisem ředitele školy pana Čiháka, což bylo tehdy vyznamenání nadevše.

Na začátku osmé třídy jsem byl navržen panem učitelem Stunou za naši školu na dvouměsíční bezplatnou cestu do Švýcar na zotavenou; byl to pro mne další zážitek na celý život. Akci pořádal Čs. červený kříž spolu se švýcarským červeným křížem a za tu kterou školu měl být vybrán žák, který prý naší mladé republice neudělá ve Švýcarech ostudu. Bylo to pro mne opět velké vyznamenání, když jsem byl celým učitelským sborem uznán jako schopný pro toto nenadálé dobrodružství. Ale než se z něho vyzpovídám, zmíním se ještě o panu učiteli Stunovi trochu jinak; odskočím o celé desítky let dopředu.

Po stopách Rychlých Šípů

Kdysi – už jako dospělý – jsem našel v telefonním seznamu náhodou jméno Stanislav Stuna! U Jóviše! Celý život jsem toužil ještě jednou se setkat s tímto hodným učitelem – a ejhle, on ještě žije, a dokonce v mé blízkosti, snad jen o tři bloky domů dále! Jak to, že jsem se s ním za ta léta nikdy nesetkal? Určitě bych ho přece poznal! S rozechvěním jsem vytočil číslo jeho telefonu, ale vzápětí přišlo litostné zklamání: pan učitel byl již řadu let mrtev, v telefonním seznamu bylo uvedeno jen jméno jeho syna, rovněž Stanislava. Povídali jsme si tedy o tatínkovi alespoň po telefonu, ale fakt, že jsem ho nikdy na naší společné rušné ulici, kterou jsem probíhal po celá desetiletí každodenně, nepotkal, mi nejde do hlavy dodnes!

A ještě jednu nesmírnou zásluhu o mne měl pan učitel Stuna: kdysi ve třídě vyvěsil na tabuli obrazy vnitřností pijáků a kuřáků, a vedle nich útroby lidí zdravých, alkoholu a nikotinu neholdujících. A já jsem si umínil, že budu trvale po celý život žít zdravě, bez cigaret, bez alkoholu, abych v sobě nenosil útroby vypadající tak odpudivé, jako byly nemocné.

Omladina z našeho domu

Na Vendu Hájků z Nuselského údolí jsem brzo zapomněl, zejména když jsme s bráškou už konečně přestali broudit do míst našeho dřívějšího bydliště a tesknit po nich. Ale nové kluky jsme našli zde na Vinohradech, dobré i nedobré, a to z našeho domu. Byl to v první řadě Jarda Pacovský, o dva roky mladší než já, se svou sestrou Miladou, zase ještě asi o dva roky mladší než on. Byla to legrační malá holka, vymýšlela si pořád všelijaká směšná úsloví a trvale si je prozpěvovala. Na jedno z nich se dodnes pamatuji: „Čingelóš, katofúdar, rokopidéš...“ Její postavičku jsem oživil a do paměti čtenářů uvedl v úloze Martiny v knížce Historie Svorné sedmy.

V domě bydlel také zmetek kluka, P. M., stejného věku jako já, nedobrý, špatností a jízlivostí prolezlý. S tím nekamarádil nikdo. Pak tu byl Karel Šmídek z podivné, i když spořádané rodiny. Učil se hrát na housle, chodil na hodiny k mistru Kotkovi, za kterýmžto účelem si vždycky kromě houslí bral bílý tvrdý límeček s kravatou. Všichni jsme ho pro to obdivovali. Ale jinak byl lajdák, doma vytahoval vidličkou z dřevěné zamčené pokladničky papírové peníze svých rodičů a školu zásadně vynechával. Byl o dva roky starší než já, ale dvakrát „zůstal sedět“, jak se říkávalo, čili dvakrát opakoval jednu třídu, až jsem ho ve škole legálně dohonil. Jeho matka kryla zanedbávání školy vědomě a nerozumně. Každou chvíli můj bráška i já jsme se s ním rozhněvali – a zase usmířili. Jeho konec byl neslavný. Zmizel z domova a uchytil se jako houslista v kterémsi potulném cirkusu.

Zatím ale v zákoutí odlehle chodby u stále otevřených dveří Šmídků bylo pořád živo. Za Karlovou sestrou Mařkou se sem táhl vyzábělý, přihrbený a nemocné vypadající mladík, věčné kouřící Emil Sýkora, který pak za několik let zemřel na tuberkulózu. Dále za Mařkou broudil jakýsi pan šikovatel, stále bájící o tom, že jeho rodiče mají ve Vídni továrnu na obuv, až si ji tam odvezl jako nevěstu. Po létech jsme se dozvěděli o jejím zklamání: žádná továrna na ni ve Vídni nečekala, jen obyčejná ševcovská dílnička – a chudák Mařka tam dřela jako služka.

Ještě z našeho domu

Za Karlem Šmídků, když jsme spolu „mluvili“, táhl jsem se i já s bráškou, a samozřejmě i Páca. Kuchyňka Šmídků byla malá a tmavá, s jediným oknem do zešeřelé chodby, ale když byly otevřené dveře z kuchyně do pokoje, ten byl vždy od časného odpoledne zalitý sluneční září, se zasklenou soškou Panenky Marie s růžičkami kolem, a ve skleněném poklopu se blyštelo podvečerní slunce. A já slyším Karla hrát na housle a cvičit jakýsi táhlý valčík, podivnou tklivou melodii. Dodnes mně zní v mysli – a když si chci přivolat vzpomínky na ty dávné doby, vždy mi v nich zní i ta líbivá melodie. Úmyslně jsem se nikdy neptal – ani později se nepídil – po názvu té skladby a jménu jejího autora.

Na rozdíl od Karla Šmídků jsem se s Pácou nerozhněval nikdy. Chodili jsme za podzimních dnů do parku na „nosy“ (nažky z klene), odbírali jsme román Emila Salgariho Královna zlatých polí a v něm se k našemu úžasu objevil i sám slavný Buffalo-Bill, známý tehdy jen z tenkých sešitků. A když se Pacovských rodina po dvou či třech letech stěhovala do Hradce Králové, loučil jsem se s Pácou tak těžce jako nikdy předtím. Doprovázel jsem ho z našeho třetího patra až na ulici, a zase jsme se vraceli zpátky nahoru – a opět dolů, a oba jsme při tom brečeli zármutkem. Po mnoha letech jsem to přetěžké loučení vyličil v závěru knížky Prístav volá, kde se Jiří Oražan loučí s Láďou Vilemínem odjíždějícím do ciziny. (Už víte, odkud беру své postavy a pocity a příhody kolem nich? I ten Karel Šmídek a Jarda Páca jsou v té knížce.)

Pak jsme se s Jardou Pácou jako chlapci už nesetkali nikdy, až jednou v dospělosti, za okupace. Maminka mne vítá při příchodu zvenčí domů: „Máš tu

Po stopách Rychlých Šípů

někoho - ale pozor, je to strážník!" Hrklo ve mne pořádně, protože tehdy strážník v bytě, i když jen český, protektorátní, to nebylo o co státí Ale on to byl můj nejmilejší kamarád z dětství, Páca! Hned jsme se poznali, i když měl uniformu policejního strážníka. Eskortovat do Prahy nějakého duševně nemocného pacienta. Tak jsme vzpomínali opět - a za slzy jsme se ani tentokrát nestyděli. Pak jsme se ale už nikdy neshledali.

Až když jsem se už zmínil o tom odebrání románů „na sešity“, musím také napsat, jak bráška odbíral z nakladatelství J. Svěceného v Praze román Alexandra Dumase Hrabě Monte Christo a já abych nezůstal pozadu, začal jsem odebrat z téhož nakladatelství román Viktora Huga Bídníci. Ještě jsem zplna nechápal ani tu úděsnost obsahu, maminka říkala, že to pro třináctiletého kluka ještě moc není, ale přesto mne zaujaly závěrečné verše v posledním sešitu, přebásněné Jaroslavem Vrchlickým a údajně napsané tužkou (!) na pomníku pronásledovaného hrdiny knihy, Jeana Valjeana. Umím těch několik řádků dodnes: „On žil, a přepodivný úděl ač mu pad, žil přece a umřel pak, když anděl smrti jeho svíci zhas'. Toť prosté tak, tak samozřejmé, jasné, tak jako že přijde noc, když večer slunce zhasne“ Nevím už, kam se ta úctyhodná hromada sešitů Bídníků dostala, kde byl její konec. Ale vím, že román Hrabě Monte Christo dal mi zděnda dobrovolně co náhradu za pohlavek, který jsem nespravedlivě dostal od maminky místo něj. A tak tento román, svázaný ve dvou knihách, mám dosud, a to nejen coby památku na ten nespravedlivý pohlavek, ale i na mého brášku Zďendu.

Tvrdě si vydělávám

Karel Šmídků měl kolo, stálo vždy hned pod skříňkou s Panenkou Marii v pokoji, a naučil mne, celkem dost obětavě a ochotně, na něm jezdit. (To jsme spolu zrovna mluvili, válečná sekyra nebyla v té době vykopána.) Ale jízda na kole mne tak okouzli, že jedinou mou okamžitou touhou bylo mít kolo také, vlastnit. Nebylo ovšem ani pomyslení, aby mi koupila kolo maminka z hubeného výtěžku našeho papírnictví - a mne ani nenapadlo něco podobného od maminky požadovat. Byl jsem už od dětských let človíčkem velmi spořivým, ke kterému vlastnosti mi dal základ náhodný neuvěřitelný nález dvacetihaléře na ulici. Zapsal jsem peníz do notýsku, a pak už tam přibývaly zápisy o jakémkoliv peněžní částce.

A tak jsem dal do služeb své neuhasitelné touhy po kolu všechnu svou píli, vynalézavost i čas, hledal jsem kdejakou příležitost k výdělku, nepohrdl jsem jakoukoliv prací. Jedna z nejtěžších bylo vynášení kbelíků s popelem na vzdálené skládkové pole těm nájemníkům, kteří zmeškali průjezd popelářského vozu (tehdy popelnice ještě nebyly!) a neměli doma kam ukládat popel pro příští příjezd vozu. „Bral“ jsem od kbelíku dvacet haléřů, ruce a svaly mi jen praskaly pod jejich tíhou, zejména když jsem nesl v každé ruce jeden. V našem domě jsem občas myl schody, bylo jich sedmdesát devět plus přilehlé chodby - a za tuto tříhodinovou drinu jsem pobíral pět korun. Pokud bylo suché počasí, ještě to ušlo. Horší bylo, když napadl sníh a bylo bláto, to potom mytí domu bylo pravým utrpením a trvalo mnohem déle.

Ale nebylo jen při těchto občasných pětikorunách! Knihkupec pan Jiroušek, který měl krám proti našemu, potřeboval někoho, kdo by v městské knihovně nabízel každý pátek nově vyšlé knihy! Nabízečů z různých okolních knihkupectví stálo před zavřenými dveřmi knihovny víc, ale pan ředitel, básník F. S. Procházka, odebral vždy nejvíce knih od toho, kdo tam stál jako první. A tak já čekal na studené chodbě už od dvou hodin, až se knihovna otevírala až od pěti, jen abych byl první, což se mi také vždy dařilo! Ostatní nabízeči byli už dávno dospělí, někteří i staří, a tak asi nikdo z nich tam ten překrutně dlouhý čas předem stát nemohl. Vždy jsem prodal na úvěr do odběrní knížky nejméně třetinu knih, které pan Jiroušek poslal k výběru. O tento výdělek, placený rovněž pětikorunou, jsem se ale připravil svou neopatrností. Ztratil jsem odběrní knížku, do které ředitel zaznamenával odebrané knihy k pozdějšímu vyúčtování. A to se pak muselo provést jen přibližně, protože jak ředitel, tak pan Jiroušek a tím méně já jsme si nepamatovali, které knihy jsme tam prodali. A tak už jsem si panu Jirouškovi netroufl přijít ani na oči, a bylo po každopátečním pětikorunovém výdělku. Ale kolo tenkrát bylo za tisíc korun (a to ještě ne nové) a moje touha po něm byla nadále neuhasitelná. A tak jsem shledával kdejakou další příležitost k výdělku. Půjčoval jsem za desetníky knížky, pomáhal jsem spolužákům psát slohové úkoly a podobné. To jsem byl vlastně já, víte, ten Jiří Dražan z mé pozdější knížky Přístav volá, který si na kolo usilovně vydělával a škudlil každý desetník. Ale kteréhosi dne ten blažený okamžik přece jen nadešel, a já s tlukoucím srdcem jsem se vydal do Karlína k panu Augustinu Vondřichovi a tam jsem kolo, vonící lakem a gumou, za rovných

1 000 korun koupil. Dozvěděl jsem se přitom, že to vlastně ani není nové kolo, ale jen po generální opravě, s navařovanými vidlicemi, ale s novými pneumatikami značky Englebert. Pan Vondřich mi přál šťastné užití, podal mi ruku a já na svém

Po stopách Rychlých Šípů

kole vyjel do kopce směrem ke kinu Ponec. Cestou jsem ještě s kola spadl, ale nic se mi nestalo. Horší to bylo s maminkou, když jsem kolo přinesl domů a umístil ho v pokoji. A tak tam potom stávalo ještě řadu let a bylo trvalým předmětem mamincina vyčítání, končícího vždy jen povzdechem: „Jen to kolo, to kdyby tady nebylo!“ Ale já je neměl kam jinam dát.

Dvě neobyčejné události

Ta první událost mne - a celou naši rodinku - potkala 24. února 1920, a její tragický konec byl tento: přišel jsem v poledne ze školy, naobědval jsem se dole v kráme (maminka tam vzadu i vařila na plynu, v prostoru asi dvou čtverečních metrů), zkontroloval jsem album pohlednic ze staré Prahy od Jaroslava Šetelíka, zda se nějaké neprodaly, což byl můj veliký zájem. Z krabice jsem doplnil dvě či tři prodané, aby zákazník měl možnost co největšího výběru. (Mimochodem - ty nádherné šetelíkovy pohlednice, plné barev a jarních i podzimních nálad, z nejrozmanitějších pražských zákoutí a dvorečků, kde jsem nikdy nebyl, vždy s barevnými oblaky a šerosvitnými záplavami zapadajícího slunce, mne naučily milovat starou Prahu.)

Pak jsem si vzal klíče od bytu a šel jsem „nahoru“, to je do třetího patra, kde jsme bydleli. Stoupal jsem klidně svých sedmdesát devět schodů, které jsem tak dobře znal z jejich pětikorunového umývání, a nic zlého jsem netušil. Až nahoře to přišlo! Chtěl jsem odemknout byt, ale klíčem v zámku nešlo otočit. Proč? Protože byt nebyl zamčený! Pln podivné nedobré předtuchy jsem vzal za kliku (byt měl otvírací kliku i zvenčí) a zůstal jsem stát vyděšený a jakoby opařený. V bytě byly zotvírány všechny dveře, skříně, zásuvky, na podlaze se válelo plno starých rozsypaných věcí, papírů, hadrů - byly rozházeny i naše postele a z nich strženo ložní prádlo včetně prostěradel. Prádlo zmizelo i ze skříní, byl stažen i ubrus se stolu. Byli jsme vykradení neznámým pachatelem! S křikem jsem běžel pro maminku do krámu. Doslova se roztrásla a rozplakala, když viděla tu spoušť ve vyloupeném bytě, byla to nenahraditelná ztráta. V té době krátce po válce nebylo možno koupit nové prádlo, a nebyly ani peníze na jeho nákup.

Na policii nám řekli, abychom nechali celý byt tak jak je, neuklízeny, rozházený, že přijdou krádež vyšetřit. Spali jsme jen na holých nepovlečených matracích, pod pokrývkami bez povlaků po celé tři noci. Večer jsme se vraceli nahoru z krámu jen s podivnou hrůzou a já tam nešel sám ani přes den. Policie nevyšetřila nic, jen několikrát vedla maminku do žižkovských známých zlodějských rodin, zda tam neuvidí něco z našeho prádla. Neuviděla nikdy nic a také na policii marně prohlédla kupu různých cizích prádla, někde zabaveného. Nic se nenašlo! A nic se nevypátralo, neznámý zloděj nebyl nikdy dopaden, a mamince trvalo ještě několik roků, než jsme se vzdali na nové prádlo.

A co bylo tou druhou „neobyčejnou událostí“ z nadpisu této kapitoly? Byla to moje nenadálá dvouměsíční cesta do Švýcar, začatá vlastně už na konci prázdnin mezi sedmou a osmou třídou. Přišla k nám pracovnice Čs. červeného kříže se zprávou, že jsem byl ve škole vybrán jako její zástupce pro dvouměsíční bezplatnou cestu do Švýcar. A hned že se prý mám dostavit kamsi na lékařskou prohlídku, všechno si připravit, jídelní miskou počínaje až po kufírek, do kterého si složím zásobní oblečení - a třetího září že se jede! To byl právě den, kdy všichni ostatní školáci nastupovali do nového školního roku! Akce byla sjednána mezi naším a švýcarským červeným křížem a sledovala lidumilný účel: vypravit do světa švýcarské hojnosti celý vlak českých hochů, vyhladovělých po první světové válce, kdy se fasovala jen osminka litru mléka na osobu. Při lékařské prohlídce někteří chlapci nebyli shledáni schopni té cesty, a tak zoufale naříkali, slibovali, že se do zítřka uzdraví. Ale nic naplat. Já dopadl celkem dobře: byl jsem zdravý, jen trochu „pod váhu“, ale to byla většina hochů, a tak jsem dostal na kabát kartu s číslem 186 a s příkazem, že se mám 3. září v šest hodin večer dostavit na vršovické seřazovací nádraží, kde nás bude očekávat nemocniční vlak číslo 202.

Švýcarské dobrodružství

Vlak byl dlouhý a sestával z krytých nákladních a také z osobních vagónů. Nákladní vagóny byly označeny velkým červeným křížem, byla v nich umístěna lůžka po dvou nad sebou, a jeden byl označen křížem černým, zřejmě pro vojáky, zemřelé cestou z fronty. Těšil jsem se, že budu přidělen do vagónu osobního, což se mi také vyplnilo, ale pak jsem toho litoval: strávit čtyři noci na tvrdé lavici nebylo nic příjemného, zatímco v plátěných lůžkách vozů nákladních se spalo dobře. Když jsme se za večerního šera rozjížděli z vršovického nádraží, někdo z hochů začal zpívat píseň Kde domov můj - a než jsme za volání rodičů na perónu vyjeli do nádraží do neznáma, zpíval hymnu už celý vlak, tak se zpěv roznesl v rychlosti po všech vagónech. Bylo to dojemné a úchvatné.

První noc jsme trávili většinou vyhlížením z oken, projížděli jsme neznámými

Po stopách Rychlých Šípů

kraji, napřed ještě Českými, zírali jako u vytržení na cizí nádraží se jmény, o kterých jsme až dosud neměli ani potuchy; chvílemi jsme zkoušeli spát pod štíplavými koňskými dekami, které nám donesli doprovázející vojáci, Třetí den jsme vyjeli z Lince a dostali se za švýcarské hranice do města Buchsu. Tam náš vlak končil, ale ne naše putování! Byli jsme podle jakýchsi rozpisů rozdělení do různých osobních i rychlíkových vlaků - a bylo to loučení jako bychom se už nikdy neměli vrátit domů. Všem nám bylo trochu do breku. Já se dostal ještě asi se čtyřmi hochy do nějakého rychlíku. Doprovázela nás pracovnice švýcarského červeného kříže, a bylo nám ještě hůře, i když pracovnice byla velice vlídná. Každou chvíli nahlížela do jakýchsi lejtster, a tu a tam podle našich čísel na kabátech určila toho či onoho chlapce, aby se připravil, že už bude brzo vystupovat ve městě, kde se o něj přihlásila nějaká hodná švýcarská rodina. My zbyli jsme se vždy vrhli k okénkům, a dívali se, kým a jak bude kamarád přijat. Ale tíseň se nás zmocňovala více a více, pak už jsme zbyli ve vagónu jen dva. Kdo z nás dvou bude muset vystoupit dříve? Byl jsem to já. Na perónu mne však nikdo nečekal, světla už se rozsvěcovala a rychlík netrpělivě houkal k odjezdu! Zoufalá pracovnice mne posléze předala přednostovi stanice s vysvětlením a lejtstry, ten mne zavedl přes další perón k novému vlaku, kde mne převzal do peče hodný strojvedoucí. Jeli jsme nocí řadu stanic, až nakonec mne vysadili do náruče staršího vlídného pána, ten mne posadil do bryčky a jeli jsme nocí asi hodinu, až jsme dorazili do malé vesnice. Tam byl můj cíl, vesnice se jmenovala Valleyres a moji dobrovolní pěstouni byli pan Albert

a paní Blanche Randinovi. Měli ve vesnici statek. To vše jsem se ovšem dozvěděl až ráno. Za bílého dne, kdy jsem se po čtyřnočním trmácení ve vlcích probudil. Byl jsem ve Švýcarech! První den mne ještě nechali prohlédnout si okolí, ale za den či dva už jsem byl zapražen do užitečné, byť pro mne naprosto nezvyklé práce. Pásl jsem jedenáct krav v blízkém čarokrásném okolí, česal švestky i hroznové víno, krmil bláznivé neposedné tele, večer jsem zpíval z plných plic při otevřeném okně české písničky, jednou dokonce na představení Armády spásy, porafal jsem se tam s neodbytnou protivnou tyroláckou holkou, až mi praskly kšandy, ale byly to nádherné dva měsíce. A tak, když jsem 10. listopadu nastupoval cestu zpět domů, do Prahy, slzela i stará paní Randinová. Cestou domů nás sbíral zase náš nemocniční vlak. Na Randinovy jsem v Praze vzpomínal skoro celých sedmdesát roků, aniž by mě napadlo jim napsat. A když jsem se s Čedokem po těch desítkách let náhodně do té vesnice dostal, zastihl jsem ještě naživu mladou paní Randinovou, dnes už devadesátiletou. Poznala mne ale, tak jako i já ji, a oba jsme slzeli dojetím.

Lidé kolem krámu

Kromě zákazníků, kteří přicházeli pro nejrůznější papírnické nákupy, navštěvovali maminku v krámě nejen její přítelkyně z dávných dob, ale i páni, protože maminka byla velmi sečtělá, znala divadla a hudby, a tak bylo pro leckoho zajímavé s ní promluvit. Jedním z nich byl pan tajemník Jetel z literárního kroužku „Jeteliště“, kterého nebylo jinak vidět než s hromadou knih v podpaží. Byl stálým hostem Vilímkova nakladatelství ve Spálené ulici a zásobil naši knihovnu vycházejícími novinkami. A tak vedle Jirásky, Tolstého, Balzaca a jiných autorů zde přibyla řada skvostně vázaných románů A. Dumase Tři mušketýři, Doktor Balsamo a jiné včetně spisů J. Curwooda, Greye atd.

Paní Krátká z Moravské ulice nosila k přečtení knihy Jana Nerudy a Svatopluka Čecha („Arabesky“) a já je hlтал vždy večer pod plynovým hořákem v krámě, když roleta byla už stažená a maminka šla do divadla či do kina, což bylo jejím jediným rozptýlením a přepychem. Vzpomínám si zejména na jednu povídku, nazvanou Oblaka, která mne dojala. Při četbě do sykotu plynového hořáku někde v domě každovečerně zněla melancholická hra na piano, a to byla kulisa k mému vnímání četných příběhů. Paní Krátká jinak byla z podivné rodiny a často mamince vyprávěla, že její příbuzenstvo se ji snaží otrávit, aby po ní dědilo.

Paní Vachulková, vdova, pronajímala jugoslávským studentům pokoje, a sdílela s nimi jejich trampoty se studiem a láskami. Jeden z nich zpíval kdysi v letním večeru dostaveníčko nějaké dívce do oken jejího bytu. Měl tichý lahodný hlas, akáty plné květů voněly spolu s vůní sena z parku a já dodnes slyším jeho píseň, český zpívanou za doprovodu kytary: „Dovol, dovol, bych city sladké vyjádřit směl v řeči mateřské ...“

Einová zase mívala hromadné pánské návštěvy z klubu inženýrů prosila maminku, aby jim šla hrát na pianino. Maminka se učila v dětství na klavír u pana Františka Kmocha v Kolíne, ale takřka virtuozity nabyla u učitelky Maškové v Kutné Hoře. Chodil jsem s ní, a nábožně poslouchal maminku v zešeřelém pokoji paní Březinové, jak hraje klasickou hudbu, Beethovena, Myslivečka, Mozarta a jiné. Nad pianinem visel obraz kováře u ohnivé výhně.-kde obráběl jakousi tyč do

Po stopách Rychlých Šípů

žádané podoby. Byl ozářen ohněm a na mne při té hudbě působil obraz přímo magický. ..mě připadalo, že svým ohněm ozařuje celý ten ztemnělý pokoj. Pan disponent košťál, otec rodiny, přicházel k nám často do krámu při své každodenní cestě za svou maminkou, kterou měl zřejmě asi tak rád, jako já svoji! Kupoval ode mne některé knížky pro svou dcerku. Z blízkého okolí přicházela stará paní Brožová, páchnoucí vždy po tabáku, protože doma kouřila dlouhou dědkovskou fajfku, což mě vždy udivovalo. Také paní Čamerová ze sousedního domu, a paní Kalousková, která měla půvabnou dospělou dceru, herečku německého divadla. Do té jsem se jako dvanáctiletý tajně zamiloval a poprosil jsem ji dokonce o fotografii. O desítky let později jsem se dozvěděl, že tato líbezná dívka přes všechnu svoji krásu zůstala neprovdána!

Paní H., s jejímž synem jsem chodil do školy, nám občas přinášela uzeniny, které nosil domů její bratr z výroby. Ale trpěla kleptománií, a maminka při její návštěvě musela vždy tajně hlídat věci rozložené na pulte. Posléze si paní H. vypůjčila od maminky větší částku peněz, ale už je nevrátila a nikdy nepřišla. Upominání přes jejího syna vyznívalo trvale naprázdno.

Na „kolonku“ do Piešťan

Příští léto po mém švýcarském dobrodružství jsem se dostal s karlínskou školou na tzv. „feriální osadu“ čili krátce „kolonku“ do Piešťan na Slovensko. Bylo to také dálka, i když ne taková jako Švýcarsko, ale tři roky po vytvoření republiky (1921) bylo Slovensko zemí neprobádanou a takřka neznámou i pro dospělé, natož pro kluka mého věku. Museli jsme se dívat na mapu, abychom měli pojem, kde Slovensko vůbec je, a kde jsou ty Piešťany! A příležitost k tomuto novému dobrodružství mi dala rodina paní Hejlové, s kterou se maminka znala ještě z dob, kdy neměla krám a my bydleli v Benátské ulici. Však jsme tam také tehdy na začátku té ulice s maminkou a paní Hejlovou stáli a dívali se ve špalíru na přeslavný pohřeb básníka Svatopluka Čecha, s rakví ve zlatém pohřebním vozu, taženém šesti páry černých koní jako uhel a s černými péřovými chocholy na hlavách, plus dlouhou řadou zvláštních vozů na přepravu věnců. (Myslím, že jsem už asi jediným žijícím pamětníkem toho slavného pohřbu.) Ale k věci.

Paní Hejlova chodila za maminkou skoro každý den cestou do trhu a jednou přišla s nabídkou, zda bych nechtěl jet na kolonku do Piešťan místo jejího synka Štěpy. Byl to hoch bystrý, starý jako já, chodil do reálného gymnázia. Paní Hejlova mu zaplatila pobyt na kolonii karlínské školy, ale Štěpovi se tam nechtělo, byl pečlivý, -a hrozilo nebezpečí, že propadne poplatek. A já jsem na to skočil jako drak! Loni Švýcarsko, letos Slovensko! Proč ne? Maminka vyrovnala paní Hejlové poplatek - a já se vydal s karlínskými do Piešťan!

Kolonii vedl ředitel školy pan Topinka, ku pomoci měl dva učitele: mladičkého Karla Plicku, (pozdějšího národního umělce) a staršího pana Velkoborského. Zase to byly dva typy, jeden - pan Plicka - oblíbený, druhý méně. Jelo nás asi šedesát chlapců, a byli jsme ubytováni v dřevěné stavbě penzionu PRO LABORE. Nevěděli jsme, co název znamená, ale líbilo se nám tam. Jen chleba nám dávali málo, měli jsme pořád hlad a loudili jsme přídavky na katce, dříve z kuchyně. Učitel Plicka měl plné kapsy notového papíru a zastavoval kdejakou stařenku, aby mu zazpívala nějakou starou slovenskou písničku. Tu pak ihned zaznamenával do not. Za pěkného počasí jsme se chodili v útvaru koupat do Váhu, kde jsem se teprve naučil plavat. Cestou jsme zpívali pochodové písně, z nichž pan učitel Plicka propagoval pokaždé píseň „Katolí, katolí, sedni si na stolík, a který luterán, sedni si ke dveřím ...“ Jeden z nás se jmenoval Ruda Šimunek, byl synem školníka v karlínské škole a uměl báječně troubit na trubku různé pochody. Lidé se zastavovali nebo šli i kus cesty s námi, ale piešťanská děvčata měla oči jen pro Rudu, který byl velmi hezký chlapec, a vždy na něj mávala a volala. Byl hrdý, nepřístupný, ale já jeho líbivého vzhledu využil v dospělosti k vykreslení postavy Fanka Jelínka v knize Když Duben přichází, třebaže jeho povahu jsem si už sám přibásnil. Na kolonce byli mezi námi ale také hrubiáni a nemravové, ty jsem popsal v téže knížce jako Ekrtove nebo Draňáky. Na jednoho bouřliváka byli však učitelé nějak naměkko, důvod jsem se dověděl až ke konci pobytu. Doma mu mezitím zemřela maminka, ale sousedé mu o tom úmyslně nenapsali, aby mu nekazili prázdniny. Jen naši učitelé věděli, jaké neštěstí ho potkalo. V Piešťanech jsem našel mnoho postav, které jsem pak ztvárnil ve svých knížkách. Paní Hejlové a Štěpovi jsem byl vděčný, že mi mimoděk poskytli příležitost ke studiu lidí. To jsme ještě nikdo nevěděl, že na jejich rodinu čeká tragédie. Štěpa před maturitou spáchal sebevraždu a jeho sestra, studentka medicíny, zemřela na tuberkulózu.

Můj „motýl ve tváři“

Mnozí lidé, kteří mě znají, se pořád dotazují, jak jsem vlastně ke své celoživotní dráze - práci s mládeží - přišel, kdy a kde to se mnou začalo. v

Po stopách Rychlých Šípů

jedné z prvních kapitol jsem už naznačil, že to byla touha zůstat věčně v chlapeckém světě, ale první konkrétní popud přišel kteréhosi dne ve škole, v šesté třídě. A já se k němu tedy pro úplnost musím ve svých vzpomínkách vrátit o dva či tři roky zpět, ještě před švýcarské dobrodružství a před vyprávění o Piešťanech. Začnu citací počátečních řádků knihy G. B. Davise „Můj velký americký román“, kde autor záměrně ještě neumělým kostrbatým slohem píše: „Pamatuji se, jak jsem jednou slyšel příběh o dítěti, které si hrálo zahradě a přilétl motýl a zavadil mu o tvář, a jak tato příhoda změnila celý hochův život!“

A mým „motýlem ve tváři“ byla rovněž maličkost, bezvýznamná náhoda, slednice snad tisíců drobných náhod jiných, která později změnila můj život a dala mu ráz tak neobvyklý, že tak se ubírá život snad jen jednoho člověka z milionů. Tímto mým „motýlem ve tváři“ byl kousek novin, do nichž lůj spolužák Mirek Stiebling měl zabalen krajíc chleba se švestkovými povidly. Bylo nám tehdy dvanáct let. Seděli jsme spolu v lavici a o přestávce Mirek kousal z krajíce, četl ten kus novin, a najednou mě zavolał a řekl: „Hele přečti si to!“ A ukázal článek tohoto znění: „Hoši, kteří by se ještě chtěli zúčastnit zájezdu do Anglie, nechtě se přihlásit v místnostech spolku Český aut, Praha I - dům Na Staré rychtě!“ Mirek Stiebling (v knize Boj o první místo jsem mu dal jméno Sojka) byl zvláštní chlapec, věčný tulák. Už několikrát utekl z domova. Vyhledával kdejaké dobrodružství a nebál se ničeho. Vše, co jsem o něm v Boji napsal, byla pravda, i to, že si vyřezal strašlivé hluboké pruhy kůže z horních částí zápěstí na rukách, jen aby poplašil rodiče domněnkou, že chce spáchat sebevraždu! „Pojď, půjdeme se dát zapsat ke skautům“ řekl mi Mirek, když článek dočetl, „dostaneme se tak zadarmo do Anglie!“ Byl to jeho tipický tulácký nápad.

A tak jsme se chutě rozběhli z Vinohrad dolů do Prahy na Starou rychtu, bláhové domněnce, že tam na nás čekají, jen aby nás už honem mohli zadarmo vypravit do Anglie! V naší klukovské prostoduchosti nás totiž ani nenapadlo, že by se za tu cestu také něco mělo platit! K omluvě této naší hlouposti vysvětlují, že tehdy o skautech nebylo téměř nic veřejně známo, a tak naše představy o jejich možnostech byly velmi mlhavé. Někteří hoši například mysleli, že skauti nemusí chodit do školy, atd. Na Staré rychtě jsme se představili několika vedoucím oddílů a když jsme jimi jedním dechem vychrlili svůj zájem „o tu Anglii“ a zamávali tím výstřižkem z novin, věděli hned, koho mají před sebou: dva naivní chytráčky, kteří se chtějí přihlásit ne pro krásu nového hnutí, ale jen aby se někam zadarmo dostali!

Odvážné rozhodnutí

A tak nám hned vyložili, že cesta do Anglie není zadarmo, ale že se za ni musí zaplatit - když prý bychom ale chtěli, že by nás mohli přijmout do některého oddílu. Pak si nás zapsal jeden z vedoucích a řekl nám, abychom přišli ve středu v sedm hodin večer do vršovické školy proti záložně. Tam že jo schůzka oddílu. V tu chvíli se začala otáčet kola mého životního osudu, aniž bych to věděl. Šli jsme domů zklamání kvůli té Anglii, ale zase tak nějak vzrušení očekáváním něčeho nového, co „u skautů“ zažijeme, neboť naše přikývnutí bylo již samo o sobě počinem krajně povážlivým. Skautů bylo tehdy velmi málo, hnutí bylo v začátcích. Většina těch, kdo skauty nebyli,

měla pro ně jen výsměch, vtipy - a byli to i seriózní dospělí lidé, kteří se novému hnutí veřejně posmívali. A hoši, kteří byli skauty, připadali si pro všechny ty posměchy a útoky jako nějaká pronásledovaná sekta! Vášnivě se bili za svou věc, ale jinak byli uzavření, žijící jen pro svůj oddíl a pro svůj svět, ostatním nepochopitelný.

Velikou senzací také byla „nahá kolena“ skautů. Byla to ryze jejich móda - a to ještě ne všech! Jen někteří skauti se odvažovali stočit své dlouhé černé punčochy pod kolena. A kalhoty sahaly jen doprostřed kolen, někdy i pod kolena! Tehdejší svět by se snad zhroutil, kdyby viděl dnešní hochy s ponožkami jen ke kotníkům a v šortkách vysoko nad kolena! Co to bylo různých vtipů na ta nahá kolena chudáků skautů, kteří byli odvážnými průkopníky dnešní samozřejmosti! Posměch, kterým byli tenkrát skauti, zahrnování, způsobil, že mnoho chlapců se jen kvůli němu obávalo vstoupit do jejich oddílů. A proto také já s Mirkem Stieblingem jsme nikomu neřekli ani slovo, že jsme se „dali zapsat ke skautům.“ Během týdne jsme se pořád jen rozhodovali, zda na schůzku máme jít, a dodávali jsme si střídavě odvahy.

Ale šli jsme tam, a první schůzka pro nás dopadla dobře. Vedoucí nám podal ruku a řekl: „Ááá - tady jsou ti naši dva nováčci.“ Tím bylo naše přivítání do oddílu skončeno. Pak se rokovalo, kam se půjde v neděli na výlet, a bylo ujednáno, že do Prokopského údolí. (Nikdy předtím jsem o něm neslyšel!) Všichni hoši zde mluvili poměrně slušné, jen tu a tam jsem zaslechl hrubé slovo. A při každé

Po stopách Rychlých Šípů

příležitosti se ozvalo z úst ostatních: „To jsi skaut??“ Bylo zřejmé, že si hoši na svém členství zakládají. Hru jsme nehráli žádnou, jen zpívali „Na těch panských lukách ...“ Byla to tehdy píseň všech oddílů. Po zpěvu jsme vyšli na chodbu a tam cvičili pochod a obraty.

Tím schůzka končila a my vycházeli v hloučcích ven před školu v parčíku. Byl už večer, jen elektrické uhlíkové lampy fialově zářily a park byl symbolicky zavřen řetězem napnutým přes cestu. Šel jsem poslední a nevěděl, že první hlouček řetěz odpojil, a tak jsem jej nechal ležet na zemi. Vedoucí na mne ostře vykřikl: „Dáš tam hned ten řetěz zpátky!“ Učinil jsem to ovšem ihned a byl jsem tím napomenutím zdrcen do hloubi duše.

Konec mého skautování

A přišla neděle s mou první (a bohužel také poslední) výpravou. Oddíl měl všechny hochy z Vršovíc a tam byl proto také určen sraz, v půl sedmé ráno. Zřejmě jsem celý oddíl nějak příjemně překvapil, neboť za prvé jsem se dostavil na časný sraz jako jeden z prvních (nevěřili prý, že vůbec přijdeme!), za druhé pak jsem byl oblečen do krátkých kalhot, vlastnoručně doma ušitých z pěkných čempsametových kalhot civilních. Ba dokonce jsem měl i odvážně svinuté punčochy pod kolena, na zádech malý legrační ruksáček - a tak jsem mohl být právem považován za nováčka nanejvýše nadějného! Zato Mirek Stiebling zklamal na celé čáře: nepřišel!

A pak jsme vyrazili. Z Vršovíc do Prokopského údolí! A pěšky! Šli jsme někudy přes Nusle, plavili jsme se na převozní pramici před řeku - a pak pořád dál a dál, do míst, kde jsem předtím nikdy v životě nebyl. Bylo to pro té jako pohádka. Tak jsme došli až do Prokopského údolí, na kopec kalvárii. Tady jsme se usadili a začali hrát „plíženou“. Moc jsem hře nerozuměl, ale snažil jsem se ze všech sil, abych svou úlohu dobře splnil. A při této hře jsem zažil přímo čítankový příklad skautské pohotovosti při neštěstí.

V údolí právě natáčeli filmaři kovbojský film, jaké tehdy byly ve veliké oblibě. Nad schůdky, po kterých jsem sbíhal dolů, byla vysoká skála, nahoře zalesněná. Od kmene borovice tam nahoře visel dolů na travnatý svah vedle schůdků provaz a po něm měl sešplhat herec-kovboj. Přitom měl také vystřelit z revolveru, ale jednou rukou se na provazu neudržel a zřít se s veliké výše dolů na svah. Když jsem nešťastníka spatřil, byl u něj již jakýsi starší turista, který se ho snažil omýváním vodou z potoka přivést k vědomí. Herec byl bledý jako stěna, zbrocený krví a nehybný. Vyplašil jsem se nesmírně, ale neztratil hlavu. Hned jsem spěchal lesní strání do tábořiště a tam udělal poplach. Hra byla okamžitě přerušena, oddíl rychle zhotovil nosítka z tyčí, kabátů a šátků, lékárna byla připravena - a už se záchranná četa dala do běhu k místu neštěstí. Z ostatních filmařů jsem tu zatím nikoho neviděl, natáčeli celý výjev totiž ze vzdálených skal na druhé straně údolí. Než sem doběhli, zraněný herec byl už ošetřen a na nosítkách dopraven do blízkého železničního domku na trati. Zakrátko tudy projížděl osobní vlak ku Praze. Byl zastaven, zraněného naložili do služebního vagónu - a tím byla událost pro nás vyřízena.

Na příští schůzku přinesl vedoucí losy skautské loterie. Každý člen oddílu jich měl prodat deset - a my nováčci, kteří jsme se ještě prý nezasloužili o oddílovou pokladnu, dvacet! Měli jsme s Mirkem ovšem hlavu ve smutku, ale pak mne napadla spásná myšlenka: budeme losy prodávat po domech, byt po bytu, dům od domu! Byl to opravdu těžký prodej, losy tehdy byla velká spousta (legionářské, Červeného kříže, Českého srdce, slepecké losy atd.), a teď jsme přišli ještě my s losy skautskými! Přesto jsme měli oba své dvacítky prodány, ale do nás vjela velká ctižádost - zkrátka jsme si vyzvedli v oddíle zase ještě spoustu losů dalších - a prodali jsme jich asi 150! Co tomu nečekanému úspěchu nás nováčků vedoucí tehdy říkal, to už nevím. Při prodávání bylo totiž sychravé počasí, já jsem se ubíhal, byl jsem nedostatečně oblečen, zkrátka jsem se hrozně nasytl, měl jsem něco jako zápal plic a bylo to se mnou zlé. A závěr byl ještě ošklivější: po uzdravení jsem ke skautům už nesměl. Mirek Stiebling během mé nemoci odevzdal v oddíle peníze stržené za losy - a já své nové kamarády již nikdy, nikdy nespatriil!

Za co může Zorro mstitel

Atak mi z celého několikátýdenního skautování zbylo do dalšího chlapeckého života jen několik vzpomínek - a pak ty ušitě a vlastnoručně vroubené manšestráky. Vzpomínky jsem zatím nechal klidně odpočívat, netížily mě, nevolaly, (ač měl později přijít čas, kdy se mi staly přímo trýzní), ale ty kraťasy jsem hrdě nosil, dokonce i dlouhé punčochy si stácel pod kolena. Dnes se to jistě zdá být k smíchu, ale připomínám, že tenkrát v té zaostale době to byla odvaha. Hoši nosívali kalhoty hluboko pod kolena, v tělocviku se cvičilo v botách, v kalhotkách a kabátech. Trenýrky ještě snad ani nebyly vynalezeny, ani tenisky, ani kecky, nejvýše sokolské cvičky. Nebyly také tepláky. Sundat si ve škole při

Po stopách Rychlých Šípů
tělocviku kabát (sako), to bylo neslýchané!
O skautování jsem tedy přišel, ale můj zájem se brzo upnul k něčemu jinému.

Bylo to krátce po mém návratu ze Švýcar, kde jsem se po hubených válečných letech dokonale tělesně zotavil. Do Prahy tehdy přicházely první americké filmy – a my hoši alespoň jednou týdně jsme toužili nějakou tu americkou kovbojku či jinou senzaci spatřit. A pak přišel film, který pobláznil snad všechny chlapce, kteří měli jen trochu klukovské krve v tele. Byl to film „Zorro mstitel“, hraný slavným Dugem Fairbanksem. (Film téhož názvu, hraný o řadu let později dospělým synem Duga, nebyl už nic proti tomu filmu původnímu!) Ten NÁŠ Zorro, to byl chlapeček jako z gumy! Skákal ze střechy, seskočil z celého schodiště, přeskočil stůl bez opírání obrovským ladným skokem. Vypadalo to, že pro něj neexistuje zemská přitažlivost. A ty jeho neuvěřitelné kousky pružnosti a odvahy spolu s jeho atletickým zjevem nám přímo učarovaly! Nikdy předtím jsme se nestarali o něco podobného, neznali jsme lehkou atletiku jako ji zná dnešní mládež. Ale teď po tom filmu to do nás vjelo! Skákali jsme z různých výšek, kde to bylo trochu možné, ať to byly narovnané bedny na dvorech nebo všelijaké zídky (viz Přístav volá), seskakovali jsme ze schodů, snažili jsme se vyskočit rovnýma nohama na stůl (jako Zorro), i když jsme si přitom leckdy natloukli, zkrátka objevili jsme kouzlo a krásu pružnosti, mrštnosti a lehkosti!

U většiny hochů tohle vše po čase vyprchalo, o Zorrovi se přestalo mluvit, ale já s několika kamarády zůstal tělesnému kultu věrný. Utvořili jsme si jakýsi tělocvičný kroužek, kde jsme se poctivě dřeli a tužili. Sepsali jsme si několik zákonů: za prvé ráno a večer vždy čtvrt hodiny cvičit, za druhé každý den se mýt studenou vodou, za třetí že nebudeme kouřit, za čtvrté budeme se opalovat, abychom byli hnědí jako Indiáni. Měli jsme s sebou pořád švihadla a skákali přes ně „školky“. Každý z nás pak měl doma zařízenou i jakousi primitivní tělocvičnu. Já jsem přidal k našim zákonům pak ještě jeden, všemi schválený – a to, že budeme mluvit jen slušně a za každé hrubé slovo že se dá pokuta do společné pokladničky.

Chtěli jsme všichni vypadat tak jako Zorro mstitel! Byli jsme posedlí touhou po tělesné dokonalosti. Ve škole při tělocviku jsme byli ve všem první, a když ostatní hoši reptali na prostná cvičení, my je cvičili s nadšením. Radovali jsme se ze své pružnosti, rychlosti a obratnosti. Uvědomovali jsme si také pořád, že jsme chlapci, byli jsme na to hrdí, nechtěli jsme už být honem honem dospělými jako většina spolužáků. A právě tohle všechno naše smýšlení a počínání nás chránilo před špatnostmi, jež prováděli ostatní průměrní chlapci. V tomto našem „tělocvikářském kroužku“ počaly vlastně ve mně vznikat takové nejasné základy „Modrého života“, „bobříků“ atd., tedy nápady a zásady, které jsem se snažil o řadu let později rozšířit mezi mnoho generací československé mládeže.

Marně hledám „své“ údolí

Za čas k mým tělocvikářským zájmům přistoupil ještě jiný, který mě uchvátil: zájem o přírodu, probuzený už kdysi ve škole u pana učitele Petříka běláskem zeleným. Ale nebyl to zájem v tom přírodovědném smyslu, že bych sbíral květiny, počítal jejich tyčinky, prohlížel okvěti nebo že bych napichoval broučky na špendlíky a podobně! Pozorování a vnímání přírody viděl v jiných, krásnějších věcech. Zamíloval jsem se do jejich jevů, maloval jsem pořád jen samé ohnivé červené západy slunce, díval i se na hvězdné nebe, měsíční noci mne vzrušovaly tak, že jsem v noci i opouštěl lůžko a oknem se díval do dvora domovního bloku na ztichlé střechy a stříšky v měsíčním jasu a psal jsem o těchto bílých nocích básně, bylo mi necelých čtrnáct let. Odchod ledů v jiskřivé záři únorového slunce, zurčení potůčků, křičící rackové nad řekou, jehnědy, jaro, vůně vzduchu i země a první trávy, pak rozkvétající louky, barevná oblaka zhlížející se ve vodních tůních, východy daleké výhledy do kraje – a potom zase podzimní nálady s vůní uvadajícího listí – to vše mně učarovalo a barevně zkrášlilo celý můj život – a vydrželo to ve mně, nevybledlo a nevyčichlé po celá desetiletí, až do mých dnešních dnů.

V té době, kdy jsem si všechny ty krásy a pocity začal uvědomovat, toužil jsem také přímo závratně zoufale vrátit se do onoho oddílu. Odvážil i se jít k vršovické škole, kde mívával své schůzky, ba i dovnitř do budovy vešel, když po několika dnech marného přešlapování venku jsem. 10. z oddílu neviděl ani vcházet dovnitř, ani vycházet. Až mě školník zdrtil správou, že se tam oddíl už neschází a že o něm nic neví... Tak jsem mul touhou jít alespoň znovu tam, kde jsem s oddílem byl na své jediné výpravě, do Prokopského údolí. Ve své touze jít po stopách vzpomínek jsem prahl znovu se ještě jednou dostat do toho kouzelného údolí, táhlo mne to tam silou neodolatelnou. A teď se stala podivná věc: za živý svět jsem nemohl ze svých vinohrad do Prokopského údolí trefit! vydával se tam

Po stopách Rychlých Šípů

mnohokrát - a dostal jsem se ale vždycky nejdále jen nějakému viaduktu na konci Hlubočep. Jako nějaký závoj přikrývalo mne zapomenutí cesty, kudy jsme tehdy kráčeli. A přece ten viadukt byl bránou do toho údolí, aniž bych to věděl. Při jedné z prvních pátracích cest jsem se v Hlubočepích zeptal na směr dále (nápisy a ukazatele tehdy nikde nebyly), ale nějaké zlomyslné malé holky mě poslaly úmyslně od objektu doleva místo doprava! Ani ve snu mě nenapadlo, že by mě ta děvčata mohla tak zlovoľně napáľit! A když jsem marně v tom mylném směru šel a po údolí pátral, napadlo mne posleze, že snad, ta místa, ve i jsem tehdy s oddílem byl, do Prokopského údolí ani nepatřila - a že proto na ně nemohu už nijak doptat!

A tak jsem skončil své marné a rozdychtěné výpravy za tím bájným krajem kopců a zalesněných skal, za Prokopským údolím. Ale moje touha se tam alespoň ještě jednou a jen na chvilku neustala. Jak jsem to mohl vědět, že jednou později, po letech, tam cestu najdu a že po ní budu vést v ta kouzelná místa sám svůj vlastní oddíl, a ne jednou, ale snad stokrát a ještě víckrát? Ano, to jsem tenkrát ještě nemohl vědět, ani to, že Prokopskému údolí začnu říkat „Kraj mého mládí“, a ti chlápci, co tam budou chodit se mnou, že se budou nazývat „Hoši od Bobří řeky“! Vždyť ti se tehdy ještě ani nenarodili. - Pak jsem se seznámil s jedním spolužákem, jehož sestra byla v dívčím oddíle. Půjčoval mi všelijaké její časopisy - a já toužil po tom všem ještě více. Kola mého životního údělu se začala točit, nepozorovaně, ale jistě.

„Jestřábi“ a „Ohnivci“

Jako na zavalanou přišla mi ve dnech nejpálčivějšího toužení příležitost, jak touhu uskutečnit. Můj bráška Zďenda zakládal se svými kamarády oldskautský klub. Oldskauti byli mladíci přes 18 let, kteří se nemínili věnovat práci se školní mládeží. Starali se jen o svoje zájmy dospívajících lidí, nepřibírali mezi sebe nikoho mladšího, a proto neměli obyčejné řadové oddíly! Já jsem tomuto rozdílu mezi normálním skautským oddílem a oldskautským klubem ovšem nerozuměl. A tak když mě můj bráška vyzval, abych šel rozhojnit jejich počet (bylo jich asi deset), vyhověl jsem s jásotem. Tak jsem se stal zakládajícím členem 48. klubu „Jestřábi“ v Praze. A jak parta k svému názvu došla? Mládenci pořád chtěli nosit na rukávech nějaký odznak, jak je i dodnes zvykem, kdosi tedy zašel do vojenské prodejny na Pohorelec a tam vybral plechový odznáček jakéhosi dravce, sedícího na větvi. Snad to byl sokol, či orel nebo krahujec, to nikdo nevěděl, ale všichni se utěšili tím, že dravce stejně na odznaku nikdo nepozná, a tak se rozhodli říkat si „jestřábi“. Stalo se, a tím vzala svůj prapůvod také moje pozdější přezdívka, dodnes všeobecně známá, tehdy ale ještě netušená. Všichni ti tehdejší moji starší kamarádi jsou už dávno mrtvi, jen jeden či dva se dožili sedmdesáti let, a jen já zatím zůstávám živ - a nesu i to jméno „jestřáb“, ač bych měl raději přezdívkou jinou, ne takovou dravčí!

Hned zakrátko po vstupu k Jestřábům začal jsem však bouřit proti jejich způsobu výletování bez programu, které ani zdaleka nebylo podle mých představ. Já byl ještě kluk, toužil jsem hrát dobrodružné hry, závodit s kýmkoliv o cokoli, měřit své síly, podnikat něco, atd. A tyto své tužby jsem zde nemohl uplatnit. Zabýval jsem se proto stále více myšlenkou přestoupit do nějakého obyčejného oddílu, kde bych byl mezi hochy mého věku. Svůj úmysl jsem brzo poté také provedl.

Bylo to ve druhém roce mého nespokojeného členství u Jestřábů. Už jsem znenáhla začal vyrůstat z chlapeckých let, ale touha po pravém romantickém skautování ve mně neuhaslá. Kterési říjnové neděle se konala na Císařské louce zkouška pražských oddílů k hromadnému vystoupení na 28. října. Bylo to dostaveníčko všech oddílů a já jsem tam šel coby dobrovolný delegát Jestřábů. A jak tak procházím loukou přeplněnou mládeží a prohlížím jednotlivé oddíly, které zde předváděly svá vystoupení, přišel jsem k početnému oddílu, který se snažil ovládnout jediný vedoucí. Oddíl měl číslo 34.

Hoši v něm byli většinou o 3-4 roky mladší než já, a tak jsem vedoucímu pomohl v různých hrách, dělal jsem rozhodčího i startéra atd., a blažilo mě, že jsem si u hochů získal autoritu. Když jsme se pak večer loučili, vedoucí mi navrhl, abych vstoupil do jejich oddílu! Bylo to rajská hudba pro mé uši. Ač jsem sice hledal pořád oddíl s hochy mého věku, ale to nevdá! Pokusím se být tedy hned alespoň, nějakým instruktorem, rádcem, když už jsem to tak slibně začal! A tak jsem samozřejmě vedoucímu nadšeně přikývl. On mi pak ještě vysvětloval: jmenuje se Jaroslav Ryšavý, jeho přezdívka je Bobr. Není hlavním vedoucím, tím je - dnes zde nepřítomný - pan učitel Kalivoda. On, Bobr, je jeho zástupcem. Oddíl se schází po družinách v kuchyni u pana učitele na Letné. Má název „Ohnivci“. A abych tam přišel ve středu, že tam bude oddílová schůzka, na které budu definitivně přijat! Spěchal jsem domů tak rozradostněn, jako snad ještě nikdy v životě. Kola mého osudu se zase počala znovu roztáčet na nejvyšší obrátky. V ten

Po stopách Rychlých Šípů

den tam na Císařské louce se začal znovu dále uplétat můj celoživotní příběh, jehož počátkem byly povidly umazané noviny Mirka Stieblinga před několika roky. Stávám se „Jestřábem“

V určenou středu jsem se dostavil na schůzku 34. oddílu k panu učiteli Karlu Kalivodovi. On i jeho paní mne velmi přátelsky přijali, a hoši, namačkaní v kuchyni coby v klubovně, už na mne kamarádsky volali. Znali jsme se přece již z neděle! – A tak se mi v oddíle začala vytoužená blažená doba, nepoznaná u Jestřábů. Oddíl měl asi 40 hochů, z toho asi 20 vlčátek. Nedostatků měl hodně, ale moje rozradostněná mysl žádné z nich neviděla. Ba ani jsem je nemohl vidět, vždyť jsem neměl ani ponětí, jak má vzorný oddíl vypadat! K panu učiteli, ačkoliv bydlel tak daleko od mých vinohrad, jsem pak chodil téměř každý večer, pracoval jsem tam na různých písemnostech, našel jsem zde svůj druhý domov. Pan učitel mi připadal jako druhý otec, když ten vlastní mi zemřel v mých čtyřech letech.

Byly to pro mne skutečně krásné a blahé doby. Dnešní mládeži by už asi nestačilo to co my jsme tehdy v oddíle podnikali, ale my nic více neznali. Byl to oddílek velmi mladý, teprve asi rok fungující, neměl žádnou tradici, průpravu, o nic nebylo možné se opřít. Výpravy byly jen odpolední (byl ostatně už pozdní podzim) a to jsme šli vždy jen do našeho rejdiště Údolí mládí za Trojským přívozem, kde je dnes v náspech, roklích a dolinách zoologická zahrada. Tehdy to byla zcela opuštěná liduprázdná divočina.

Asi za dva měsíce po mém vstupu do oddílu, za krásného západu slunce, jsem byl panem učitelem v Údolí mládí slavnostně jmenován jeho zástupcem, tak to šlo se mnou rychle! Bobr se své funkce vzdal v můj prospěch a ponechal si jen instruktorství. Oba se pro moje jmenování rozhodli jistě jen proto, aby mě udrželi v mém nadšení. Že bych je mohl nějak „zastupovat“, to sotva! Ale jmenování nebylo ani zapotřebí, byl jsem do práce v oddíle tak zapálený, že se podobné povzbuzování věru nemuselo konat! – I v zimě pak téměř každou neděli jsme byli ve svém Údolí mládí. Bylo mírné suché počasí a my chodili pořád hrdě v krojích a krátkých kalhotkách. A každá ta neděle končila barevnými červánky – a večer pak Bobr a já jsme šli ještě k panu učiteli, vařili jsme čaj, hráli na mandoliny a povídali si o oddíle.

Také jsme uspořádali mikulášskou besídku pro rodiče i obecenstvo, hráli jsme na ní legrační aktovku Cikáni a já napsal také báseň o našem Údolí mládí, kterou bystrý dvanáctiletý Jarka pak přednášel. V básni se mluvilo o všech krásách, které v údolí prožíváme, a v jejím závěru bylo, jak večer po našem odchodu Údolí mládí ztichne a dumá ve svitu měsíce, zdali se hoši zase vrátí? Přijdou? Nebo zapomenou? Rozběhnou se v širý svět – v plán života rozbrázděnou – kolik se jich vrátí zpět?“ A tu se pak Jarka M. nadýchl ke konečné sloce, ve které hlasitě a slavnostně s podivným přízvukem v hlasu našemu Údolí mládí sliboval: „Ne – až hochy nebudeme, vždycky ještě rádi na tebe si vzpomeneme, ty Údolí mládí!“ Lidé tleskali, Jarkova maminka plakala, Jarka se ukláněl a já se krčil šťasten za oponou. Do tvrdé daleké budoucnosti jsem naštěstí tehdy neviděl, a tak jsem ani netušil, že jemný citlivý Jarka M. v té „pláni života rozbrázděné“ v dospělosti strašlivě zakopne a stane před soudem jako vrah ze žárlivosti!

Ještě teď, když si vzpomínám na tu zimu ve Čtyřiatřicítce, vyvstanou mi v mysli jako neodlučitelná část těch vzpomínek představy barevných západů slunce v Údolí mládí a pak ten mikulášský trh v Libni, s orientálními vůněmi kadidla a purpury, trpytivými vánočními ozdobami ve stáncích a mihotavými žlutými světly lihových a karbidových lamp. – V lednu byla uspořádána výprava do Písta. Udělali jsme na strništi u lesa oheň a při něm mi pan učitel dal přezdívku „Jestřáb“. Odůvodnil to tehdy takto: „Za prvé jsi k nám přišel od Jestřábů, za druhé nás jako jestřáb trháš svým perem v kronice – a tak budeš Jestřábem!“ Od toho dne se mně pak už jinak než Jestřáb neřeklo, a říká se mi tak dodnes.

Hledám zaměstnání

V té době, pro mne tak blahé, jakou byla činnost v oddíle, jsem prožíval i chvíle neradostné. Vychodil jsem – neochotně a nerad – veřejnou obchodní školu (dnes se takové říká „ekonomická“). Nerad proto, že alfou a omegou mých zájmů byl oddílek pana učitele, pro nic jiného jsem neměl mysl. Tehdy také byla hospodářská krize, velická nezaměstnanost, školy chrlily další pracovní síly do života, ale nebyla práce ani pro zkušené pracovníky, natož pak pro kancelářského praktikanta, jakým jsem se stal i já. Tehdy soukromí zaměstnavatelé-vydřiduši přijímali takové mladíčky na „tříměsíční zkoušku“, a to buď zcela bezplatně, nebo jen s malou výplatou. A po těchto třech měsících praktikantovi oznámili, že už není pro něj práce, propustili jej a přijali nového, za téchže nedobrych podmínek, takže o laciné či dokonce bezplatné pomocné síly měli vždy postaráno. Napsal jsem desítky krasopisných žádostí o místo, sledoval jsem v novinách inzeráty „Přijme se praktikant“, ale teprve na čísi radu jsem se obrátil na

jakousi paní Kláru

Junkovou ve Vodičkově ulici číslo 360, která se zabývala zprostředkováním míst. Dávala adresy, na které se zájemce měl obrátit se žádostí o místo, a měla přitom jednu podmínku: kromě zápisného (asi 50 korun) jí musel žadatel - když byl ovšem přijat - odevzdat polovinu svého prvního měsíčního platu.

Samozřejmě že jsem s podmínkou souhlasil, a tak jsem dostal adresu na Informační kancelář firmy Wys Muller et Co., která měla sídlo v Holandsku, ale filiálky snad ve všech zemích Evropy. A kupodivu filiálka této společnosti byla právě v témže domě, kde bydlela paní Munková. Úkolem takových informačních kanceláří bylo zjišťovat zájemcům z obchodních kruhů spolehlivost firem, které měly dostat zboží na úvěr, zda budou či nebudou schopny zboží pak zaplatit. Každá taková informační kancelář měla několik pracovníků, kteří běhali po obchodních komorách, soudních rejstřících a podobných institucích, kde takové údaje sháněli. Nepohrdli ovšem ani výřečností a drby domovnic nebo i samotných pracovníků dotazované firmy, jen aby mohli podat pokud možno spolehlivou mnohořádkovou informaci zájemci, samozřejmě za plat.

Moje práce v kanceláři byla celkem jednoduchá: nic z toho, co jsem se učil v obchodní škole, jsem tu nepotřeboval, ale roznášel jsem dopisy po Praze, psal jsem na firmy různé dotazy, zakládal jsem do krabic poštu podle abecedy, měl jsem na starosti příruční pokladnu, vše za tři sta tehdejších korun měsíčně. Ale pan ředitel Ulmann, šéf naší kanceláře, byl muž podnikavý, a tak si při svém ředitelování zařídil v našem podniku ještě jakousi - dnes by se řeklo „přidruženou“ - výrobu, a tou bylo zřízení vlastní soukromé detektivní kanceláře pro civilní osoby. Tato jeho živnost prostřednictvím asi pěti detektivů hledala ponejvíce zmizelé členy rodin (zpravidla studenty, kteří utekli z domova), nepoctivé zaměstnance, kteří kradli v závodě, kde byli zaměstnáni, a podobně. Jen tu a tam přišel nějaký „sólokapr“, jakoby vystřižený z detektivního románu, a já jsem se čirou náhodou jednoho takového případu účastnil.

A prostředí naší kanceláře? Byla to velmi malá místnost, a stálých úředníků v ní bylo namačkáno asi osm. Pro ilustraci rozměrů místnosti uvedu: naše psací stroje měly plechové poklopy, ale ty pro nedostatek místa nebylo kam dát, když se stroje odkryly, aby se na nich mohlo psát. A tak si úředníci dali poklopy pod stůl a do nich si položili nohy! Hlavou personálu byl rozumný hodný pan Doubek, z Českého Brodu dojížděl mladý Josef Tuček, bývalý zdejší praktikant, který výjimečně postoupil! Pak zde bylo několik úředníků, kteří zpracovávali donesené informace pro naše zákazníky, a pak ti, kteří tyto zprávy sháněli.

Čtyřiatřicítka se mění

Zanedlouho jsem si našel jiné zaměstnání, vhodnější pro můj mladý věk. Byla jím úředničina u firmy Oskar Stein, velkoobchod papírem, Praha 1, Templová ulice 4, později ve vlastním domu firmy v Betlémské ulici č. 6.

V těch třinácti letech, kdy jsem u Steinů pracoval, a potom v dalších jsem prožil podstatnou řadu událostí, prvními láskami počínaje přes napsání a vydání některých knížek, nákup ohromného vyraženého nákladního parníku pro několik pražských oddílů, které spolu s mým přišly o své klubovny, až po založení časopisu Mladý hlasatel atd.

V oddíle mně věnovali pořád větší a větší důvěru a pravomoc. Do Údolí mládí, kam jsem teď na jaře organizoval už celodenní výpravy, přicházivali za námi pan učitel i Bobr až odpoledne, všelijaké „stekandy“ a hry nechávali docela na mně, byli už jaksí z pohodlnější a unavení svými rodinnými i existenčními starostmi. Jak jaro postupovalo a blížilo se léto, měl jsem stále více volnější ruku ve vedení nedělních podniků. A já byl nevýslovně šťastný, žil jsem jen naší Čtyřiatřicítkou, neviděl jsem její chyby a stíny, ani svoje omyly, prýstící z mé velké nezkušenosti.

- Na jaře jsem podnikl s oddílem sám jednu výpravu ze soboty na neděli přes noc do Pikovic (nocovali jsme pod velikým cirkusovým stanem odkoupeným od „Jestřábů“, kteří se zatím rozešli) a pak ještě jednu podobnou výpravu na Kokořín. Ta se později stala památnou, a byla ještě po léta připomínána. Výpravy ze soboty na neděli s noclehováním pod stanem se množily. Z parádního oddílu, který chodil dříve jen přes Stromovku do Údolí mládí, se pomalu stával oddíl „zálesácky“ naladěných chlapců, kteří toužili jen po táborových ohních, po vaření venku, po táboření pod stany atd. Členstvo se znenáhla měnilo, menšilo, „sváteční hoši“ pomalu mizeli a zůstávali jen chlapci tělesně i duševně silnější a otužilejší. Zejména účastníci obou prvních výprav (do Pikovic a na Kokořín), rekrutující se většinou z libeňské části oddílu (a to zase hlavně z pověstného domu „Na tarase“, kde jsme měli asi osm hochů). Zchoulostivělí chlapci se pomalu vytráceli. Ale nám zbylým to nevadilo - a pan učitel a Bobr nic neříkali.

Já ve své chuti do práce jsem se pak pustil i do podniku dalšího. Blížily se

Po stopách Rychlých Šípů

prázdniny - a já si usmyslil, že pojedeme na tábor! Odvaha podniku vězela v tom, že jsem nikdy na táboře ještě nebyl, a to ani jako obyčejný člen, tím méně pak ne jako vedoucí! Nevěděl jsem ani, jak tábor vypadá, jak se staví, jak se vede, co je k němu zapotřebí, zkrátka nic! Dnes, kdy se staví po celé republice tisíce nejrozmanitějších táborů pro mládež už od útlého věku, se spoustou dospělých pracovníků, je naše tehdejší nevědomost a nepřipravenost až neuvěřitelná, ale bylo tomu tak!

Bobr ani pan učitel na náš „tábor“ jet nemohli, či snad nechtěli, a tak jsem se vypravil na něj sám, asi s osmi hochy. Více chlapců se tehdy nepřihlásilo, což bylo pro mne spíše štěstí než opak! Vyzbrojili jsme se několika hrnků a kastrolů (většinou to byly odložené železnáky a my je nesli v ruce!!), a na cestu jsem dostal několik rad od Bobra, jak to na takovém táboře má asi vypadat. Pak se moje utrpení začalo! Byla to škola více než tvrdá, ale mne nezlomila, ani chuť do další činnosti mně neubrala.

Tábor v Zátoci neznáma

Odjeli jsme dráhou do L., kde jsem byl rok předtím poprvé v životě u svého strýce na návštěvě. Právě z této návštěvy jsem se o tomto čarokrásném kraji dozvěděl. A také to, že tam někde od městečka vzhůru proti vodě v neviděném a jen tušeném zákrutu řeky byl tehdy nějaký tábor, jak jsem se doslechl. A to mi vniklo myšlenku právě tam někde uspořádat náš tábor! A tak jen tak naneurčito, bez předem vyhlédnutého tábořiště, bez povolení lesní správy, jen podle mlhavých představ z minulého roku jsme se vydali „tábořit“, bez příprav, bez kladiv, bez hřebíků, bez pil. Moje výbroj a výstroj táborníka byla chudší než dnes, když jdu na polodenní výpravu několik kilometrů za Prahu. Tak jsem byl tehdy nezkušený. Každý dnešní hoch, i ten nejmladší člen oddílu, jedoucí na tábor poprvé, ví o táboře více, než jsem věděl tehdy já!

Z úsporných důvodů jsme jeli jen do S., a odtud do L. pak už šli pěšky, abychom ušetřili několik korun za lokálku. V úmorném vedru, se železnými pekáči, hrnků a kastrolů v rukou, s tornami na zádech, s těžkým balíkem střechy od kruhového stanu, navlečeného na holi, vlekli jsme se do L. po rozžhavených silnicích i mezích tři a půl hodiny! (Dnes bych to nazval „Pochodem smrti“.) Ale hoši nereptali, touha po táboření dala zapomenout na všechny útrapy. Když jsme se blížili už k L., odkud k našemu vyhlédnutému místu byly zase ještě asi 4 kilometry podle řeky lesem, potkali jsme vedoucího 35. oddílu z Prahy. Jmenoval se Ladislav Rački (byl jugoslávského původu), šel z nákupu ve městě a mířil ke svému táboru, který měl zrovna v těch místech, kde i já mínil zarazit.

Láda R. byl již zkušený táborník, asi o 6-8 let starší než já, a postřehl ve mně ihned to, co já si upíral přiznat: naprosto nezkušeného holobrádka začátečníka. Viděl naši ubohou výstroj, náš promokavý „stan“, který byl vlastně jen střechou bez vchodu, poznal všechny naše tragické nedostatky. A tak mi bratrsky nabídl záchranu: za tři dny končí jejich tábor, byl konec července, a místo aby jej zbourali, celý nám jej zapůjčí i s postavenými stany na podsadách a s kamny, ba i s nacpanými slamníky! Chvilí jsem se hloupě rozmyšlel, nemohl jsem se smířit s tím, že MY, domněle slavná čtyřiatřicítka bychom měli po někom dědit tábor... a vyžádal jsem si lhůtu do večera na rozmyšlenou! Jak to bylo směšné a co si můj dobrodinec o mně tehdy asi myslel!?

Utábořil jsem se s hochy na levém břehu řeky a k večeru jsme se šli podívat na nabízený tábor Pětatřicítky. A tam jsem poprvé ve svém životě viděl skutečný stan na podsadě, jeho zařízení s lůžky, políčkami a stolečkem, postavená táborová kamna z kamenů a jílu asi pětiplátová - a teď jsem teprve také pochopil, jak velmi nepřipravený a nevědomý jsem k tomu, abych sám něco podobného zde mohl vybudovat. Moje čtyřiatřicítkové sebevědomí ze mne rychle vyprchalo. Ještě rád a velmi pokorně jsem přijal Račkiho nabídku. Byla to opravdu naše jediná a úžasná záchrana! Náš „tábor“ dle mých představ pod promokavou celtou střechy od cirkusáku bych byl nucen jinak sbalit za 3-4 dny a jet domů! A tak moje pokorné přijetí laskavé a opravdu bratrské nabídky Ládi Račkiho byl vlastně můj první moudrý počín v celém mém „táborovém“ podnikání. Hned druhý den ráno jsme se do tábora k Pětatřicítce nastěhovali (naštěstí měli ve čtyřplátových stanech hodně volných lůžek), dali jsme si do kuchyně svoje zásoby, ze kterých jsme si sami pro sebe vařili - a už se tábořilo! Místo, kde tábor stál, na pobřežní mytině u řeky, jsem si sám pro sebe už loni, když jsem byl u strýce na návštěvě jako „civil“, pojmenoval Zátoka neznáma. To proto, že, jsem nikdy nevěděl, jak to zde vypadá. Vždycky jsem se jen díval z dálky, od okraje města, a to jsem nemohl v tato místa dohlédnout pro ohyb řeky. Od té doby jsem už začal dávat všem dalším svým táborům jména a tento zvyk se ujal.

Poprvé ve Sluneční zátoci

V předvečer dne, kdy Pětatřicítka měla odjet do Prahy, protože její táboření skončilo, vzal mne Láda Rački ještě dále proti proudu řeky. Kráčeli jsme lesní

Po stopách Rychlých Šípů

pobřežní stezkou, zabráni do rozhovoru o různých povahách našich chlapců, až jsme došli na krásnou velikou louku v další zátočině, mnohem větší a otevřenější než byla naše mytina u řeky, a také mnohem krásnější teď v zapadajícím žlutém slunci. A Láda mi řekl: „Podívej se, na téhle louce bych chtěl jednou postavit veliký krásný tábor. Ale nájem za louku je pro náš oddíl příliš drahý! Snad ale kdybychom udělali takový tábor společně, vaše čtyřiatřicítka a my, tak by to možná bylo proveditelné! Přemýšlej o tom!“

Ó, ta historická chvíle! Byla to Sluneční zátoka, kterou mi tady Láda ukazoval a o které snil své plány společného tábora! Teď tady jsem ji viděl poprvé ve svém životě! Stanul jsem poprvé na místě, které se o několik let později mělo stát hluboce významným pro mne a pro celé generace hochů. Zde jednou po letech měl jsem vést – to už rukou pevnou a značně zkušenější – velké tábory vlastní, ne zděděné a ne podnikané dohromady s jiným oddílem. Ale ovšem tehdy, když jsem tu stál v zapadajícím slunci vedle svého nového přítele jako táborník – začátečník, to jsem ještě nevěděl, že se dívám na „Sluneční zátoku“! Ten název jsem tomuto kouzelnému místu dal až o šest let později. A také jsem netušil, co pro mne to místo i ten celý kraj zde budou jednou znamenat – a co všechno prožiji. A nevěřil bych, kdyby mi byl tehdy někdo řekl, že se sem budu vracet s malými přestávkami po dvacet let, pořád a pořád znovu!

Jinak můj první tábor, zděděný po Pětatřicítce, byl pro mne pekelné ohnivým křtem, třebaže nás bylo málo. Vaření mi nedělalo potíže, vařili jsme si už celé jaro a léto na oněch „traperských“ výpravách. Ale byly tu jiné problémy: neuměl jsem například zapráhnout hochy do práce. Byla potíž přimět je k tomu, aby nasbírali dříví k topení, aby umyli nádobí atd. Neměli jsme žádné táborové služby, nebyla ještě vynalezena černá skříňka a podobné pomůcky. Byla to pro mne tvrdá škola! Bobr ještě doma, i Rački zde na táboře mi dali lecjakou radu, ale já ji pak buď neuměl použít, nebo se nehodila právě pro ten či onen případ, který jsem musel řešit. Tohle vše zde vypisuji hlavně pro mladé začínající vedoucí, kterým chybí zkušenost a práce se jim příliš nedaří, aby neztráceli odvahu pokračovat v ní dále. Pak

se zhoršilo ke všemu ještě počasí, několik dnů silně přšelo, řeka vinoucí se podle tábora se rozvodnila a nebezpečně stoupla. Na dva dny jsme se museli přestěhovat do stodoly blízkého mlýna, stany se promočily. – Když jsme odjížděli definitivně z tábora domů, neuklidili jsme taky tábornicky skoro nic po sobě, vlak jsme zmeškali, plno nepříjemností jsme ještě zažili, ale já se vrátil neporazený, s neumdlévající chutí do další práce s oddílem doma, s první zásobou základních zkušeností. V Praze mne však očekávala rána, mnohem větší než všechno to ošklivé a trapné, co mne potkalo při mém vedení prvního tábora.

Zatímco já byl s oddílem na táboře, stala se v Praze pro oddíl i pro mne hrozná věc. Pan učitel i jeho paní se vzdali vedení oddílu a nechtěli ani slyšet, že by své rozhodnutí vzali zpět. S Bobrem se ještě k tomu nějak trochu poškorpili – a tak jsem se vrátil do poměrů krajně neutěšených. Byl jsem zdrcen. Přišel jsem o vše, co jsem měl rád a pro co jsem žil. Konec našeho oddílu byl takřka zpečetěn. A Bobr – jak se zdálo – na tuto příležitost jen čekal, aby spustil meč visící nad oddílem! Prohlásil, že by zůstal u práce jen tehdy, kdyby zbytek hochů, který v oddíle teď snad ještě zůstane, přešel do jakéhosi 2. pražského oddílu, který tehdy právě pro své více jak desetileté krásné činnosti skomíral a nevyvíjel už žádnou činnost.

Konec čtyřiatřicítka

Já jsem tu Dvojku vůbec neznal a o její končící existenci jsem se dozvěděl jen od jejích posledních tří hochů, kteří byli pro oddílovou činnost ještě nadšení a chodili s námi jako hosté už asi půl roku na naše výpravy do údolí mládí. Bylo pro mne velmi těžké nějak se rozhodnout k Bobrovu ultimatu. Sám jsem 34. oddíl vést nemohl, to jsem po svých bolestných zkušenostech z tábora uznal. A budu-li chtít pro vedení získat staršího a zkušeného Bobra, musím se smířit s tím, že nebudeme už mnou tak milovanou čtyřiatřicítkou, ale mně nicneříkající Dvojkou. Zuřil jsem na Bobra, že chce náš živoucí oddíl – třebaže tak těžce zasažený odchodem pana učitele a jeho paní – obětovat nějaké skomírající Dvojce! Říkal jsem pořád: „Ať se tedy zruší ta Dvojka, když už v ní nikdo není! Proč kvůli její záchraně se má rušit naše slavná čtyřiatřicítka?“

Bobr však byl neoblomný. Teprve mnohem později jsem porozuměl jeho stanovisku. Viděl vše strážlivěji než já. Věděl, že ta čtyřiatřicítka není přec jen tak slavná, jak já se pořád domníval. Její ani ne dvouroční historie nebyla ničím proti historii Dvojky, jednoho z nejstarších původních oddílů hnutí. Spíše je tedy nutno zachránit život Dvojky, která měla význam pro celé hnutí, než oddíl dvouletý, jehož význam nepřesáhl obvod dvou pražských čtvrtí. Ale tehdy jsem to nechápal, a proto Bobrovy výklady neuznával. Nastaly pro mne dny rozhodování,

Po stopách Rychlých Šípů

nejistot a zármutku. Život ve Čtyřiatřicítce po boku pana učitele, to byla moje oáza v celé mravní bídě, které mé oči dospívajícího člověka všude viděly. A teď se všechno zřítilo, všemu má být konec!

Do měsíce potom byla Čtyřiatřicítka oficiálně zrušena pražským ústředím a Bobr hned začal formovat novou Dvojku. Ve mně však měl prozatím pomocníka jen velmi málo ochotného. 12. října 1925 ústředí dodatečně schválilo, aby 2. oddíl převzal zbytek hochů z rozpuštěné čtyřiatřicítky, a jmenovalo Bobra vedoucím a mne jeho zástupcem.

Spojením obou oddílů jsme si člensky nijak neposloužili, protože za Dvojku přišli jen dva starší hoši, a naopak ze Čtyřiatřicítky odešla řada chlapců, zejména libeňská parta z pověstného domu „Na tarasu“, která chodila k panu učiteli do školy jako jeho žáci. V neděli 20. září 1925 jsme konali poprvé výpravu už s domovenkou „Praha 2“, a kam jinam než zase do Údolí mládí. Byla to smutná výprava, alespoň pro mne. Nemohl jsem se pořád smířit se ztrátou Čtyřiatřicítky, scházela mi ta velká účast chlapců, chyběl mi pan učitel se svým otcovským přátelstvím ke mně, chyběli i hoši z „Tarasu“. Zkrátka nemohl jsem si zvyknout! Cítil jsem se pořád ještě v hloubi duše jako člen 34. oddílu. Dal jsem například svázat novou kroniku, která vypadala navlas jako ta bývalé Čtyřiatřicítky. Ba i název „Ohnivci“, který si kdysi 34. oddíl dal, byl na nové dvojkařské kronice také vyražen zlatým písmem, a Bobrovi jsem tehdy nakvašeně řekl: „Číslo 34 nám Dvojka mohla vzít, ale ten název Ohnivci nám nevezme nikdy!“ Název na kronice zůstal, ale neujal se. A na dalších kronikách se už neukázal, neboť za jistou dobu jsem znenáhla přišel k jiným názorům.

Můj zájem o znovu se rozbíhající oživený 2. oddíl rostl a pocit křivdy a vzpomínání na Čtyřiatřicítku zvolna mizely. A na první stránku nové kroniky jsem tehdy napsal: „Vše to, čeho se dočteš v následujících stránkách, se stalo v máji našeho mládí, kdy se nám vše zdálo být dobré a krásné, kdy stačil nám ku štěstí jen slunný den s blankytným nebem a bílými oblaky na něm. To bylo v čase, který tak rychle mizí v dáli, v tom čase nejkrásnějším z celého života a kterému říkáme Mládí. A protože vzpomínky na něj vyblednou rychle, zapisuji je sem do této knihy. A až jednou po létech zběhá nám vlas a zčerní svět, a my budeme obracet ty zažloutlé listy, pak si vzpomeneme znovu na všechny ty příhody dávných let. Ale to bude až za dlouho, nemysleme teď na to, a řídme se naší oblíbenou písní: Do pole, v háj, dokud je máj našeho mládí! 8. 11. 1926, Jestřáb-kronikář.“

Moje kroniky a deníky

Je a bylo to dobře, že jsem svou funkci kronikáře i při vedení oddílu tak dlouho – po 60 let – vedl a to celkem velmi podrobně! Neboť nyní mohu věrohodně psát o mnohém, na co by paměť už jinak ani nestačila. Přesto některé události vidím tak jasné, jako by se staly včera. Ještě tam ve Sluneční zátocě za prvních dvacet let se jich přihodilo mnoho, a některé z nich byly až otřesné. Ale ať se stalo, co se stalo v těch dávných časech, v mé mysli je vše trvale zapsáno pod pojmem „krásné a blahé doby“, a když jsem je i při všech bédách prožíval, nemohl jsem ani tušit, že budou u mne přetrvávat nejenom po všechna moje léta mladého života, ale že se mnou putují po celá další desetiletí. A leckdy v nich příliš mnoho „krásy a blaha“ vlastně ani nebylo, protože různé zvraty osobní, pracovní, oddílové i politické mi tuto „krásu a blaho“ začasto měnily na doby strachů, nejistot a útrap i zklamání, včetně bezbřehého moře drtivých starostí a každodenní namáhavé práce. Popsaných oddílových kronik i soukromých deníků mám plné almary, neboť každý den mého života od klukovského věku počínaje byl vyplněn různými událostmi, zprvu samozřejmě spíše klukovsky malichernými, později už vážnými a vzrušujícími. Můj život byl – a dodnes je – vyplněn činností, která se vzájemně splétá s činností v práci s mládeží, i zase ryze osobní, pracovní. Proto je také dost obtížné řadit události postupně tak, jak šly za sebou.

(Kronik by mohlo být víc, kdyby nám jich velký počet nebyl odcizen a zašantročen za peníze i výměnou za trampskou výstroj. Prosím přitom touto cestou čtenáře, kteří by o našich odcizených kronikách věděli, ať již o svázaných či jen v sešitech, aby mně podali zprávu. Jsem ochoten za vrácené kroniky zaplatit každou rozumnou cenu a nebudu se dotazovat, jak ten či onen svazek byl získán. Pište na adresu: J. F., redakce Dálky, Jungmannova 24, 113 66 Praha 1.)

V první kronice, psané už pod vlajkou Dvojky, chybí zápis o třídní výpravě na Mníšek, a já se alespoň nyní, po šedesáti letech, musím o ní zmínit. Tenkrát jsem to jaksi nedokázal, tak jsem byl rozechvěn. Potkali jsme se na cestě s jakýmsi dívčím oddílem, a já se seznámil s jednou jeho vážnou a příjemnou dívkou, zapálenou pro práci v oddíle jako já. Řekli jsme si vzájemně své problémy oddílů a nestačili ani vše prodebatovat. Jaký to byl rozdíl mezi touto dívkou a těmi, které jsem znal z tanečních hodin jako prázdně žijící děvčata.

Po stopách Rychlých Šípů

Přátelili jsme spolu pak ještě i v Praze, a to dosti dlouho, než nás okolnosti rozdělily. Bylo to moje první citovější přátelství s dívkou a já byl tak zmaten a přiveden z rovnováhy, že jsem zápis do kroniky o té výpravě nebyl schopen napsat.

Cośi podobného se mi pak přihodilo na jednom z mých prvních táborů ve Sluneční zátoce. Měli jsme v oddíle kromě jiných hochů také Moju Kalouse, za nímž přijížděl vždy na sobotu a neděli jeho tatínek s půvabnou Mojovou sestrou Jiřinou. Byla to veselá kamarádká dívka, velmi hezká a příjemná. S hochy si rozuměla, ale její přítomnost i při veškerém veselí mne vždy podivně rozechvívala. Snažil jsem se ovšem své pocity před ní i před hochy utajit, abych si nezadal. Pekli jsme spolu amolety pro celý tábor (bylo nás asi dvanáct), žertem jsme se přeli, jak se dělá jíška, umluvila proti mně legrační táborové povstání a prohlásila se jeho vedoucím, osvojila si táborové výrazy - a vůbec vždy po celé sobotní odpoledne a neděli byla jedním z účastníků tábora. Od dětství jsem si také psal soukromý deník, což dělám dosud. Roku 1987 jsem se setkal na akci bývalého členstva oddílu s Mojou už jako dávno dospělým mužem, viděli jsme se opět poprvé po mnohých létech. A dozvěděl jsem se, že Jiřinka již před řadou let zemřela. Neměl jsem odvalu se ptát na okolnosti, ale přišel další zápis v mém deníku, asi o 2 roky později, a tam mám psáno: Moja Kalous zahynul tragicky i se svou manželkou, když se při přenocování u svých přátel otrávil v noci uhelným plynem. Stalo se 8. 2. 1988. A tak z okruhu mých blízkých přátel, byť léta neviděných, jak Jiřinka, tak Moja vymizeli, ale ne ze vzpomínek. Co všechno člověk nepřežije a co mu život do mysli nevryje, když je mu tolik let jako mne.

Nedobrá noční příhoda

Uvolněné stavidlo vzpomínek mi připomnělo ještě jednu příhodu s Mojou z dávných let. Bylo to na jednom z mých prvních táborů ve Sluneční zátoce. Moja byl neohrožený, asi třináctiletý chlapec zálesák, ničeho se nebál, byl rázný, schopný, tak jak hoši mají být. A tak jednoho dne přišel ke mně s nápadem, že vyzkouší svou odvalu a že přespí noc o samotě v lese daleko od tábora. A že s sebou vezme jen píšťalu, nůž a sekyrku, také samozřejmě pokrývku (tehdy spací pytle ještě nebyly), jinak nic. Váhal jsem chvíli, ale pak s dosti těžkým srdcem jsem svolil a společně jsme vybrali pro jeho nocleh místo v lesním porostu, asi čtyři sta metrů od tábora. Někteří hoši se dušovali, že podobnou zkoušku odvahy zkusí další večery, respektive noci, ale když se začalo stmívat a Moja se vydal na cestu za noclehem, leckomu z nich se zamýšlený podnik najednou zdál být příliš strašidelný a litovali, že se za denního světla k němu na příští noci přihlásili!

Ještě než Moja odešel, přešla kolem tábora po pobřežní stezce neznámá žena s malým psem a mířila kvapnými kroky proti proudu řeky kamsi za neznámým cílem do kraje, kde ale nebyla podél řeky žádná komunikace, jen příkré břehy do řeky. Pak se snesla tmavá noc, chlapci ukončili své obvyklé zpívání na lavičkách u dohasínajících kamen pod střechou kuchyně a šli jsme spát. Já pracoval na kronice toho dne ještě dlouho do noci, snad přes půlnoc, až jsem usnul po celodenním vyčerpání, jakým je - a bylo vždy - vedení tábora. Noční hlídky jsme tehdy nedrželi, hochů bylo poměrně málo a nevyspali by se, kdyby se hlídky střídaly celonočné i třeba jen po jedné hodině. Všechny zásoby a nádobí jsme měli zamčené v bednách, nemuseli jsme se obávat nočního vykradení. Ostatně zde nikdo nechodil ani ve dne, natožpak v noci, kromě té ženy, tu jsme viděli poprvé.

Bylo už k ránu, když jsem se probudil psím štěkotem a jakýmsi nelidským křikem. Řeka šuměla jako každou jinou noc, ve dne jsme její zpěv ani nevnímali, ale ten štěkot a křik bylo něco neobvyklého. Vyskočil jsem z kavalce a moje první myšlenka byla, že se snad něco stalo Mojovi tam v jeho vzdáleném noclehování. Vyběhl jsem ze stanu s nožem a píšťalou v ruce, v šeru rozednívajícím se dne jsem spatřil na táborovém náměstíčku onu ženu, která k večeru pospíchala kamsi kolem našeho tábora. A hned za ní jsem s ulehčením zahlédl Moju, jak třímá v ruce svou sekyrku - a z křiku ženy jsem porozuměl, že ho našla spícího v porostu. Ale to už se na nás všechny sypaly její výhružné nadávky a proklínání, nazývala nás „ancikristy a pekelníky“. Trvalo delší chvíli, než jsem pochopil, že před námi stojí a povykuje šílená osoba, kterou zřejmě popudil jak Moja tam v zákrutu řeky, tak my, celý tábor i s naším samorostem, jakousi pokřivenou větví, zabodnutou jako přírodnina uprostřed tábora. Žena se na samorost vrhla, vytrhla ho ze země a její zuření nebralo konce. Začal jsem pískat na poplach, který žena s posměchem opakovala: „Jen si pískej, ty jeden ancikriste, tůút, tůúút...“ A kolem pořád poskakoval a štěkal její pes. Pak se konečně vybouřila a s nadávkami a křikem odcházela směrem k městu. Šel jsem za ní a cestou jsem spatřil na břehu dva rybáře. Řekli mi, že je to známá šílená žena z města, která

Po stopách Rychlých Šípů

několikrát do roka uteče od své rodiny do těchto končin. Ale co to bylo platné, nám ta osoba těžce narušila noční klid - a já až do konce tábora už žádnému chlapci nepovolil jeho zkoušku odvahy. Ale hochy to ani nemrzelo!

Moje první knížka

Jmenuje se Hoši od Bobří řeky, a za tu řadu let, co od jejího napsání uplynulo, dostal jsem od čtenářů - nedospělých i dospělých - už mnoho dotazů, zda je děj knížky pravdivý, či jen vymyšlený, zda existuje Píseň úplňku a mám-li k ní noty, kde je Sluneční zátoka, zda hoši v knize popisovaní opravdu žili, jak jsem knížku vůbec začal psát a kde jsem na ten nápad přišel. Ale snad každý člověk ve svém dětském věku má a měl touhu, co by chtěl jednou vykonat, až bude dospělý. A takovou mou touhou a snem bylo napsat jednu knihu, kterou by četli všichni chlapci a děvčata, a podle které by i sami mohli něco pěkného podnikat, prožívat, zkoušet své schopnosti i vlastnosti a dovednosti. Sám jsem totiž po podobné knížce toužil, nikde ji v žádné knihovně nenalezal, a právě tato marnost mi vnučila myšlenku - sám takovou knihu napsat! Jen jsem dobře nevěděl, čím a jak začít. Bylo mi asi dvanáct či třináct let. Podle mých představ to měla být kniha dobrodružná, ale její příhody aby byly skutečné možné, jak by je mohli prožívat každý průměrný hoch i dívka, kteří žijí v docela obyčejném civilizovaném kraji. Dále jsem si umíňoval, že příhody v knížce budou prožívat hoši mého věku, ne tedy lidé dospělí! Moje touha po takové knize byla čím dál tím palčivější, až se mi hlava točila ze závrtných myšlenek, jež na mne v těch dobách přicházely. Ale na spásný námet jsem přicházel zvolna až na našich prvních táborech ve Sluneční zátocě. Byl jsem jako očarován přírodou a robinzonským způsobem družného života v ní uprostřed hloučku hochů jen o něco málo mladších, než jsem byl já sám. Řeka šuměla dnem i nocí kolem našeho tábora svou uspávací píseň, vzduch byl prosycen vůní pryskyřice z okolních lesů, louky kolem obsypávaly záplavy barevného kvítí, ve dne jsme se topili v záři slunce, v nocích vycházel a kraj svým magickým světlem obléval měsíc. A já tu krásu všeho vstřebával do sebe s nepopsatelným vzrušením a byl jsem přesvědčen, že tímto způsobem života a touto krásou musí být určitě okouzlen každý hoch i děvče. A znovu mé pojala neodbytná touha vypsát proto všechnu tu nádheru, kterou jsem kolem sebe viděl a prožíval, do té vysněné knížky, aby každý její čtenář zatím alespoň v duchu mohl to vše prožívat se mnou - a po přečtení se o podobný způsob života sám pokusit. Myšlenek bylo plno, ale vypsát je na papír už bylo těžší! Nevěřil jsem, že se mi podaří knížku napsat tak přesvědčivě, aby se čtenářům líbila, i když jsem vše vypisoval podle vlastních prožitků, jež mi připadaly jako úžasné.

Z našeho oddílu jsem stmelil dohromady sdružení chlapců nejrůznějších povah, našli jsme Červený dolík, měli jsme i svou Bobří hráz (v pražském činžáku, v uhelném sklepě vyšperkovaném indiánskými motivy), a byli jsme - jak už jsem řekl - i ve Sluneční zátocě, i Zelená příšera tam strašila, zvučící dřevo zpívalo a veliký bílý měsíc nad pasekami tam nahoře vycházel... Nebylo to vždy tak snadné a hladké, jak je psáno v knížce, prodělali jsme a zažili jsme mnoho! Ale nezapomeneme na tu krásu nikdy! A podle těch všech myšlenek, proměněných ve skutečnost, psal jsem svoje Hochy od Bobří řeky. Za večerních toulek po staré čtvrti ve městě, v Bobří hrázi, u dohasínajících ohňů ve Sluneční zátocě, za červených západů slunce nad Bobří řekou, i za bílých měsíčních nocí tam nahoře na pasekách, všude jsem měl u sebe papíry a psal. Příhody Hochů od Bobří řeky byly už dávno prožity - a já s knížkou pořád ještě nebyl hotov. Několik let jsem na ní pracoval, piloval, měnil, odhazoval rukopis malomyslně, abych se do psaní pouštěl vždy znovu a znovu. Hochům jsem ji po dopsání nedal číst, ba ani své mamince ne, obával jsem se, že by knížku chválila, aby mě povzbudila k dalšímu psaní. Nezaújatého kritika jsem hledal jinde.

Počáteční osudy „Hochů“

Se žádostí o pročetí a kritiku knížky jsem se tehdy obrátil na paní Sedláčkovou z Prahy-Břevnova, Šlikova 556, maminku našeho mladičkého člena oddílu Zbyndy-Skukůma. Dodnes si tu adresu přesně pamatuji, protože jsem Skukůmovi na ni psal takřka každý týden lístek, kam půjdeme v neděli. Paní Sedláčková rukopis poctivě přečetla a pak mi napsala: „Váš příběh Hochů od Bobří řeky se čte moc dobře, všemu jsem porozuměla, všechno z něj vycítila. Jsem ráda, že můj Zbynda-Skukům je v takovém sdružení, jaké popisujete v příběhu. Přeju vám upřímně, abyste měl s knihou úspěch - a aby se líbila každému tak, jako mně!“ Toto nadějně zhodnocení rukopisu mne tak nadchlo, že jsem si usmyslil vydat knížku vlastním nákladem. Bylo to přípustné, žádné úřední nařízení v tomto směru neexistovalo. Objednal jsem si rozpočet v tiskárně, kolik by vydání rukopisu knižně stálo, dal jsem si udělat asi dvacet kresbiček ve štočkárně firmy B. Pejší v Českém Brodě a můj hodný strýc František, který měl pro můj úmysl velké pochopení, mi na něj půjčil značnou částku peněz. Neměl jsem ponětí, jak svůj

Po stopách Rychlých Šípů

nápad realizovat, předpokládal jsem jen, že knížku budu posílat k prodeji skautským oddílům. Můj fantastický plán mi naštěstí rozmluvili moudří lidé v našem ústředí, vyložili mi všechny nesnáze s takovým prodejem spojené a že bych zkrátka na svůj úmysl knížku vydat vlastním nákladem jen hrozně doplatil. Vzdal jsem se tedy, strýci jsem půjčené peníze vrátil, a začal jsem rukopis nabízet k vydání různým nakladatelstvím. Ale neuspěl jsem. Moje jméno bylo zcela neznámé, děj rukopisu se zdál nakladatelstvím málo dobrodružný. Tehdy uspěla většinou jen knížka, v níž se psalo o lupičích, penězokazech, o ukradených motorkách, o chlapeckých hrdinech, kteří dovedou pilotovat letadla vyrvaná z drápů zločinců atd. Kam se proti takovým dobrodružstvím hrabaly příběhy mých Hochů od Bobří řeky, vzaté ze skutečného života a doopravdy prožité! Pracovníky nakladatelství neupoutaly ani lovy bobříků, ani legenda o Royovi a jeho Písni úplňku, nechalo je zcela lhostejnými vzájemné přátelství hochů v mém příběhu.

Často jsem si myslel, že snad není ani možné takové nepochopení, a že kdyby byli sami jako chlapi prožili něco z toho, o čem se v rukopisu píše, nebo kdyby jej alespoň celý přečetli, museli by změnit svůj odmítavý názor. Ano - kdyby jej celý přečetli! Ale oni jej asi nechtou. Oni se asi podívají tu a tam na některou stránku, zběžně pročtou dva či tři řádky a vyřknou svůj soud: odmítáme! Napadlo mě tedy, že si svou domněnku ověřím: tu a tam jsem nenápadně lehce slepil některé stránky rukopisu. Uvažoval jsem, že bude-li někdo stránky číst, chtěl nechtěl je při obracení rozlepi, aniž moji zkoušku postřehne. A nemýlil jsem se! Vraceli mi rukopis se stránkami nerozlepenými, tedy nepročtený. Nedali si ani tu práci, aby si rukopis přečetli!

První částečný úspěch se dostavil až roku 1933, kdy jsem rukopis poslal do soutěže Melantricha o nejlepší knihu pro mládež. „Hoši“ v soutěži sice žádnou cenu nedostali, ale nakladatelství mi nabídlo, že by rukopis otiskovalo na pokračování v osmistránkovém Slovíčku, což byla dětská příloha nedělního Českého slova. Rád jsem samozřejmě souhlasil, i když moje žhavá touha (a tu má každý začátečník) vidět Hochy za výklady knihkupců jako knížku se zase nesplnila. Na to jsem si musel počkat další čtyři roky! Poslal jsem do Slovíčka také své kresbičky coby návrh pro ilustrátora, jak bych si obrázky asi představoval. K mému zděšení i zase k radosti ale tyto moje kresby začaly ve Slovíčku vycházet tak, jak jsem je neuměle a ledabyly nakreslil. Dal bych si více záležet, kdybych věděl, že budou v redakci přijaty beze změny. „Hoši“ začali ve Slovíčku vycházet 4. března 1934.

„Boj o první místo“

Asi o čtyři roky později, když jsem se stal pracovníkem Melantricha a měl jsem přístup k různým dokladům, dozvěděl jsem se, že při otiskování „Hochů“ náklad nedělního Českého slova velmi stoupl. To mládež si od rodičů vymohla, aby tyto noviny kupovali kvůli Hochům od Bobří řeky. Ale ani tento značné zvýšený odbyt novin nepřiměl tehdejší vedoucí pracovníky nakladatelství Melantrich k tomu, aby Hochy vydali jako samostatnou knížku, když otiskování ve Slovíčku skončilo. Většina příběhů, které tam na pokračování vycházely, se knižního vydání po skončení brzy dočkala. Moji „Hoši“ ne! Zase jen ta stará nepochopitelná námitka: v příběhu prý není žádný děj.

Před „Hochy“ vycházel ve Slovíčku vymyšlený příběh jisté německé autorky, přeložený do češtiny, s názvem „Stofek letí přes moře“. Byl vydán knižně! Hoši dokonce museli být předčasné ukončení, aby udělali místo dalšímu příběhu špička chce k novinám. A přesto: kdo dnes ví něco o Štofkově letícím přes moře, nebo o špičce toužící jít k novinám - a kolik lidí už četlo a dodnes čte v mnohých vydáních Hochy od Bobří řeky! Ne tisíce, ani desetitisíce, ale již milióny chlapců a děvčat od té doby lovili a loví své bobříky dobrých činů, ušlechtilosti i ostatních jedenáct!

Hoši od Bobří řeky vyšli poprvé jako kniha až roku 1937 v nakladatelství Jan Kobes, Plzeň, a od té doby pak už je žádné nepochopení a závist nevědomých kritiků nemohly vymazat z mysli čtenářů. Zatím této knížky vyšlo dvanáct vydání (nedávno v Olympii ve 120 000 výtisků), a kdyby pan Kobes v Plzni lépe byl čísloval další a další tehdejší vydání, mohlo by být dnešní jejich vydání ne dvanácté, ale mnohem vyšší!

Mezitím jsem začal psát a ve 20. ročníku časopisu Skaut-Junák (r. 1933-4) na pokračování otiskovat příběh s názvem Boj o první místo. I v tomto románu byly moje vlastní prožitky ze školy, z piešťanské „kolonky“ i odjinud, promísené s vymyšlenými příhodami. Po úspěchu s „Hochy“ se mi psalo dobře, k čemuž přispívaly i nádherné jarní dny plné nálad, ve kterých jsem příběh psal. Čtenářům se líbil a první písemná pochvala na něj mi došla od jedné dívčí třídy z Břeclavi na Moravě. Děvčata mi napsala nádherný dopis, že se nemohou dočkat pokračování atd. A tak jsem znovu pokoušel osud a rukopis jsem nabízel nakladatelstvím. Samozřejmě neúspěšně - a nadto mne těžce zklamalo

Po stopách Rychlých Šípů

nakladatelství A. Synek v Praze-Letné, kam jsem s rukopisem poslal i ten dopis z Břeclavi. Rukopis mi vrátili, ale dopis ne. A když jsem nakladatelství upomenul o jeho vrácení, odpověděli mi od Synků hrubě, že žádný dopis u rukopisu přiložen nebyl, a abych si prý nevymýšlel! Od té doby jsem již nikdy nikam neposílal originál podobného významu, vždy jsem přikládal jen opis.

A pak mi nečekaně přišel - bez mého nabízení - dopis nakladatele O. Šeba z Prahy. Pošta mi psaní doručila až do Sluneční zátoky! Pan Šeba psal, že by vydal HOCHY i BOJ, a nabízel mi za každý z obou titulů honorář po jednom tisíci korun. Jakkoliv tato nabídka byla pro mne svůdná (mohl bych rázem vidět za výklady knihkupectví své dvě první knížky!), odolal jsem částečně pokušení a odepsal jsem, že honorář je přece jen příliš malý (i na tehdejší dobu) a že uvolním k nákladu jen jednu z obou knížek, buď Hochy nebo Boj. Pan Šeba se urazil - nebo mne jen zkoušel - a dal mi nuž na krk: buďto mu postoupím k tisku knížky obě, nebo nevezme ani jednu! Ale já se nedal zastrašit a nepovolil jsem, knížky jsem mu nedal. Psal mi potom ještě několikrát, volal mi do kanceláře, ale mně se už naskýtala příležitost jinde.

Zakotvil jsem u Kobesů

Příležitost k vydávání mých knížek, o které píšu v předchozí kapitole, se mi naskýtl u nakladatelství Jana Kobese v Plzni. Oba dospělí synové pana Kobese byli vodáci, znali už Boj a Hochy, a tak je doporučili k vydání u svého otce, který měl tiskárnu i nakladatelskou koncesi. Tím začalo moje několikaleté vydávání knížek u nich. Postupně od roku 1936 mně tam vyšlo celkem devět knih, z nichž většina se dočkala i vícera vydání. Vyšel tam Boj o první místo, Hoši, Tábor smůly, Chata v Jezerní kotlině, Historie Svorné sedmy, Pod junáckou vlajkou, Záhada hlavolamu, Přístav volá a Když Duben přichází.

Ale skutečně první knížka, kterou bych si mohl na vlastní oči prohlédnout a rukama ohmatat, mi vyšla ještě před Kobesovými a byl to Přístav volá. Historie této knížky byla pro mne velmi významná a pohnutá. Byl jsem s jejím napsáním hotov za několik měsíců, byla to moje první knížka, napsaná za tak krátkou dobu. A co mě k tomuto spěchu pobídlo? Bylo to zjara 1934, když jsem v denním tisku spatřil oznámení Melantricha, že vypisuje soutěž o nejlepší knihu pro mládež, s částkou 10 000 korun pro vítěze. Rukopisy se měly odevzdat do 30. června. Tato pro mne šibeniční lhůta byla velmi krátká, snad jen tři čtyři měsíce! Nadto jsem byl tehdy právě ve sklíčené náladě, rozešli jsme se s mou první láskou B. V. a já byl rozbolestněný na nejvyšší míru. Proto také to, co jsem začal psát, neslo pečet mých chmurných nálad a v knížce nebylo nic moc právě veselého.

I to loučení dvou hrdinů rukopisu bylo zpodobněním mého prožitku přetaveného do přátelství dvou kamarádů, kteří se musejí rozloučit. Také začátek rukopisu, v němž si Jiří Dražan přetěžce, vydělává na nákup touženého jízdního kola, byl vzat z mého chlapeckého života. To jsem byl já, kdo si vydělával na kolo vynášením kbelíků s popelem nájemníkům v domě, co vypracovával spolužákům slohové úkoly a zařídil si půjčovnu knížek, atd. Knížku jsem psal za svízelných poměrů: byl jsem zaměstnán u firmy s dvojitou pracovní frekvencí, s polední přestávkou 120 minut, z nichž čtyřicet jsem musel obětovat na cestu domů k obědu a zpět do práce, takže mi zbývalo jen osmdesát minut na trysk do vzdáleného zákoutí Na Kleovce, kde na zahradní zídce vestoje jsem svou knížku psal! Byl to vždy zápas o minuty. Rukopisu jsem dal název Modrý život Jiřího Dražana (byl pak pozměněn na Přístav volá). V novinách stálo, že výsledek soutěže bude ohlášen 15. září, a já jsem se toho dne samozřejmě nemohl dočkat, i když jsem si velké naděje nedělal.

Den před ohlášením výsledku soutěže jsem dostal z Melantrichu dopis expres. Otevřel jsem jej třesoucí se rukou. V dopisu bylo: soutěžní porota se rozhodla literární cenu 10 000 korun rozdělit mezi tři autory: jedním byl J. V. Pleva, druhým J. Hejduk, třetím - v hodnotě prvních dvou - jsem byl já! Zajásal jsem, i když vypsána cena nebude celá moje, ale rozdělená na tři díly. Kromě toho byl v dopisu dodatek, že všechny tři rukopisy poctěné v soutěži vyjdou knižně! O to byla moje radost větší. Honorář - kromě té třetiny ceny - byl ještě asi 8 000 korun, a to dávalo dohromady částku, která pro mladého člověka byla více než značná. A nadto ten úspěch! A vědomí, že to bude první knížka, která mi vyjde! Jen ten název se v nakladatelství moc nelíbil a navrhli mi kratší: Přístav volá. Samozřejmě že jsem souhlasil, a tak ještě téhož roku na vánoce knížka spatřila světlo světa. Moje radost byla nevylicitelná, a kdo něco podobného nezažil, nemůže ji pochopit. V práci mi někteří kolegové blahopřáli, jiní - ti závistiví - se tvářili kysele a dělali, že „to nic není“. Podle zásad Modrého života z knížky potom žilo a dodnes žije tisíce hochů a děvčat.

Jdu do jámy lvové

Nejsem žádný hrdina, nevyhledávám nebezpečná dobrodružství za každou cenu, a

Po stopách Rychlých Šípů

přesto jsem se během svého života několikrát ocitl v situacích, na které vzpomínám vždy jenom s hrůzou. Jedním z těchto neuvěřitelných příběhů byl právě ten, jemuž jsem dal ve svých vzpomínkách název „rozsvícený čaj“. Bylo to už po odchodu z detektivní kanceláře a já se stal úředníkem jisté velké firmy v Praze. Kancelářská práce se mi ani trochu nelíbila, proto jsem toužebně očekával každou sobotu (tehdy ještě nebyly volné), kdy se nuda v podniku vždy rozplynula. V ten den totiž se už od rána sjížděli do podniku ze všech koutů republiky naši obchodní zástupci prodávající náš tovar na celé metráky a vagóny, aby si zde vyřizovali různá jednání.

Vyslechli jsme přitom nejednou historku, která se našim lidem venku přihodila, vtip stíhal vtip a v podniku bylo rušno. Jedním z těchto pracovníků byl pan Pilgram, už starší člověk, ale pořád hovorný a veselý. Jen o jedné věci nebyl ochoten hovořit a tím méně vtipkovat. Byl spiritistou tělem i duší, účastňoval se kdesi o nedělích různých seancí, kde byli domněle vyvolávání duchové zemřelých osob, a zpočátku sváděl s některými lidmi v podniku ostré slovní pětky, když se mu pro jeho tmářskou vášeň vysmívali. To pak zpravidla býval konec klidu a pohody v práci, a pan Pilgram už po celý zbytek dopoledne na nikoho nepromluvil. Všichni jsme to věděli, a přesto se snad vždy mezi námi našel vtipálek, který riskoval, že zkazí dobrou náladu, a pana Pilgrama si začal dobírat.

A tak tomu bylo i té listopadové neděle, kdy se stala událost, která otřásla námi všemi, ale nejvíce asi mnou. Pan Pilgram přijel do závodu kolem desáté hodiny. Nevypadal toho dne dobře. Oči se mu leskly a já zprvu dokonce myslel, že slzí. Pravděpodobně byl trochu rozpálen horečkou. Když mi podával doklady, které jsem měl zpracovat, zdálo se mi, že se mu chvěje ruka. Byl nezvykle zamlklý, neúčastnil se žádného rozhovoru. A možná právě to popíchlo skladníka Frankla k poznámce: „Proč tak smutný, pane Pilgrame? Snad vám nepřestal tukat ten váš spiritistický stolek?“ Rozesmáli jsme se, hloupě a hlučně, ale pan Pilgram zrudl a křičel tak, jak jsme ho ještě nikdy neslyšeli. „Všichni jste tady hlupáci! Všichni do jednoho a Frankl největší! Kdybyste věděli, co všechno je mezi nebem a zemí! Kdybyste věděli to, co vím já!“ Tvář mu podivně rudla více a více. Někteří z nás dávali ostatním za zády pana Pilgrama znamení, aby mlčeli. Ale skladník Frankl se cítil uražen, že ho pan Pilgram nazval největším hlupákem, a začal na něj znovu dorážet.

Snad by bylo došlo k novému střetnutí, kdyby se náhle neotevřely ředitelovy dveře. „Co se to tu děje?“ zaburácel ředitel. „Jste na trhu, nebo v kanceláři?“ Pan Pilgram zanechal rozčilené debaty a vešel do ředitelovy kanceláře na pracovní jednání. Asi po hodině vyšel od ředitele, mlčky si oblékl svrchník a bez pozdravu odešel. Bylo to něco naprosto neobvyklého. Tak jsme ho nikdy neviděli.

Na konci pracovní doby mě zavolaal ředitel a řekl mi, že si pan Pilgram u něho zapomněl nové vzorky a abych mu je dovezl do bytu. Bydlí prý někde na Letné, osobní oddělení mi dá přesnou adresu. Trochu neochotně jsem přisvědčil, nedalo se však odporovat.

Za panem Pilgramem jsem se vydal až k večeru, nechtěl jsem si kazit sobotní volné dopoledne. U dveří s vizitkou Pilgramovi jsem nesměle zazvonil. Zvnitřku se ozývalo drhnutí podlahy. Pak zvuk ustal a skulinou ve dveřích vyhlédl pan Pilgram pátravě do temnělé chodby, l v přítmí mě hned poznal. Chvilí se na mne zkoumavě díval a já si povšiml, že je pořád ještě tak brunátný jako dopoledne. „Rozsvícený“ čaj

Vtáhl mne z chodby rovnou do kuchyně, předsíň neměl, a netečně vzal ode mne obálku se vzorky. Se zlobou jen zamručel: „To všechno jen pro toho protivu Frankla. Vždycky s tím musí někdo začít! A vy, holobrádku jeden, vy jste si taky smočili! Vy jste se taky smáli!“ Jeho tvář, která se před chvílí trochu rozjasnila, už se zase počala stahovat. Uklidňoval jsem ho lží, že mé okultní věda naopak velmi zajímá. Potil jsem se rozpaky i jakýmsi neklidem. Byl jsem také oblečen do svrchníku a v kuchyni bylo vedro k zaškutnutí.

„Sundejte ten havelok, uvařím čaj!“ změnil pan Pilgram náhle rozhovor. Ale já v té chvíli ze všeho nejméně jsem měl zájem o čaj! Moje jediná touha byla skončit nepříjemnou návštěvu a teď tu mám uvíznout snad na půl hodiny! Zdráhal jsem se, ale pan Pilgram se už otáčel kolem kamen. Náhle kdosi zazvonil. To se odkudsi vrátila s nákupem paní Pilgramová. U stolu se brzo rozproudila řeč, bohužel zase jen o věcech záhrobních. Zřejmě i paní byla vášnivou vyznavačkou spiritismu, a vytkla mi ostře naše posměšky v závodě. Oba manželé se rozhovořili více a více. Došlo na čaj. Paní Pilgramová nalévala a konvice se jí v ruce ztatelne trásla. A pak to přišlo! Pan Pilgram ke mně přistrčil misku s cukrem a řekl: „Rozsviňte si čaj!“ Myslel jsem, že jsem se přeslechl. Vzal jsem si jednu kostku, ale paní Pilgramová řekla: „To budete mít čaj málo rozsvícený!“ Také její oči se podivně

Po stopách Rychlých Šípů

leskly a tvář jí rudla. Proboha - slyším dobře? Čaj může být hořký nebo sladký, ale jak může být rozsvícený?? Nevím - asi se nemýlím! Tito dva lidé nejsou normální, jistě zešíleli! Zachvátila mne podivná bázeň. Jen pryč odtud a to co nejrychleji! Pan Pilgram se zvedl od stolu a šel zvolna ke dveřím na chodbu. Díval jsem se za ním a viděl jsem, jak je zamyká. Tu mně dodalo! Okem si vyměřuji vzdálenost mezi mnou a dveřmi. Bude stačit několik skoků! Pan Pilgram mi zatím nalévá další šálek čaje. Paní Pilgramová kutí něco u starodávné kredence. Vidím, jak otvírá zásuvku a vytahuje z ní něco. Co to je? S ustrnutím vidím, že je to dlouhý reznický nůž. Položila jej na desku kredence, ale ke mne se nevrací.

„Tak si zase rozsviňte ten čaj!“ pobízí mě pan Pilgram a dívá se na mne tak podivné, že můj děs se jen zvyšuje. V tu chvíli jsem byl už u konce svých silami i nervy. Měl jsem v úmyslu strhnout kabát a klobouk z věšáku, ale už jsem se nedovedl ovládnout. Vyskočil jsem, odstrčil jsem stůl doprostřed kuchyně a vrhl jsem se k zamčeným dveřím. Zábleskem oka jsem ještě viděl, jak paní Pilgramová uchopila nůž - ale oba mají ke mně na pár drahocenných vteřin zatarasenou cestu odsunutým stolem. Do třesku nádobí se mísí jejich hysterický křik. Podařilo se mi dveře odemknout na poslední chvíli ve zlomku vteřiny. Vyřítíl jsem se na tmavé schodiště a zběsile jsem utíkal, klopýtal a padal po neznámých schodech. Křik obou mých hostitelů se za mnou přenesl na chodbu. V ohybu schodiště jsem zahlédl, že oba běží za mnou dolů po schodech, i když ne tak rychle jako já.

vyběhl jsem do ulice, bez kabátu, bez klobouku, a hnál jsem se prostředkem jízdní dráhy ztichlými a skoro liduprázdnými ulicemi. A tak jsem běžel dlouho, dlouho, i když křik obou šílených manželů za mnou se už dávno přestal ozývat. Nasedl jsem do tramvaje a rozrušen na nejvyšší míru odjížděl jsem domů. V pondělí jsem ovšem v podniku hlásil, co se mi u Pilgramů přihodilo. Ředitel však již o celé události věděl. Po několika dnech jsem dostal úřední cestou zpět i svůj kabát a klobouk. Za Pilgramovými se zavřely dveře ústavu. Ale ulici, kde jsem v hrůze pil svůj „rozsvícený čaj“, se dodnes vyhýbám.

Málem by mě oběsili

Když jsem po přestálé hrůze utíkal z bytu Pilgramových, ani jsem si tehdy neuvědomil, že nastupuji do električky právě u obchodu „Krále železnic“, který předtím - to ještě v blahých klukovských dobách - hrál v mém životě zvláštní nedobrou roli. To teprve během vzpomínání se takové věci z dřívějšího vybaví v mysli. „Král železnic“ byl proslulý obchod železničními modely („mašinkami“) pod Letnou a v jeho výkladní skříní jezdil elektrický vláček, když zájemce do otvoru ve skříní vhodil tehdejší krejcar. Vláček jezdil, svítil, projížděl umělou krajinou přes mosty a zase na chvíli se ukryl v několika tunelech.

Co jsem tam prostál kouzelných šťastných chvil, jen abych to mašinkářské kouzlo uviděl! vydával jsem se tam pěšky až z Vinohrad a krejcar jsem do škvíry házel, až když nebylo vyhnutí, když nebylo daleko široko nikoho, kdo by tak učinil se svým krejcarem. Moje touha vidět vláček v pohybu byla nesmírná. A pak mne jednou napadla myšlenka, a nedávala mi spát. Měl jsem ve spořitelně asi sto dvacet korun, těžce vydělaných nošením kbelíků s popelem nájemníkům na skládku a mytím schodů v činžáku. A tou myšlenkou bylo, že si za ty moje korunky, tak těžce vydřené, koupím „U krále železnic“ mašinku na klíček, se třemi vagónky a malým okruhem kolejí.

Svůj úmysl jsem provedl tajně, věděl jsem, že by mi šetrná a moudrá maminka koupí zakázala. Vláček jsem domů v nestřežené chvíli propašoval, ale maminka brzo objevila, jaký že nerozum jsem to provedl. A hned že tam vláček musím vrátit a chtít peníze zpátky. Já jsem brečel, raději bych se dal zabít, než abych šel do krámu s prosíkem, a tak maminka požádala naši rodinnou drbničku paní Čarnerovou, aby šla mašinku vrátit a mé peníze vydobýt. Dotyčná dobrá duše do krámu skutečně došla, a aby peníze zpět vymohla, prohlásila, že jsem je doma ukradl, maminka že je vdova, s dvěma kluky na krku, a snad se tam pod dojmem své milosrdné lži dokázala i trochu rozplakat, takže jí peníze vrátili, což by se dnes už zřejmě nemohlo stát! Ale při tomto pohnutém úkonu byla v krámě pronesena jedna nedobrá věta, na které se tam unisono shodli jak obchodník, tak asi dva zákazníci, a jež mě pak drtila a strašila ještě velmi dlouhou dobu, než jsem si vše pořádně přebíral a zvážil.

Kdosi tam tehdy na základě plačtivé výmluvy paní Čarnerové totiž prohlásil, že z takového chlapce, který dokáže okrást i svou chudou maminku, už do smrti nic nebude, a že by zasloužil jen oběsit! To také paní Čarnerová mé mamince pak doma s gustem pořád opakovala a vždycky se při tom na mé výhrůžné dívala. A já se krčil jako zlosyn s vypáleným cejchem na čele u vědomí toho, že ze mne nejen nic nebude, ale že bych zasloužil dokonce šibenici! To mne doslova drtilo. Dlouho jsem se pak touto větou obíral, nedala mi spát, maminku jsem odprosila, své

Po stopách Rychlých Šípů

korunky poslušně vrátil do spořitelny, ale teprve mnohem později, když už jsem byl přece jen o něco moudřejší, jsem uvážil, jak mi tehdy všichni křivdili, maminkou počínaje až po paní Čarnerovou a hlavně po ty lidi v obchodě: vždyť já ty peníze přece neukradl! To přece byly moje peníze! Těžce, tvrdé vydělané, dvacetník za každý kbelík popele až ruce praskaly, a pět korun za 79 ublácených a zaplivaných schodů dvakrát měsíčně! Tak jaképak věšení? Jaképak předvídání mého špatného konce? Ale pocit hanby a křivdy ve mně zůstal už navždy!

Znepokojivá zpráva

Noční příhoda se šílenou ženou ve sluneční zátoce, příběh strašidla u pudy nebo zážitek v bytě šíleného pana Pilgrama nebyly jedinými hrůzně bizarními příběhy, které jsem prožil! Zdálo se - a zdá se mi to i nadále - že ač se nijak slepě nevrhám do nějakých dobrodružství, ta mne sama vyhledávají! I v poklidné, sluncem zalité sluneční zátoce jsem prožil v rozmezí řady let několik dalších otřesných případů, o kterých chci vyprávět.

Kdysi - ještě před druhou světovou válkou - přišli k nám do tábora dva četníci na služební pochůzce krajem, ale zřejmě s nějakou důležitou zprávou. Na puškách měli nasazená bodla, hrachově zelené přílby na hlavách, a rovnou mířili ke mně, coby jedinému dospělému vedoucímu tábora. Byl jsem trochu znepokojen jejich příchodem do tábora i výrazem jejich tváří - a ačkoliv jsme s naším chlapeckým nárudkem měli čisté svědomí, přece jen mé jejich vpád do tábora dosti rozrušil. A brzo jsem se také dozvěděl, že celkem právem. Zeptali se mě, zda nemáme v táboře nějakého nově příchozího člověka v bílé košili! Náhodou jsme opravdu měli - byl to náš bývalý člen oddílu, nyní už mladík, který se na nás včera přijel podívat, a přijel v bílé košili, bylo přece léto! Jmenoval se Ruda Máchatí (za několik let potom byl popraven při heydrichiádě, když se na jeho ředitelské místo v malém vršovickém biografu tlačil jakýsi sudeťák). Četníci si ho jenom zběžně prohledli, aby mi pak sdělili následující zprávu.

Několik kilometrů od našeho tábora za lesy v malé obci zabil jakýsi vrhač nožů z potulného cirkusu stařenu, když využil příležitosti, že lidé ze vsi byli na polích, a odcizil jí větší částku peněz. To se nás ovšem netýkalo, ale četníci nám dali výstrahu, že vrah prchá přes lesy směrem k našemu táboru, že je silně ozbrojen svými vrhačskými noži a že možná bude chtít v noci přijít do tábora, aby si opatřil potravu. Četníci na mne vychrlili své pochmurné sdělení, dali mi znovu výstrahu, nadhodili pušky s bodly na ramena a spěchali po pobřežní stezce dále, varovat lidi na samotách.

Po jejich odchodu vypukla v táboře vzrušená nálada. Hoši se shlukli kolem mne, neboť z rozhovoru mezi četníky a mnou leccos zaslechli, a já neměl důvodu zamlčovat určité nebezpečí. Nastala panika. Hoši, kteří měli v noci hlídkovat, se dušovali, že ze stanu nevyjdou, ale já všechny upokojil tím, že pro dnešní noc hlídky ruším a že budu hlídat sám. Přes den pak ve hrách a ve slunečním svitu se nálada hochů podstatně lepšila - ale když se do tábora vkrádal podvečerní soumrak, neklid se znovu zvyšoval. Ti, jejichž stany stály v křídle stanové podkovy na okraji lesa, odkud snad mohl vrah v noci vystoupit, se nastěhovali ke svým šťastnějším kamarádům, kteří měli stany na opačné straně dále od lesa, téměř na břehu řeky.

Nastal podivný větrný večer. Po obloze se hnala černá mračna, z lesa se ozýval hukot a kvílení větru v korunách stromů, i jejich zlověstný praskot. Táborová služba ještě za šera dovarila čaj a namazala večerní chleby, uklidila všechny potřeby do beden v kuchyni a předala mně klíče od jejich zámků. Obvyklá černá hodinka na lavičích u dohasínajících kamen se dnes nekonala. Nikdo neměl náladu na zpívání, tím méně na různá strašidelná vyprávění, o která jindy žadonili. Dnes se nikdo nechtěl bát ještě více, než už se bál! Dnes v noci přijde vrah! Není to jisté, ale může se to stát! Provedl jsem ještě nástup ke stažení vlajky a pak už se hoši rozběhli do stanů, kde se rozsvítila světýlka lampiček a svíček, než si jejich obyvatelé ve zdvojené posádce ustelou.

Dnes v noci přijde vrah!

Tábor - po celý den tak rušný - byl najednou jako po vymření. Jen vítr dál kvílel v korunách stromů a řeka hučela tak divně, jako snad nikdy jindy. Také ještě nikdy mi nepřipadal večer tak ponurý, když jsem v kuchyni osaměl. Ozbrojil jsem se bláhové sekyrkou a pak jsem si vyhledal úkryt v křovinách u kuchyně. Každou chvíli nafialovělý blesk rozčísil nebe a byly to blesky, které jsem ještě nezažil. Zdálo se, že jejich světlo ani nemíní uhasnout. A v této magické záři se černaly obrysy stromů na okraji lesa - a mne se zdálo, že za každým z nich někdo stojí! Umínil jsem si, že hned zavřu oči, když se nebe znovu rozzáří, abych se svitem blesku tolik neděsil. Ale vždy znovu a znovu proti své vůli jsem zrovna oči otevíral. Ruka se mi trochu

chvěla, když jsem pevněji stiskl sekyrku. Světýlka ve stanech už dávno uhasla a já si byl vědom, že jsem tady docela sám a že na pomoc hochů školního věku bych

Po stopách Rychlých Šípů

se sotva mohl spolehnout, kdyby k něčemu došlo.

Tak mījela minuta za minutou, blesk stíhal blesk, vítr nabýval na prudkosti a les v korunách nařikal. A pak se to stalo! Další neuvěřitelně dlouho trvající blesk ozářil celou krajinu tak, že se zdálo, že nebe se snad už nikdy nezavře. A v tomto blesku jsem spatřil – ano, nebylo pochyby, byla to postava v bílé košili, muž číhavě hledící ke kuchyni. Něco jsem vykřikl, snad to byl jen zvuk, snad žádné slovo. A to už také vidím, jak vrah zvedá ruku, ve které se mu zableskl dlouhý vrhačský nůž – a ten už letí ke mně. Mrštíł jsem proti vrahovi bezhlavě sekyrku a běžel jsem z křovisek u kuchyně směrem k řece. Doběhl jsem až ke svažujícímu se břehu, tam jsem zalehl do suché bezrosé trávy a díval se k lesu. Bílá skvrna vrahovy postavy tam už nebyla. Snad ustoupil zpět do lesa, nebo se teď pokouší vytrhnout zámky z petlic táborových beden, aby se dostal k potravě.

Nevím, jak dlouho jsem v trávě ležel a trvale napínal zrak směrem k lesu. Ale začal mnou cloumat chlad ze země, ve dne vždy tak líbezně prohráté, a já si uvědomil, že musím něco podniknout. Začal jsem se zvolna plížit trávou ke stanům. Doplazil jsem se k prvním stanům u řeky, probudil jsem hochy – ti samozřejmě příliš pevně nespali – a vyzval jsem je, aby rozsvítili svíčky a lampičky ve stanech. Předpokládal jsem, že vrah, pokud ještě číhá v lese, uvidí světla a pochopí, že tábor je plně obsazen a stráž, takže si netroufne podnikat na něj útok. Tak jsem probouzel stan za stanem a v nich se začalo rozsvěcovat světýlko za světýlkem.

Ale až do časného rána se pak už nic nedělo. Jen při ranním cvičení a při mytí v řece jsme shledali, že naše loďka a vor, přes noc upoutané u břehu, jsou pryč! Nalezli jsme obě plavidla asi sto padesát metrů po proudu řeky, zachycená o balvány. Usoudili jsme, že vrah se po nich v noci přeplavil na druhou stranu řeky a tam zmizel v lese, kterým vedla železniční trať. Také v kuchyni bylo vše v pořádku, zločinec se asi zalekl a nepokoušel se o vloupání do beden s potravinami.

Při bližším ohledání místa, kde jsem se v noci u kuchyně skrýval v houští, našel jsem i podivný dlouhý a ostře nabroušený špičatý nůž, kterým po mně v noci vrah mrštíł. V lese jsme objevili moji odhozenou sekyrku. Nůž jsem odevzdal týž den četníkům, když k nám opět přišli. Za několik dnů nám potom došla zpráva, že vrah byl dopaden na jedné z blízkých zastávek dráhy, kde čekal na vlak.

Smrt na Táboře svobody

V hluboké okupační době vtrhla do našeho tábora ve Sluneční zátoce nacistická vojenská kontrola, procsávající okolní lesy a hledající partyzány. Byli jsme jen školní mládež s vedoucími, žádní partyzáni, ale náš prohršek proti nacistickému rozkazu byl přece jen veliký! Ubytovali jsme se v dřevěném a jen chatrné zděném objektu po násilně zrušeném vinohradském Sokolu. Ale bylo to táboření, a to už ve čtyřicátém roku české mládeži přísně zakázal jeden z katů českého národa, K. H. Frank. Překročili jsme vědomě jeho nařízení, ale velící důstojník kontroly zákaz táboření zřejmě neznal, celkem vlídně se mnou hovořil, ba i ruku podal při odchodu. Ale já ještě několik dnů jsem se z přestálého strachu nemohl vzpamatovat, i když tábor pro tento rok byl zachráněn, protože jsme nebyli rozeznáni! Huře to dopadlo o rok později na Táboře strachu 1944, když na udání z Prahy přišla do tábora kontrola nacisty vedeného kuratoria pro výchovu mládeže vedená sudetským Němcem Marschnerem. Tento skopčák zuřil, že táboříme, rozkázal tábor ihned zrušit a v Praze se hlásit k raportu. Zrušení nás příliš nebolelo, stejně jsme měli už za dva dny tábor ukončit. Ale ten strach, co bude v Praze!? Náhodou na kuratoriu v Praze seděl slušný český člověk, který aféru ututlal a nic se nestalo. Ale název „Tábor strachu“ už vešel do dějin našeho oddílu.

Pak přišel konec války i okupace a my jeli do Sluneční zátoky tábořit už svobodně, bez obav, na regulérní tábor pod stany, a pod názvem Tábor svobody.

Kraj byl ale plný vervolfů, německých záškodníků, a ti, dva dny před naší cestou, přivedli k výbuchu ve stanici Světla nad Sázavou odstavený nákladní vagón plný střeliva. Budova nádraží byla těžce demolována, několik vagónů leželo koly vzhůru, vše rozbité, ohořelé. Přes velké obtíže nás zde dráha přepojila na naši lokálku. Tou zkázou jsme byli velmi rozrušení.

Na táboře jsme pak už přišli na veselejší myšlenky, ale to jsme ještě nevěděli, co nás čeká při bourání stanů v den odjezdu domů.

Byla to strašná smrt, které jsme byli svědky. Na kopci za lesem nad naším táborem byla ubytována malá posádka sovětské armády, a ta střežila několik set sovětských civilistů, kteří byli osvobozeni z nacistického zajetí. Nyní jim bylo vytýkáno, že za války vlastně nebojovali a že byli dopraveni do Říše na práci. Běženci se netajili obavami, že je dobrotisko J. V. Stalin po návratu do vlasti dá všechny oběsit, což jim vojáci také nepokrytě potvrzovali.

Po stopách Rychlých Šípů

V poslední den tábora, když jsme bourali stany, přišel k nám z posádky mladý sovětský důstojník a žádal nás, abychom ho převezli přes řeku naší pramicí, že tam bude lovit ryby, tehdy obvyklým vojenským způsobem, to jest vhozením ručního granátu do vody. Několik starších hochů důstojníka ochotně převezlo, což jsem dost nerad viděl, potřebovali jsme každou ruku na práci s bouráním. Náhle - když už se pramice obrátila k návratu - se odtamtud ozvala strašlivá rána. Důstojníkovi vybuchl granát v ruce dříve, než jej stačil hodit do vody, a roztrhal ho na kusy. Hoši, odrážející se s pramíčkou od břehu, měli ještě tu duchapřítomnost, že se přitiskli na dno lodi, aby se uchránili před střepinami granátu. Pak přišli vojáci, vypůjčili si od nás dvoumetrovou dřevěnou okenici a na té jako na nosítkách dopravili tělo důstojníka do ubikací. Nešťastník měl pak slavný pohřeb na ledečském hřbitově, kde je dodnes jeho hrob udržován. Tábor svobody byl také náš poslední tábor ve Sluneční zátocě, jím jsme ukončili naše dlouholeté táboření v tomto kraji a tábory jsme přenesli na trojí prázdniny do vysídlené krajiny za Českým Krumlovem. Ani tam jsme ale nebyli ušetřeni otřesných událostí.

Tři „moje“ řeky

Všechny tři hrály v mém životě významnou úlohu a trvale jej ovlivnily. Jedna z nich byla Sázava. Té jsem ostatně věnoval už několik vzpomínek - a ještě s ní nejsem hotov, ještě se k ní vrátím. Ale od útlého dětství mne poznamenala moje rodná Vltava, říkám jí tak proto, že jsem se narodil v její nejtěsnější blízkosti, v Benátské ulici číslo 3. Byl to dům na tu dobu poměrně vysoký, snad tří- či čtyřpatrový, s různými pochmurnými událostmi, o kterých jsem se zmínil v počátečních kapitolách. Jednou z nich byla tragická smrt sestry mé maminky, ve věku asi 18 let (sebevražda z obavy před tehdy tak rozšířenou tuberkulózou). Po tatínkově smrti a pohřbu v Poděbradech jsme se vrátili zpět do Prahy, kde jsme se nastěhovali (s maminkou a bráškou Zdeňkou) do nuselského údolí. Napřed na nábreží Botiče proti Folimance k babičce, do domu „U Hostošů“, kde měl hostinec pan Pulkrábek. Tady voněla každý den silná hospodská hovězí polévka, na kterou jsem míval vždy velikou chuť, ale nikdy jsem to nikomu neřekl. Zjara jsem tu byl okouzlen barevnými tulipány, které dal pan Pulkrábek do každého okna sálu. Už tehdy jsem byl velmi vnímavý k barvám. Za několik měsíců potom maminka našla byt v sousedním domě, kterému jsme říkali „U Vladyků“. Maminka bývala po tatínkově úmrtí často velmi smutná. Za slunných nedělí jsme někdy chodili pro vzpomínky na něj na ostrov Žofín. Maminka tam bráchovi a mně koupila vždycky červenou limonádu, jednu dohromady. Já pak odbíhal od zahradního stolu k zídce obrácené k Vltavě. Ta se trpytila v odpoledním slunci hluboko pod zídkou a já s mírným mrazením pozoroval lidi koupající se pod námi. Hladina se mi zdála být nezměrně rozlehlá a já se bál, že se v ní lidé utopí. A všichni do jednoho měli na hlavách různobarevné čapky. Obdivoval jsem jejich barvy - žluté, modré, červené, oranžové, zelené i bílé.

A vzadu nahoře v hudebním pavilónu kapela vyhrávala tklivé melodie. Jedna z nich, kterou tu pokaždé hráli, mne vždy hluboce roztesknila. Tehdy jsem ovšem ještě nevěděl, že je to Dvořákova Humoreska! Dodnes - když ji slyším - znovu vidím a cítím celou tu atmosféru slunné neděle na Žofíně, trpytící se řeku s barevnými čapkami, i zase usmlenou maminku, která sem s námi chodila oživovat si vzpomínky na doby, kdy jsme sem chodili s tatínkem a kdy u nás doma bylo zdánlivě ještě vše dobré a pěkné. Kousek za můstkem, který vedl z nábreží na Žofín, býval stojan se zasklenou vitrinou a do ní návštěvníci vřazovali drobné mince i upotřebené poštovní známky, vše ve prospěch vídeňské Matice školské. Tatínek mne vždy vyzvedl, abych se do vitríny podíval na krejčary i na ty různobarevné rakouské známky.

Jednou jsme při takové cestě na Žofín uviděli na rohu nábreží proti Národnímu divadlu červenou kaluž krve, smíšenou se zmrzlinou. Lidé říkali, že tady byt nějaký člověk stížen silným chrlením krve - a zmrzlinu že mu podávali pro zastavení krvácení. Lidé nad kalužinou postávali, vyhýbali se jí a zase šli dále. Já byl ale otřesen tím pohledem, pořád jsem ve své dětské duši litoval toho neznámého člověka, že asi umřel, zatímco tady všude bylo slunce, blyštěla se řeka a ze Žofína sem doléhala hudba. Je to už více než sedmdesát roků, ale kdykoliv jdu někdy kolem toho místa tam na rohu u mostu, vždy si na vše vzpomenu, právě tak, jako když kdykoliv a kdekoliv slyším Dvořákovu Humoresku. Ta teskná melodie je nerozlučně spjata s mým předškolním dětstvím.

Koupil jsem parník!

Když jsem jako malé dítě trnul strachem na Žofíně při pohledu na kymácející se a potápějící se vratké lodičky - maňásky na Vltavě hluboko pode mnou, samozřejmě jsem netušil, že jednou se stanu sám majitelem lodi, a to dokonce obrovské lodi, vyřazeného nákladního parníku na těžé řece. Jak k tomu došlo?

Dle úsudku mnohých lidí to byl ode mne údajně husarský kousek, ale nebylo

Po stopách Rychlých Šípů

vyhnutí. Situace se musela řešit! Pěkná řádka oddílů mládeže byla vypovězena z dosavadních klubovních ubikací na Petrském nábreží a v dohledné době nebyla možnost získat náhradní, tak potřebné pro jejich činnost. Náš oddíl DVOJKA byl mezi postiženými - a já zapnul všechny páky, abych získal nějaký objekt pro náhradní klubovny nejen pro nás, ale i pro oddíly ostatní.

Po nespočetných pokusech jsem objevil určitou naději: objekt na pevnině byl nesehnatelný, ale naskytla se možnost koupě obrovského vyřazeného nákladního parníku, do nedávna se plavícího pod vlajkou Čs. společnosti dunajsko-labské s náklady z Děčína až do Hamburku a zpět. Parník zatím kotvil v zátoce vyřazených lodí kdesi na Labi v Děčíně. Nastalo velké jednání o koupi se Společností, s ostatními oddíly, které byly bez přístřeší, i s pražským magistrátem, aby nám loď povolil zakotvit na Vltavě proti Klárovu, dokonce pod tehdejší Poslaneckou sněmovnou (dnes Domem umělců), ačkoliv tam kotvení jakéhokoliv plavidla na kilometr cesty po proudu i proti proudu nebylo povoleno - a to už se začínal rýsovat můj plán, ten „husarský kousek“.

Jel jsem se do Děčína na vyřazené parníky podívat (nabízeli mi jich několik) a vybral jsem si pro náš účel parník „Orlici“. Měřil šedesát čtyři metry od špičky až po záď, v šíři měl sedm metrů, a tam, kde byly prostory pro hnací kola, takzvané „nákolnice“, měl až dvanáct metrů. Pyšnil se dvěma stožáry s příslušnými ráhny, komíny byly již odmontovány. Uvnitř v podpalubí byly ohromné skladovací prostory, strojovna ještě plná mosazného zařízení na páru, na palubě se houpal obrovský železný záchranný člun pro 12 osob, nepotopitelný, protože na obou svých koncích měl vodotěsné komory. Byla to „balada“ a já už viděl, co vše se bude s lodí v Praze podnikat! Škoda že jsem jenom viděl, ale zatím ještě nic nevěděl o tom, čeho se to odvažují!

Z mnohých výpůjček u mých přátel i příbuzenstva a za vložení svých celoživotních úspor, v nichž byl tehdy už i honorář za první knížku, jsem parník koupil, a tím nastaly do té doby tři nejhorší roky mého života. Ale o těch se zmíním snad ještě dále. Dal jsem parník dopravit do loděnic

Společnosti v Praze - Libni, a protože vltavskými zdymadly by neprojel svou šíří, bylo nutné ještě před jeho plavbou do Prahy přechodně odmontovat a jen na palubu volně složit ony nákolnice, čili jakési „blatníky“ na kolese. Kvůli mostům bylo také nutné sklopit na palubu oba stožáry. Ještě teď, po tolika létech, vidím ten labský záliv v Děčíně s jeho stojatou kalnou vodou, plnou mastnoty, páchnoucí dehtem, a drze a troufale prolétávanou německými letadly s výsostnými hákovitými kříži na křídlech.

V Praze jsem v loděnicích dal z vnitřku parníku odstranit všechny stroje a sehnal jsem řemeslníky na autogenní vyřezání okenních otvorů do boků lodi, dále truhláře na vnitřní pobití celé délky lodi prkny - palubkami, i na zhotovení příček, jimiž byla loď rozdělena na deset klubovních místností včetně podélné chodby. Na zádi i na přídi byly kajuty pro bývalé lodníky a kapitána. (Že bych tam snad měl bydlet, o tom jsem neuvažoval, ale umístil jsem v nich útulek pro úředně nařízeného hlídače lodi, který měl být podle předpisu trvale na lodi ubytován.)

Trampoty začínají...

Na palubě lodi byly také různé přístavky, vchody do lodnických a kapitánských kajut. Po celé její délce střešovitě čněla do výše světlíková okna, jimiž vnikalo do útrob denní světlo. Pro vstup do podpalubí se muselo vyrobit také několik schodišť. Na chůzi po nich bylo nutné dávat velký pozor, protože asi v jejich polovině vedly příčné železné traverzy, o které si leckterý nepozora otloukal hlavu, když ji včas neshýbl.

Celé to obří lodní těleso pak bylo připoutáno kovovými lany k železným kruhům v navigační stěně svažujícího se nábreží. A aby se loď při nárazech o pobřežní stěnu nepoškozovala, byla ještě zapřena asi pět metrů od stěny několika silnými kládami o průměru zhruba telegrafní tyče, zapuštěnými do dna řeky.

Byla to velická sláva, když loď (teď už jsme jí neříkali parník) zhruba upravenou pro obývání dovlekl remorkér proti proudu Vltavy z libeňských loděnic, když byly zpět nasazeny nákolnice, postaveny znovu stožáry - a do přidělených kluboven se začaly stěhovat zatím šťastné oddíly. A říkám „zatím šťastné“, protože během doby se vyskytovaly na lodi nejrůznější nečekané nesnáze, které nám všem ztrpčovaly pobyt. Jednou z nejhorších bylo, že truhláři nevhodně vyrobené rámy na okenní světlíky při deštích propouštěly dovnitř na klubovní stoly spousty vody, které bylo nutné zachytávat do speciálně upravených „okapů“ z nepromokavého naolejovaného papíru upevněného nad stoly.

Nejhorší metlou bylo trvalé zatékání vody na dno lodi, které tvořily obrovské fošny o průřezu asi 20 x 20 cm.

Významné okamžiky

Po stopách Rychlých Šípů

Naše loď také zažila tři slavné návštěvy. První z nich byl náčelník Svazu skautů profesor A. B. Svojsík, který se přišel podívat a nešetřil slovy obdivu a uznání. Měl také pěknou zahajovací řeč za krutého náhlého mrazu 10. ledna 1935, kdy jsme loď předvedli širší veřejnosti. Zmínil se o podnikavosti a soběstačnosti mládeže, nikým celkem nepodporované a přesto se snažící udržet si svou činnost přes všechny výpovědi a nepochopení úřadů.

V té době přišel na loď také novinář a spisovatel Ondřej Sekora. Napsal pak pěkný článek do Lidových novin a doprovodil jej i svými rázovitými kresbičkami, článek vyšel po otevření lodi, ve středu 27. března 1935. A třetí velmi významnou návštěvou byl americký spisovatel Ernest Thompson Seton náhodou pobývajícím v Československu při svém zájezdu do Evropy. Dostavil se na loď 23. prosince 1936 a my jsme při jeho návštěvě zažili horkou chvíli, která se však nakonec obrátila v legraci! Tou se stala mizerná zátka v lahvičce s inkoustem. Zapadla dovnitř a nemohli jsme ji vytáhnout. Nabídli jsme slavnému spisovateli obyčejnou násadku s perem (plnicí pera byla vzácnost), aby se nám podepsal do náležitě vyzdobené kroniky. Což kupodivu učinil, ale zároveň se mu podařilo při prvním namočení pera do lahvičky prožluklou zátku nabodnout a - vylovit! Samozřejmě že jsem se ohromně styděl, a jen okolnost, že jsme byli na lodi nad několikametrovou hloubkou, mne odradila od toho, abych se propadl hanbou. Seton vzal příhodu s humorem, zatančil nám několik kroků indiánského tance a zakřičel pokřik kteréhosi kmene. Líbila se mu indiánská výzdoba naší klubovny, a snad právě ta ho k podpisu do kroniky vůbec přiměla. Bylo o něm totiž známo, že nepodepisuje ani své knihy, ani kroniky, vstupenky a jiné věci. Dodnes se chlubíme, že jsme v naší zemi asi jedinými majetníky jeho vlastnoručního podpisu.

V zimě bylo nutné celou loď z bezpečnostních důvodů po celém obvodu uvolnit z ledu, což obnášelo asi 150 metrů délky obsekávání. Jenže jsme neměli nikoho, kdo by tuto nebezpečnou ledařskou dřinu zastal. Naštěstí byly obě zimy klubovní existence lodi mírné - a než přišla obleva, led vždycky milosrdné sám v klidu odešel, bez obsekávání, aniž by loď strhl a těžce poškodil.

Ale loď se topila pořád dál a dál, pumpování nebralo konce a věčné stížnosti oddílů na neudržitelný stav kluboven mi ničily nervy. Jaký div, že po více jak dvouročním soužení jsem se rozhodl zbavit se toho mučidla jednou provždy! Našel jsem na loď kupce, byl jím jakýsi pan Šebek z Lovosic, zabývající se podivnou živností: skupoval staré lokomotivy, stroje, vraky aut, mostní konstrukce. Po krátkém jednání koupil i moji tisíckrát prokletou a s velkou finanční ztrátou pozbytou loď. Ale byla to pro mne úleva.

Už mě žádná vichřice nestrašila, že loď utrhne znovu od břehu a postaví kolmo do proudu řeky, žádný lijavec že nezatopí vnitřky kluboven, voda že nepotopí loď nenávratně ke dnu! Byl jsem zase svobodným člověkem! Některé oddíly mne ještě chtěly žalovat pro nedodržení smlouvy o pronájmu kluboven, třebaže jsem předplacené nájemné do koruny vrátil, ale to byly už jen drobné lapálie proti tomu všemu, co jsem prožil! Loď byla prodána, zmizela z povrchu zemského, respektive vodního - a bašta!

Sázavo, řeko nádherná . . .

S povídáním o mé první řece Vltavě jsem skončil v předchozí kapitole, a o Vltavě jsem tehdy nechtěl ani slyšet, i když mi nabízeli jinou vyrazenou loď, s celokovovým dnem, takže by prý do ní nepronikla ani kapka vody! Ale ještě mám říci něco o Sázavě, o své „druhé“ řece, třebaže jsem o ní vlastně už několik kapitol vypsál. Věnoval jsem jí posléze celý článek v týdeníku Naše rodina (34/1981) a napsal jsem tam slova o její závěrečné oslavě: Není nádherná jen pro mne, ale i pro tisíce vodáků, turistů, trampů a kdysi též plavců, kteří po téhle nádherné vodě a tím celým líbezným krajem plavili prameny - vory.

Znám Sázavu od svých mladých let, a znám ji od nejpodivuhodnějších míst tam nahoře, kde se říká ve Stvořidlech, tam, kde řeka hučí, šumí a bouří a zase chvíli klidně plyne přes ohlazené balvany, ploché jako stolní desky i zase vysoké a všelijak vykotlané vodou, v létě prohráté sluncem. Všude kolem se táhnou borové háje a lesy i vysoké skály, a za nimi pak malebný obrovský kopec Melechov, s vesničkami Trpišovicemi, Ovčírnou, Dobrovítou-vou a Bilantovou Lhotou, kterou jsme kteréśi noci roku 1933 pomáhali hasit, když hořela skoro do poslední chalupy.

Kvetly tu všude záplavy žlutého a nachového kvítí, slziček, kartouzek, kopretin i jiných. Jedna květina zdobila pak okraje lesů, podivná, dvoubarevná, fialová a žlutá, nikdo z tamních lidí - ani hajný - nevěděl, jak se jmenuje, až jsme její jméno objevili v barevném rostlinopisu: černýš hajní! Všechno zde vonělo vodou, rybinou, trávou a pryskyřicí. Tady někde býval také malý zarostlý ostrůvek, asi kilometr pod Stvořidly; rozděloval vodní tok na dvě ramena, říkávalo se tady

Po stopách Rychlých Šípů

„Na Matlaškách“, nikdo už nevěděl proč!

Po druhé straně řeky několikrát denně funěla, pískala i houkala malá lokomotiva řady 310, s pořadovým číslem 096, dnes stojí - myslím - v Kolíně či Přerově na čestném podstavci. Táhla vždy několik vagónků, mezi nimi i nákladních, a po celém kraji byla známá jako Černá káča. Celá desetiletí ji řídil a pečoval o ni vysoký vyschlý strojvedoucí, dobrák od kosti, s neuvěřitelné modrýma pomněnkovýma očima. Jezdil po trati mezi Čerčany a Světlou nad Sázavou.

Byl to kraj líbezný, lidmi milovaný, nikdo neodcházel, kdo nemusel, l ten starý hajný Moravec, když ho sem vezli z pražské nemocnice do hájenky „V háji“, kde prožil a v lesích prošoufal celý život, na nejvyšším bodu silnice za Ledčí, odkud byl nejlepší rozhled na všechny ty jeho milované lesy, kopce a skály a řeku, tedy i tenhle hajný se dal vynést i s nosítky ze sanitky. Chlapci v bílém ho na nich vyzvedli do výše, aby lépe videi, a drželi ho v té výšce tak dlouho, jak jim jen síly stačily - až jim pak ten starý lesák zašeptal: „Tak už dost, už jsem ten svůj kraj i s řekou viděl, už se mnou jeďte dál, domů, teď už můžu klidně umřít!“ Ano, kdo si tohle všechno ještě pamatuje?

Stál tam a dodnes stojí ve stromoví schovaný Ostrovský mlýn pana Kanadského. Stával tu snad už od nepaměti. Když kdysi do základů vyhořel, syn pana Kadanského Venda vyřezal ze dřeva všechna nová soukolí, co jen bylo možno udělat, a mlelo se dál. Paní Kadanská za celý svůj život nebyla v Praze, i když to do Prahy nebylo dál než 120 kilometrů.

Poblíž Ostrovského mlýna vystupoval z řeky naproti na břeh obrovský balvan, skoro skalní plošina. Na té často trénoval někdejší proslavený mistr boxu Franta Nekolný se svým černým kamarádem odněkud z Kamerunu, tady jim asistoval i doktor Hrubán, jeho manažer, kterého později ještě s Otakarem Battičkou popravili nacisté pro podávání zpráv tajnou vysílačkou do Londýna. Nebyli sami tady z toho kraje, jež potkal tento osud. I v hájovně, kterou po hajném Moravcovi obsadila rodina pana hajného Reichmanna, pracovala za okupace tajná vysílačka obsluhovaná manželi Šmakalovými. Večer se vždy zamykali ve svém pronajatém pokojíčku, něco tam kutili, něco povídali, také psací stroj tam tůkal. Ale kteréhosí dne náhle odjeli, i když nájemné měli zapláceno až někdy do podzimu. Vše si stěhovali i s nějakým velkým kufrem záhadného obsahu. A zakrátko potom dostali Reichmannovi návštěvu - gestapo! Ale nic nemohli říci - a neřekli by, i kdyby věděli! Po několika měsících se octla v novinách mezi seznamy popravených osob i jména manželů Šmakalových!

Smrt mi šla naproti

A řeka plynula dál, idylická, tichá, až dorazila k jezu pod ledečským zámkem na vysoké skále, naproti masívu Šeptouchova, který se proslavil náhodné objevenými krápníkovými jeskyněmi, tehdy jen pramálo prozkoumanými. V tom studeném podzemním království nejprve obětavě pracoval holič z Ledče pan Oliva, než péči o celý překrásný netušený přírodní útvar převzali odborníci.

A Sázava ještě čistá a jasná jako Želivka, která se k ní přidává u Kácova, se valila dál, odtud poněkud už zatěžkávaná vory. Voraři s prámy zmizeli, jejich řemeslo zaniklo, jen propusti - „šlajсны“ - po nich zůstaly. A s propustmi ovšem i krása řeky a kraje kolem, byť někde k nepoznání změněného a více oživeného víkendovými osadami. Jediný most na mnoho kilometrů býval v Ledčí, ani lávky u Smrčné a u Vilémovic ještě nespojovaly břehy, jen přívozy nebo brody. Určitě se někdy vydejte na Sázavu! Ať už na kanoích, na kolech, či pěšky s tornou na zádech. A projděte všechna ta místa od Davle, kde se Sázava vlévá do Vltavy i se svou vodou z Dářka a z dalekých potoků tam seshora, jděte přes Pikovice, Krhanice, Jílové! Uvidíte nádherné kaňony s řekou hluboko pod sebou, a jděte ještě dál a pokloňte se cestou velebné hoře Medníku, pořád dál a výše, s jeho chráněnou květenou, zejména kandíkem, a ještě dál proti vodě, proti té nádherné sázavské vodě, nevynechávejte památná místa, zbytky hradů i zámky, ponořte se do Stvořidel, anebo jen jděte a poznáte, jak je Sázava krásná. A určitě si půjčte knížku „Byl na Sázavě přívoz“ od Jana Moravka - dozvíte se z ní mnoho o řece a lásce místního lidu k ní, ale i o dávných dobách, jež tady krajem v oblacích propluly, jako ty šífy a vory - prameny!

Je-li člověku přes osmdesát let, je jeho život přeplněn velkými a drobnými událostmi, někdy i malichernostmi, které mu pořád a pořád znovu vstupují na mysl, a jedna chtě nechtě vyvolává další. Podobné je tomu u mne jako třeba právě s tím zmíněným už mostem pod ledečským hradem. Zde bych málem přišel o život uprostřed největší pohody - a se mnou i řada jiných lidí. Jen jako zázrakem, šťastným vnuknutím na poslední chvíli, jsem zachránil celou tu hrozící situaci. Stalo se to za okupace, kdy na každý přestupek byl hned trest smrti, nebo alespoň koncentrák s nepatrnou vyhlídkou na vyvážnutí. Zásobovací situace obyvatelstva tehdy byla již prabídná, přiděly nedostatečné. V té zimní době nám

Po stopách Rychlých Šípů

domů přišel dopis od pana Reichmanna, hajného z Ledče, v němž mezi opatrnicky volenými řádky jsme vyrozuměli, že tam někde u nich v kopcích, v malé zapadlé vesnici, se uskutečnila porážka vepře (načerno - za trest smrti!) a že by bylo možné nějaké to vzácné kilo masa koupit. Maminka i já jsme byli velmi šťastni, ani nás nenapadlo, jaké nebezpečí při koupi číhá - a já se vydal do kraje Sluneční zátoky za panem Reichmannem, s malým kufírkem na kýžený nákup.

Nebezpečný nákup

Bylo plno sněhu, slabý mráz, měsíc v úplňku, když jsem se s hajným vydal do vesničky Bilantova Lhota za tajným nákupem. Cestou nám na holé pláni ve svitu měsíce přeběhla nádherná liška a pan hajný si zoufal, že zrovna s sebou nemá pušku! Liška byla na dostřel, a jakoby věděla, že puška není nablízku, čarovala si to před námi pomalu, klidně, beze strachu!

Ve spící vsi jsem v naprosté tichosti nakoupil několik kilogramů masa a vraceli jsme se zpět přes les a hájovnu, pořád blíž a blíž číhavému nebezpečí. Pod lesem jsme se rozloučili a pak už jsem kráčel měsíční zasněženou nocí k nádraží sám. Tak jsem došel až na začátek ledečského mostu - a tu mi ztuhla krev v žilách! Proti mně kráčela dvoučlenná vojenská patrola. Byli to dva starší muži, zabraní do svého německého rozhovoru, a já s kufrem plným masa, tou poukázkou na smrt, kráčel proti nim!

Co teď? Jak se zachovat? Odhodit kufr přes zábradlí do zpola zamrzlé řeky a skočit za ním dolů - a přelámat si nohy v mělké vodě? Nebo se dát na útěk? Kam? Chlapi měli pušky a revolvery. Nebo snad přejít jízdní dráhu mostu na protější chodník, jím před očima? To by bylo nápadné právě tak, jako udělat i s kufrem čelem vzad a utíkat zpět. Zuby mi drkotaly spíše strachem než zimou. A každou vteřinou, každíčkým pomalým krokem se četníci blížili ke mně. Co jim řeknu, jak vysvětlím to maso? Bude zjištěno a popraven jak hospodář, tak celá jeho rodina, o mně nemluvě! Také zprostředkovatel pan Reichmann by nevyvázl. Gestapo bylo více než důkladné! Mysl mi horečně pracoval na žádné kloudné záchranné řešení jsem v té hrůze nemohl připadnout. Nevím dodnes, jak v mé mysli na poslední chvíli sama uzrála myšlenka. Jen klid, jen klid, jsem si pořád říkal. Pohazoval jsem si ležérně s kufrem sem a tam, jako by byl prázdný, pak jsem se zastavil, položil kufr na sníh a lhostejně jsem začal plivat přes zábradlí do řeky, jako malé dítě.

Snad právě ten předstíraný klid mne zachránil před podezřením. Chlapi byli stále zabraní do rozhovoru, mne - člověka s kufrem v té noční samotě oprávněně krajně podezřelého - si ani nevšimli, obešli můj kufřík i mne a pokračovali dále ve své hlídkové obchůzce ztemnělým krajem. Já pak krajně rozrušený a vyděšen do hloubi duše jsem kráčel po mostě k nádraží, pořád ještě zachovávaje pomalou chůzí zdánlivý bezstarostný klid, ačkoliv bych se byt nejraději dal do běhu. Noční vlak neměl zpoždění, přijel se zatemněnými světly lokomotivy, a já nastoupil do poloprázdného neosvětleného vagónu. Teprve zde moje nervové napětí povolilo. Začal jsem se trást, na kufřík jsem se nemohl ani podívat. V duchu jsem znovu prožíval vteřiny na mostě, koupi masa ve ztichlé vesničce, i tu lišku jsem znovu viděl, jak nám přeběhla.

Ty zubatá příšero, která jsi mne jen o vlásek minula tam na mostě, kolikrát za život jsi už kráčela proti mně - a zatím jsem se ti ještě vždycky včas nějakým vnuknutím či šťastnou náhodou vyhnul! Kdy, kde a jak mne najdeš? Nebo ti upláchnu někde na nemocničním kavalci přirozenou cestou?

Zelená říčka

To byla ta třetí „moje“ řeka, hrající v mém životě takovou roli! Po mnohaletém táboření s oddílem Hochů od Bobří řeky ve Sluneční zátocy a po třech létech táborů na Vltavě za Krumlovem jsem objevil kouzelný kraj na Slovensku pod majestátním Krivánem! To bylo zjara roku 1949. Vydal jsem se tam sám, bez průvodce, a žasl nad zdánlivě liduprázdnou panenskou krajinou, líbezně krásnou, kde protékala křišťálově čistá pstruží ledová říčka se zelenou vodou, jaká byla ve všech potocích a říčkách tam nahoře. Také jsem jí dal hned jméno Zelená říčka, nedbal jsem oficiálního názvu z mapy Bělá.

Zde za obcí Pribylinou, na Podbaňsku, jsme pak začali novou tradici našich táborů, s prvním roku 1949, nazvaným „Táborem pod Krivánem“, a zatím posledním v roce 1989, kdy píšu tyto řádky. Tenkrát bylo neobyčejně zle o potraviny, české potravinové lístky zde neplatily, nebyla cibule ani zelenina, museli jsme se moc ohánět, abychom něco ke koupi vůbec dostali! Poměry tu byly velmi primitivní, stavení došková, někde pokrytá slámou, převládal zde cikánský živel, který se však snad díky čtyřem kilometrům, jež nás od vesnice dělily, u nás nahoře neobjevoval. Říčka, zelenavá jako smaragd, hučela a zpívala kolem tábora dnem i nocí, někdy - když nahoře v horách zapršelo - jsme museli její hladinu střežit a v noci spát oblečení, protože hrozilo nebezpečí, že bude vytopen tábor, i když jsme byli na dosti vysokém břehu a zhruba dvacet metrů od vodního proudu. To

Po stopách Rychlých Šípů

potom říčka zešedla a my jen slyšeli temné nárazy ohlazených bílých balvanů, jak se valily řečištěm. Z řeky se stala na čas nepřekročitelná voda, a běda, když se někde vzpříčil některý z řítících se stromů, které voda urvala ze břehu.

Vzpomínám přitom také na jednu manželskou dvojici, která chtěla tuto nebezpečnou pěnící se vodu sjet na kánoích. Ten pár narazil na potopený vzpříčený strom, či jen už jeho oškubaný kmen, neviditelný na hladině.

Kánoe zmizely i s lidmi pod vodou, jednoho z dvojice našli až druhý den pod Pribylinou, druhého nenašli vůbec. A pak se zase rozzářilo líbezné slunce a říčka dostala svou vlídnou tvář.

Cesta do vesnice nahoru i dolů za lesem vedla jen po pískové cestě, na kterou jsme se dostávali i hustým lesem asi po kilometru chůze. Měli jsme kola, ale na této lesní spojce byla nepoužitelná pro množství kořenů vyvstalých z obou stran lesa. Všude rostlo plno báječného horského kvítí, až oči přecházely, viděli jsme zde druhy v Čechách neznámé. Kytíkář tu měl pravý ráj. Nad řekou se tyčila za divoce zarostlým ostrovem vysoká lesní stráň, ve které sídlili orlové, nevím, zda říční, nebo skalní.

Zásobování bylo - jak jsem již naznačil - pravým dobrodružstvím, tak jako všechno táboření zde. Začalo to vlastně už jízdou osobními vlaky z Prahy do Liptovského Hrádku, kde byla naše cílová stanice. Otec jednoho z našich hochů byl místonáčelníkem nádraží Praha-střed a vždy nám vyjednal přistavení krytého nákladního vagónu s dveřmi uprostřed, který s námi byl pak několikrát přepojován k osobním vlakům, až jsme po jednom dnu a jedné noci dorazili do Liptovského Hrádku. Vagón byl provoněn vůní čerstvě pečeného pražského chleba, který jsme vezli spolu s jinými potravinami pro první dny táboření. V Liptovském Hrádku jsme pak sháněli autodopravu nebo koňské povozy, aby nás dopravily na tábořiště, které bylo od Hrádku asi 20 kilometrů za vesnicí Pribylinou.

Někteří obyvatelé vesnice k nám nebyli příliš vlídní, i když jsme zdravili kdekoho na potkání a snažili jsme se osvojit si první slovenská slůvka.

Nevraživost k Čechům zakoreněná zejména u starších osob byla pořád ještě velká.

Leckde nám odmítli prodat i vejce, ačkoliv slepicemi se to ve staveních jen hemžilo. Chleba jsme po snědení našeho půlmetráku z Prahy museli dovážet - tak jako mléko - desítky kilometrů z Liptovského Mikuláše, i když místní pekař pan Juraj Garaj byl nevypočitatelný, nedostatek chleba pribylinští usedlíci moc nepostrádali, pekli si bochníky doma! Ale my jsme měli s sebou třicet chlapců a chleba jsme potřebovali. Rodiče hochů za námi poštou posílali pecny z Prahy a každý byl vítán s jásotem. Jen málokdy se nám podařilo na místním úřadu vyměnit české potravinové lístky za slovenské.

Bezpečnost nám je v patách!

Na východ od našeho tábora se vypínalo majestátní pohoří Kriváně (2496 metrů), jehož vrcholky bývaly velmi často zasněžené. Tam jsme se také vydali v době, kdy ještě nebyla upravená cesta. Cesta k vrcholu mezi kymácejícími se obrovskými balvany byla velmi namáhavá. Zato výhledy z tábora a východ slunce za Kriváněm, který jsme měli před sebou jako na dlaní, byl jedinečný a leckdy vyhnal naše hochy k tomu, aby se na něj šli podívat ještě před budíčkem. Zde jsem také umístil děj své knížky Poklad Černého Delfína a použil jsem k tomu úžasné scenérie kraje, plné vody a vodopádů, s mimořádně krásným povodím Zelené říčky protékající mezi skalisky a lesní krajinou.

Měli jsme zde i několik úředních návštěv, spíše podezřívavého než přátelského vztahu k nám. Přechody zbytků banderovců krajem již ustaly, ale za námi se táhla ještě z Prahy pořád legenda, že jsme vlastně zakukleným skautským oddílem, což tehdy bylo trestné a nežádoucí. Na jednom z táborů nás navštívili sběrači semen lesních stromů oděni do lesáckých uniforem. Fotoživovali si nás a přátelsky hovořili, ptali se, jaké knížky hoši čtou ve volných chvílích, prohlíželi si jejich deníky uvnitř stanů, aby mi později po návratu do Prahy byly tyto fotografie předloženy v Praze na Bezpečnosti! Jednou mě volali na Bezpečnost dvě hodiny před odjezdem na tábor, k výsledku, ze kterého jsem byl propuštěn až na poslední chvíli, abych nezmeškal odjezd vlaku, s tím, že se mám dostavit k dalšímu výsledku po skončení tábora! Hoši už mne na nádraží netrpělivě vyhlíželi, ale já byl tehdy rozrušen na nejvyšší míru nejen přestátlým strachem a vyhlídkou na další jednání s Bezpečností, ale i vědomím strašné krivdy, kterou na mě úředně páchali - za všechnu mou práci s mládeží ještě podezírání a vyhrožování!

Až potom na táboře jsem se trochu uklidnil uprostřed rozjásaných, veselých a nic netušících hochů, ale strach ze mne nevymizel, umíral jsem obavami, co bude se mnou i s oddílem dále, po návratu z tábora. Hoši se veselili, hráli složitou napínavou hru „Poklad Černého Delfína“, chodili jsme na brigádu do místního jednotného družstva, krása nás všude obklopovala - a to vše, že by mělo být

Po stopách Rychlých Šípů

zrušeno, ukončeno? Při bourání tábora mi vážně bylo až do breku, zármutkem nad tím vším, že oddíl a to krásné kolem něj asi přijde vniveč! A tak když už bylo tábořiště uklizené a jen v místě, kde stával stožár s vlajkou, byl v zemi zaražen kůlek, vzal jsem kousek hladší krajinky a napsal jsem na něj tyto neumělé verše, v nichž jsem vyslovil všechny své obavy a nejistotu:

Ty pocestný, jenž v tato místa přijdeš, věz, že zde šel život bujným jarým krokem, zde že učila se naše česká mládež, žít čestně, slušně, jak má býti zvykem! Zde práce, veselí a zpěvu bylo, jak ani jinak nemůže snad být, tu kamarádství mezi chlapci žilo, jež slíbilo si na život-smrt jít! Buď pozdraven nám, ty náš milý kraji, kéž vrátíme se v tebe všichni zas! Kdo může znát, co budoucnost nám tají, zda ozve se zde znovu mládí hlas?

Krajinku jsem postavil ke kůlku uprostřed opuštěného tábořiště a zdrceně jsem se ubíral za posledním autem s táborovým materiálem.

Doma jsem pak sepsal asi dvacetistránkovou brožuru s výčtem všeho, co v oddíle děláme, kolik brigádnických hodin jsme odpracovali na lukách jednotného družstva, přiložil jsem velmi pochvalné potvrzení družstva o naší práci v něm i další pochvalný přípis od okresního výboru KSČ z Liptovského Hrádku, jehož delegace nás na lukách družstva viděla - a vyhrál jsem! Odevzdal jsem brožuru v Praze na Bezpečnosti a úřad nás zase asi rok ponechal v klidu, než přišly další bouře.

Také tehdejší pražské vedení svazu mládeže náš oddíl a mojí činnost v něm nevidělo rádo. A korunu tomu všemu dal školský odbor města Prahy, který nás oddíl v rámci mého zaměstnání ve Stanici mladých turistů, podkterý jsem spadal, pověřil postavením ukázkového letního tábora v Praze na Štvanici pro mimopražskou mládež, ale nám na tábor jet nepovolil, ledaže bychom na něj přibrali ještě cizí necvičené nečleny oddílu, kteří neumějí rozdělat ani oheň. Ač to byl požadavek nehorázný a nespravedlivý, neprotestovali jsme proti tomu, ale naštěstí se žádná mimooddílová neškolená mládež k táboru nepřihlásila. Své pocity trpkosti jsem ponechával stranou, ale hochy našeho oddílu jsem tehdy jen těžko uklidňoval nad požadavkem školského odboru i ředitele Městské stanice mladých turistů.

Od Kriváně hučí říčka ...

Pribylinčané nás posléze začali brát na vědomí a chovali se k nám lépe. Prodávali nám už na pytle i krásné loňské brambory, někdy přenechali mléko a vejce. Členů do jednotného zemědělského družstva přibývalo, ta tam byla nenávisť k nám za to, že jsme původnímu slabému družstvu účinně pomáhali při sklizni sena. A když jednou vypluly za lesnatými horami hrozivé mraky a bylo nebezpečí, že usušené seno v panácích se na posečených lukách rozmáčí a rozmetá je víchr, získali jsme si vesničany už docela: bez ohledu na blížící se bouři s vichřicí a bez výzvy o pomoc vydali jsme se rychle v počtu asi třiceti chlapců z tábora na luka za silnicí a dali se do horečnatého odnášení kopek sena do seníků stojících kolem. Zachránili jsme tak spousty sena. Seníky se v kraji jmenovaly „šopy“ a seno se ukládalo jen na horní palandy, aby k nim zezdola proudil vzduch. A když jsme na práci přišli příště, už opět za slunce, dostali jsme obrovský dort - a přezpívali jsme s „domorodci“ celou polední přestávku.

Na asi dvaceti táborech na Zelené říčce jsme zažili ještě mnoho dobrého i zlého, ale toho dobrého a krásného bylo i při všech starostech, jaké táboření s sebou nese, mnohem více, a proto na Zelenou říčku tak rád vzpomínám teď, když tam naše hochy vysílám na tábory s dospělými členy oddílu, zatímco já už zůstávám přes léto v Praze. Pořád jsem se té doby obával, že to jednou musí přijít a vzít s mým tábořením nějaký konec. Napsal jsem i takovou písničku na nápěv Niagary, ale neujala se, chlapci můj zármutek nemohli ještě dost dobře pochopit, byli na něj příliš mladí. Text písničky zněl:

„Od Kriváně hučí říčka, té jsem srdce svoje dal. Tady jsem byl vždy tak šťastný, tu říčku jsem miloval!

Zelená ty moje říčko, dál si zpívej do noci! Kdo sem jednou k tobě přijde, tomu není pomoci! Mraky plynou nad krajinou, ztrácejí se v červáncích, s nimi mizí mladá léta, vlas mně zbělel ve spáncích. Kdo tu bude, říčko moje, jednou u tě tábořit, až mi osud nedovolí na tvém břehu dále žít. Naposled já k tobě přijdu poslechnout si píseň tvou - a pak, říčko moje milá, už nikdy na shledanou!“ Příhod a různých zajímavostí jsme zde zažili za těch prozatím dvacet let mnoho. Jednou se přihnala náhlá bouře, o jaké zde nebyla nouze. Jeden z chlapců měl ještě za úkol přinést vodu do dvou bandasek. Tu se najednou rozlehla po krátkém záblesku ohlušující rána a podivný blesk udeřil blízko nás do stromu, ale z boku, nikoliv tedy do vrcholu, jak blesk zpravidla bije. Chlapec, který držel bandasky, leknutím obě upustil, ale ani nám ostatním kolemstojícím nebylo dobře. Lesáci se později přijeli na strom roztržštěný z boku podívat, byla to i pro ně prý neobyčejná zvláštnost. Nesmírné štěstí bylo, že blesk nezasáhl nikoho z nás!

Po stopách Rychlých Šípů

Vymyslel jsem zde také několik nových táborových her, které je možné hrát jen na táboře se stany postavenými do podkovy. Byly to především „Dítě v indiánském ležení“, „Zápalné šípy nad farmou“, husté zarostlé okolí tábora s keři jalovců dalo vznik vzrušujícím hrám „Útok na prachárnu“ a „Hledání medicinbalu“. Také zarostlý ostrov přímo proti táboru, ležící uprostřed řeky mezi dvěma rameny prudké vody, nás inspiroval k různým úsekům našich dlouhodobých her hraných vždy už v Praze od velikonočních svátků. Jeden z nich bylo přepravení písemné depeše (zprávy) na ostrov přes řeku za pomoci luku a šípu, vlastnoručně vyrobeném na našem břehu. Nebo: ze zarostlého ostrova vyslat do našeho tábora zprávu, ale jen optickým způsobem, přičemž vysílající hráč sám nesměl být z našeho břehu spatřen. Některá hlídka zvládla úkol tak, že navázala několik silných vrbových větví na sebe a na vrchol uvázala vlajku, která vidět směla být, zatímco hráč musel zůstat ukrytý. Jiná hlídka vyhazovala do výšky nad pobřežní stromoví kameny s různobarevnými tričky. Kámen s červeným značil čárku, se žlutým tečku morseovkového písmene. Bílé tričko bylo mezerou mezi jednotlivými písmeny. Kouřové signály, jež některé hlídky mínily uplatnit, se nedařily a hlídky zbytečně ztrácely čas.

Když se nad krajem ukázal měsíc, putující zvolna po obloze nad protějšními lesy, chodívali jsme v jeho magické záři proti šumícímu proudu řeky, blyštící se v jeho svitu, a povídali jsme si o oddíle, o hoších, kteří již dorostli a nejsou tu s námi. Byly to kouzelné náladové večery, které dotvářely povahu a cit hochů. Jen málokterý chlapec odolal a zůstal raději u knížky ve stanu, než aby šel na procházku s většinou. - Několik krásných velikých kartouzek, které planuly ohnivě rudofialovou barvou za stany, jsme chránili před jakoukoli nepozornou nohou tak, že jsme kolem nich utvořili z větviček malou ohrádku, i taková maličkost působila na cit hochů a smysl pro přírodu. V okolí tábora rostlo požehnaně květín, obrovských modrých zvonků, bílých kopretin, divizen, a my se snažili nepoškodit ani jednu neopatrným šlápnutím.

Navrhuji vydávání Hlasatele

Laskavostí generálního ředitele Melantricha inž. Jiřího Krátkého jsem si mohl vypůjčit z archivu Melantricha Paměti Jaroslava Šaldy, bývalého ústředního ředitele. Vždy mne lákala minulost tohoto tiskařského podniku, jeho růst a všechny boje, o kterých jsem měl jen nejasné tušení. Těch více než pět set stran jsem přečetl takřka jedním dechem. Inženýr Krátký mne vyzval, abych jako jeden z už nemnohých pamětníků melantrišské doby z let 1934-1945 vypsál vše, co jsem za svého pobytu ve službách podniku prožil, viděl a zapamatoval si pro paměť budoucích melantrišských generací. Rád tak činím, i když mé vzpomínky nebudou asi obsahovat údaje příliš významné - kromě jedné, tj. založení nového časopisu Mladý hlasatel. Ale pouštím se do psaní těch několika pro mne tak kouzelných a významných let, kdy jsem v Melantrichu pracoval, rád a s pohnutím, neboť na ty doby nemohu prostě zapomenout.

Jak jsem se k Melantrichu vůbec dostal? Už jako mladý úředník firmy Oskar Stein (zastupitelství továren na papír) jsem začínal psát do ranního Českého slova a do nedělní přílohy Slovíčka různé krátké články, do Slovíčka nadto i povídky (asi od roku 1933) a získal jsem si důvěru paní Šaldové, která Slovíčko redigovala po jménem Teta Jarmila. Hlavně jsem se pak uvedl ve Slovíčku svou prvotinou „Hoši od Bobří řeky“ (1934). Ta způsobila mezi mladými čtenáři pravou senzací a pozvedla náklad nedělního Českého slova o několik desítek tisíc výtisků.

Mimochodem kniha i s nucenou přestávkou okupačních a pak i padesátých a sedmdesátých let dosáhla dvanácti vydání, poslední zatím v nákladu 120 000 výtisků.

Po skončení otiskování „Hochů od Bobří řeky“ v příloze Slovíčko (od 4.3. 1934 do 14.10.1934, zkráceno z technických důvodů o poslední kapitoly) jsem byl požádán Tetou Jarmilou, abych napsal něco podobného, prý na žádost čtenářů, což jsem splnil až o čtyři roky později příběhem „Historie Svorné sedmy“ (opět Slovíčko, od 5. 6.1938 do 16. 10.1938). To už jsem měl v Melantrichu pověst spolehlivého přispěvatele, zvýšenou úspěchem mé knížky „Přístav volá“.

Dodalo mi to odvahy k činu, který pokládám za velmi významný pro svůj další život. Nabídl jsem ředitelství Melantricha, aby vydával časopis také pro školní mládež, když už těch novin vydává tolik. Svůj návrh jsem podpořil argumentem, že Melantrich pro školní mládež dosud nic nevydává a že kdyby si školáci zvykli na melantrišský tisk, odbírali by pak jako dospělí i ostatní noviny. Nabídl jsem v něm i svou spolupráci, při čem jsem tajně očekával, že v takovém časopisu bych se mohl stát redaktorem! Měl to být časopis moderní, jiný než dosavadní už trochu fousatý Malý čtenář nebo brněnský Kulíšek, a naznačil jsem v návrhu i některé zásadní prvky.

Po stopách Rychlých Šípů

Pan ředitel Šalda si mne potom zavolał na rozhovor, kterého se účastnil spisovatel Jan Morávek, šéfredaktor Pražského ilustrovaného zpravodaje v Melantrichu. Bylo smluveno, abych udělal několik strojopisných ukázkových čísel, kde jsem ovšem nemohl - a také ani nechtěl - náležitě rozvinout svoje plány. A odjel jsem na svůj desátý jubilejní prázdninový tábor Hochů od Bobří řeky. Když jsem se vrátil do Prahy, viděl jsem za výklady prodejen novin vyvěšený nový barevný časopis Malý hlasatel, rozdávaný z propagačních důvodů zdarma. Samozřejmě že jsem si hned jeden výtisk vyžádal - a ku své radosti jsem zjistil, že v něm jsou některé moje příspěvky ze strojopisných ukázkových čísel. A že je to tedy vlastně mnou navržený časopis! Toto číslo vyšlo 24.6.1935, ale zakrátko bylo vydáno znovu, už s číslem 1 (1.8.1935), za cenu 10 haléřů a se jménem dr.

Břetislava Mencáka jako jeho redaktora.

Byl jsem dost zklaman, ale pan ředitel Šalda měl větší rozum než já a se mnou měl zatím jiné plány. Několikrát mne zval ke vstupu do Melantrichu, a to do jeho propagačního oddělení, jenom to redaktorství mi zatím nenabízel. Viděl zkrátka, že se musím napřed oštrim, zaučit, poznat melantrišský provoz od píky. Dlouho jsem váhal a několikrát jsem se dal panem ředitelem Šaldou přemlouvat. Nevěřil jsem si, že moje zásoba nějakých nápadů se bude pořád doplňovat, bál jsem se, že jejich studnice vyschne a já že budu na dlažbě, zatímco u firmy Oskar Stein už sloužím desátý rok - a když budu chtít, mohu u ní zůstat třeba do smrti, i když mne obyčejná úředničina nebavila. Také výstrahy různých lidí, že je v Melantrichu otročina (nevím, kde své informace brali), srážely moji odvahu.

V propagaci Melantrichu

Ale pan ředitel Šalda mne zval do služeb Melantrichu vytrvale dál - a já kteréhosi dne (to jsem ještě nevěděl, že je to den šťastný pro další léta mého života) jsem se rozhodl: ano, opustím své jisté zaměstnání u firmy Stein a přejdu do Melantrichu, zatím jako propagační úředník. Co a jak jsem měl propagovat, to jsem ještě nevěděl, ale brzo jsem se zaučoval! Byl jsem přidělen pod referát pana ředitele Vitáska, který šéfoval propagačnímu oddělení, a to rovnou do jeho předpokoje. Odtud jsem znal už z dřívějška některé zaměstnance, zejména pana Kobylku, paní Drážďanskou a slečnu Žaludovou (mou tajnou lásku!). Chodíval jsem tam ještě jako externí přispěvatel Malého hlasatele, přinášel jsem balíčky s odznaky a průkazkami čtenářských klubů Mladého hlasatele (ano, to byl Malý hlasatel přezván na Mladý), které jsem vydupal ze země roku 1937 jako jednu ze svých prvních novot. Byl tu také Jaroslav Hošek, sedící proti mně, charakteristický svým věčným lovením něčeho v náprsní kapsičce u saka - a všichni ti lidé byli ke mně hodní a pomáhali mně se zapracovat. Mou prací bylo tvoření inzerátů na Malý hlasatel, také ale různé drobné soutěže, z nichž jednou z prvních byl celostátní kuličkářský turnaj. Byl jsem jako u vidění z volnosti pohybu a vůbec počínání tady, ze samostatnosti v různém podnikání. To vše u „štajnu“ nebylo. Šel jsem v úředních hodinách nakoupit látku na sáčky pro kuličky k soutěži, v naší tiskárně na Smíchově jsem objednal jejich potištění, obstaral jsem švadlenu na ušití, sestavil jsem podmínky pro soutěž a zařídil ceny pro vítěze. Ty měl na starosti o dvě patra výše pan Rameš.

Byl jsem ve svém živlu, bylo to něco jako když jsem vymýšlel a pracoval na různých akcích pro náš oddíl. Vedle mne seděl Miloslav Pšád, který se právě vrátil z vojny. V melantrišském provozu se vyznal a leckdy mi poradil. Ředitel propagace pan Vitásek byl podmračený a nesmírně přísný k úřednictvu účtáren. Dovedl na lidi tak křičet, že z našeho mezipatra, jeho kanceláře, byl křik slyšet až dolů na václavské náměstí, kde se lidé na chodníku zastavovali a dívali se k nám do oken. Z toho také vznikla asi ona pověst, že v Melantrichu je rasovina, jen nikdo nevěděl, v čem spočíval u stolu, kde seděl, bylo nad horní zásuvkou odkládací prkénko, které se dalo obtížně vytáhnout. Při mimořádném nahněvání se pan ředitel Vitásek snažil prkénko vší silou vytáhnout, i za cenu toho, že s ním odtáhl celý stůl půl metru od stěny, a začal do něj bušit. Byl to komický výjev, ale naháněl hrůzu, i když my v předpokojí jsme jej spíše jen slyšeli než viděli. Naštěstí se nás jeho výbuchy zloby netýkaly, na nás nekřičel, my jsme byli „elita“, já dokonce chráněncem pana centrálního. Ale laskavé slovo jsme od něj neslyšeli nikdy, a o úsměv nebo o pochvalu byla u něho nouze!

U tohoto nepřístupného pana ředitele jsem si vymohl, že na zvláštním rotaprintovém tiskařském stroji jsem zde mohl vydávat pro oddíl časopis čigoligo, na který mi v ateliéru Melantrichu zhotovili celostránkovou kresbu hlavy Indiána pro obálku a ve štočkárně vyrobili štoček. A když jsem si koupil u štajnu různobarevný papír kulér, natiskli mi v Melantrichu i obálky na něj, s tím Indiánem na první straně.

Bylo krásné kouzelné jaro, vše se mi jevilo jako nádherné a nové, ani na chvíli jsem nelitoval, že jsem od firmy Oskar Stein odešel. V té době také běžel v

Po stopách Rychlých Šípů

nedělním Českém slovu kreslený seriál malíře Tůmy, s figurkou Pana Človíčka. Pan ředitel Vitásek mi světlil jeho propagování, do každého nedělního čísla jsem měl k seriálu přičinit nějakou přiléhavou říkačku, která by se táhla nahore nad seriálem po obou stránkách dvoulistu. Na jednu se pamatuji: Rodina dívky pozvala pana Človíčka na oběd, aby ho zde uhnala o kýženě ANO pro svou dceru. A já ruče vytvořil hned čtyři veršiky, aby si pan ředitel vybral. Jeden z nich zněl: „To je přece stará vesta, žaludkem jde lásky cesta! Tou Človíčka nachytali, na krček mu chomout dali!“

Říkačky se užívaly, úřednictvo Melantrichu si je skandovalo, právě tak jako moje reklamní heslo „Od pondělka do neděle čtu Mladého hlasatele!“ A vždy na mne mohutně zapůsobilo, když jsem svoje říkadlové výtvary četl potom na stránkách Českého slova a uvědomoval si přitom, kolik lidí je asi čte při nákladu 460 000 výtisků.

Topím se pod ledem!

Nejsem člověkem pověřčivým, černá kočka běžící přes cestu mne nechává zcela lhostejným, klepání na dřevo jako pojistku proti něčemu, co se má, či nemá stát, nepěstují, zkrátka a prostě pověra u mne nemá místo. Vzpomínám si ale na rčení mého otce, který říkával, že na co člověk úporně myslí a co si toužebně přeje, se dříve či později také vyplní. Že se ale člověk musí také náležitě starat a ohánět, aby se kýžený cíl snažení dostavil, to je samozřejmé. Když se touha posléze opravdu vyplní, přičte se to pověře zabalené do slov „vidíte, já to hned říkal, že se to stane ...“ a potvrzení pověry je na světě.

Já osobně jsem si vždy přál vykonat nějaký románově odvážný čin, ale při dvou náhodných a nechtěných pokusech o něj jsem málem přišel o život. A jindy zase naopak – a také nechtěné – jsem pravděpodobně život zachránil, ačkoliv jsem v těch kritických chvílích na nějaké hrdinské proslavení neměl ani čas pomyslet. Jedním z těch činů bylo zastavení koní pádících po ledečském náměstí, zapražených do venkovského žebříňáku, zatímco zoufalý starý kočí marně za nimi běžel a křičel. Rozběhl jsem se přímo proti nim, v tu chvíli jakoby zázrakem jsem před nimi neměl strach, ač jinak se koní velmi bojím, strhl jsem neručního koně za uzdu, a tak jsem spřežení zastavil, i když mne koně ještě několik metrů vláčeli po dlažbě.

Druhým takovým počinem, při kterém mi právě tak velel jen strach a smysl pro zodpovědnost, byl pád pod led na rozsáhlém rybníku. Tábořili jsme u něj na chvíli při velikonoční výpravě s oddílem Hochů od Bobří řeky, a smrt kroužila kolem, aniž by si toho byl kdokoliv z nás vědom.

Rybník byl po tuhé zimě ještě zamrzlý, ale v ledu po celé šíři rybníka vysekali průplav na protější břeh. U začátku průplavu před našima očima ležel na otevřené hladině při břehu malý vor a bidlo na odpichování. To bylo něco pro dva naše podnikavé menší hochy, kteří v nestřeženém okamžiku skočili na nebezpečně vratký vor, popadli bidlo a jali se za jeho pomoci plavit průplavem na druhou stranu rybníka. Průplav byl dosti úzký, vor narážel při plavbě na okraje ledu – a najednou se to stalo: bidlo jim vyklouzlo z ruky a zajelo pod led! Chlapci je chtěli vytáhnout, ale vor se s nimi hned začal potápět v tu stranu, kde stáli. Začal křik, bědování, hoši se kvapně vrátili z okraje voru doprostřed, aby jej vyrovnali, ale nemohli plout ani kupředu ani zpět. Co teď? Nalezl jsem opodál druhé bidlo u našeho ležení, a to mi vniklo nápad k záchrane nerozumných trosečníků. Obešel jsem po břehu čtvrtinu rybníku kolmo směrem na vor a odtud jsem se po ledu vydal s bidlem na pomoc. Jakmile jsem se vzepřel a bidlo hodil, led se pode mnou prolomil a já sjel pod něj do hlubiny.

Bylo to několik hrůzných okamžiků. Myslel jsem si, že je se mnou konec, marně jsem tápal ve vodě po otvoru, kterým jsem se pod led propadl. Dodnes netuším, jak dlouho jsem o svůj život zápasil! Kdysi jsem kdesi četl, že člověk v nebezpečí života prožije během posledních vteřin celý svůj dosavadní život než přijde milosrdná smrt, ale v té studené ledové hrůze nebylo na nějaké prožívání uběhlého života ani pomyšlení. To byla zřejmě jen představa nějakého autora, kterému se nic podobného nepříhodilo! Má jediná myšlenka byla vystačit co nejdéle s dechem a objevit spásný otvor v ledu. Pak jsem s očima hrůzou otevřenýma konečně uviděl světlé místo nad hlavou.

Splněná předtucha?

S vydechnutím posledního zbytku vzduchu v plicích jsem se ke spásnému světlému místu dostal, až jsem byl najednou hlavou z vody venku. Chytil jsem se okraje ledu, ale ten se znovu lámal. Lokty jsem se o jeho bortící se hrany opíral, a tak jsem cestoval ve vodě až na břeh, přičemž jsem za sebou zanechával nejen nový průplav, ale i krev z loktů rozřezaných ledem. Jenže já v té chvíli bolest ani ledový chlad vody necítil, nevadily mi ledem rozřezané rukávy bundy. Jen ke břehu, jen ke břehu, to byla moje jediná myšlenka! Hoši mezitím už rozdělali na

Po stopách Rychlých Šípů

břehu veliký oheň, sebrali mezi sebou suché oblečení a já jsem zanedlouho - už v suchém - poslouchal pokorné omluvy obou vorařů - trosečníků, kvůli nimž jsem málem přišel o život.

Oni sami se dostali do bezpečí na břeh díky mému záchrannému bidlu, které k nim po ledu doletělo. Ledovou koupel jsem tehdy neodstonal ani rýmou, ani kašlem, tím méně zápallem plic. Ale jako bleskem mi v mysli šlehla slova podivné předtuchy mé maminky před odjezdem na tuhle výpravu: „Buď na sebe opatrný, mám takové tušení, že se ti tam něco stane!“ A skutečně, málem bych byl nepříšel domů!

Z nedobrovolné ledové koupele jsem se brzo opět rozeběhl, byl jsem tehdy ještě mladý, plný života, jarní sluníčko začalo již dost hřát, a já na nebezpečnou příhodu ve společnosti veselé mládeže brzo zapomněl. Teprve později, když mé maminka zpovídala, jak jsme se na výpravě měli, co jsme tam zažili, vzpomněl jsem si znovu na její výstražná slova před mým odjezdem. Nikdy předtím mě k nějaké opatrnosti ne vybízela, až před tou málem osudnou velikonoční cestou! Byla to opravdu nějaká předtucha?

Již jsem se vyznal z naprosté nedůvěry k pověrám, předtuchám a podobným nevysvětlitelným věcem, jsem člověk veskrze strážlivě uvažující - a přesto mne od mé nedůvěry občas nějaké příhody srážejí, a někdy přímo hmatatelně přesvědčují, že mé posměšky a pochyby nejsou tak docela na místě. Nepřesvědčil mne ani podivný případ z nemocnice, kde jsem kdysi ležel po jakési malé operaci. Jeden pacient nám ráno vyprávěl svůj zvláštní sen. Všichni na pokoji jsme tehdy věděli, že den předtím přivezli člověka, těžce raněného a zuboženého po nezdařeném skoku do rozjeté tramvaje. Zranění bylo natolik vážné, že onen nešťastník za chvíli zemřel na operačním stole.

A náš pacient na pokoji nám ráno vyprávěl svůj sen: v noci prý šel za mrtvým skokanem kamsi do podzemí nemocnice do umrlčí komory, kam jsme samozřejmě nikdo neznal složitou cestu. Ale nemocniční zřízenec nám potvrdil, že cesta do podzemních prostor ke komoře skutečně odpovídala popisu tak, jak nám ji náš spolubydlící líčil. Jak ji však mohl znát, když tam nikdy ve skutečnosti nešel? Naprostým otřesem mé nedůvěry k předtuchám byl ale nade vši pochybnost doložený případ z našeho propagačního předpokojce pana ředitele Vitáskova. Pracovala zde milá a hezká dívka Květa, která jezdila do Melantrichu každodenně autobusem z obce ležící kdesi za Prahou. Její rodiče tam měli pískovnu, důl, kde se těžil písek na stavby. Také zde pěstovali zeleninu, měli tu celé plantáže květáku, jahod a rajčat. Jezdil jsem tam na kole, nevím sám dobře, zda spíše proto, abych se sblížil více s Květou, která se mi líbila, než pro ta rajčata a jahody. Ale při jedné cestě jsem objevil mezi keříky malý dřevěný křížek. Ptal jsem se na jeho význam. A Květa mi řekla: „Tady zemřel náš tatínek! Celý život od dětství se nesmírně bál bouřky. Jak jen se trochu zamračilo a hrozila bouře, vždy jakoby štván děsem utíkal domů, i když my ostatní zůstali venku do poslední chvíle, než nás deštěk zahnal domů. A jednoho dne přišla skutečně velká bouře a blesk tady na tom místě tatínka zabil! Tolik se ho vždy bál - a on si ho tady našel!“ - Na toto vyprávění si vždy vzpomenu, když je řeč o předtuchách. Proto se mi chce na ně přece jen věřit!

Zakládám čtenářské kluby

To jsem ještě nebyl zaměstnancem Melantrichu, ale jen jeho přispěvatelem do Mladého hlasatele, vzniklého na můj návrh. V mých plánech a návrzích byla sice myšlenka čtenářských klubů už zakotvena, ale zatím ne zcela rozpracována, a pan redaktor Mencák ji naštěstí, či snad na neštěstí nepochopil plně. A tak v Mladém hlasateli založil pouze „Tábor mladých“, neurčité sdružení mládeže, do kterého měli být přijímáni jen zasloužilí čtenáři, kteří vykonali něco mimořádného a všeobecně prospěšného. Byla to jistě ušlechtilá myšlenka, ale já měl na mysli něco jiného! Já v duchu viděl hochy a děvčata v zapadlých vesnicích či malých městečkách, kde nebyla žádná příležitost k nějakému hrdinskému činu, a přece bylo nutné dát nějakou náplň jejich volnému času!

Tak jsem razil myšlenku, aby se hoši a děvčata sdružovali do malých, nejméně čtyřčlenných part s určitými pravidly a zákony, a já že jim budu v Hlasateli na klubovní stránce psát různé pokyny a návody k užitečné činnosti, kterou by byli schopni provozovat. Přednesl jsem svůj nápad na zvláštní poradě v redakci Hlasatele, přičemž se tohoto jednání kromě mne účastnil samozřejmě redaktor Mencák a také příznivec a rádce časopisu spisovatel Jan Morávek, všemocný šéfredaktor Pražského ilustrovaného zpravodaje, jednoho z nejrozšířenějších týdeníků Melantrichu.

Jeho názor na mou myšlenku čtenářských klubů nebyl příliš povzbudivý. Řekl mi doslova: „No - když se vám těch klubů přihlásí stovka, tak můžete být rádi!“ Já ale svému nápadu věřil, byl jsem přesvědčen, že znám mládež lépe než oni oba dohromady, a tak jsem se nevzdal a nedal znechutit. Příznivý a mnou očekávaný

Po stopách Rychlých Šípů

výsledek se dostavil v krátké době! Hned na první výzvu k zakládání klubů, otištěnou ve 36. čísle II. ročníku (8. 5.1937), se přihlásilo dvacet šest klubů. Prvním byl klub „Pevnost“ z Hrušová nad Odrou. (Kluby si měly dávat vlastní názvy!) A za čtyři týdny jich už byla celá stovka. Jubilejní číslo 100 dostal klub „Silná pětka“ z Prahy-Nuslí. Když druhý ročník končil, bylo klubů již přes dvě stě, za pouhé dva měsíce! Byla to úplná lavina, záplava přihlášek, a chodily pořád nové a nové, i přes prázdniny. A já byl ve svém živlu! Zapisoval jsem přihlášené kluby, psal jsem pro ně náměty k činnosti ve zvláštní rubrice Hlasatele, ze které se později vyvinula celá stránka s názvem Klubovní záležitosti, a pánové Mencák a Morávek se nestačili divit! Dal jsem natisknout členské průkazky a vyrobit plechové odznaky, což se klubům posílalo zdarma. Každý klub měl členskou povinnost alespoň jednou měsíčně poslat do redakce hlášení o své činnosti, a tak se korespondence rozrůstala, protože ne na všechny otázky v dopisech stačila krátká věta v klubovní poště na mé stránce. Některé kluby byly mimořádně činné jako například 79. klub „Za cílem vpřed“ v Praze nebo 81. klub „V jednotě síla“ z Českého Brodu. Na konci III. ročníku bylo registrováno již 1 100 klubů! Snad všechny konkurenční mládežnické časopisy nás začaly kopírovat zakládáním podobných klubů, ale nedosáhly nikdy naší úrovně. Jednomu časopisu jsem kopírování vytkl a on mi šalamounsky odpověděl: „Vy máte v pravidlech, že klub má mít nejméně 4 členy! A my požadujeme jen tři, tak to není kopírování!“

Když nastala okupace, nacisté nezakázali Hlasatel hned, ale nepovolovali hlásit na Klubovních stránkách čísla klubů, mohla prý by v tom být zakódovaná nějaká šifra. Také názvy klubů, v nichž bylo užito slůvko rudý, například Rudý šíp, nebo Rudá hvězda, musely být změněny. Když byl Mladý hlasatel roku 1941 ve svém šestém nedokončeném ročníku nacisty zakázán, měl 24 600 zapsaných klubů. Ještě dnes, po padesáti letech, mi někteří jejich členové píší své vzpomínky na pěkné a užitečné prožité dětství v klubech. Mnohé z nich zůstaly činné ještě dlouho po zákazu Hlasatele.

Mladý hlasatel po mobilizaci

Rok 1938, tak nešťastný pro naši republiku, byl nešťastným i pro mne. Ještě ve 2. čísle čtvrtého ročníku Mladého hlasatele, kdy se už všeobecně mluvilo o těžké době, která republice nastává zábořem pohraničních krajů, vyhlásil jsem soutěž „Nejrychlejší cestou na pomoc“. Neměl jsem ani ponětí, že výsledky soutěže budu moci v Hlasateli oznámit až za několik měsíců tragických událostí.

Přišla mobilizace, chtěli jsme se bránit nacistickému vpádu, ale všechno se vyvíjelo jinak. Z pohraničních oblastí se do vnitrozemí stěhovali naši vyštvaní občané. Těm, kteří měli tu odvahu zůstat v poněmčeném území, jež nám odpradáva náleželo, náš neúnavný pan ředitel Vitásek ještě posílal všemi auty, jež měl Melantrich k dispozici, noviny České slovo. My pracovníci z propagace i úřednictvo z útčáren jsme s auty jezdili nejdál, kam to bylo možné. Na dráhy a pošty už nebylo spolehnutí, proto jsme rozváželi noviny po jednotlivých obcích. Vydávání Mladého hlasatele bylo v tu dobu zastaveno číslem 4, jež vyšlo 24. září 1938 (redigoval ještě dr. Mencák) – a já neměl ani zdání, co se bude dít dále. Pod okny našeho Melantrichu vykřikoval najednou poštvaný dav hanbu prezidentu Benešovi, na jehož hlavu se nespravedlivě snášely výtky, že svou politikou, kterou představoval též Melantrich, zavinil pád vlády a vůbec celé to neštěstí republiky.

Pak se doba trochu uklidnila, naši vojáci museli opustit pevnosti a bunkry v pohraničí, na které sbíral peníze celý národ, obyvatelstvo se chtě nechtě smířilo se ztrátou ohromného počtu čtverečních kilometrů území i s jeho obyvateli, pod okny Melantrichu zmizely davy zlořečícího lidu a noviny se opět začaly rozesílat dráhou i poštou, nebylo už možné je vozit auty do ukradených území. A v té neradostné době přišla zpráva pro mne radostná: Mladý hlasatel po dvouměsíční přestávce bude opět vycházet!

Z melantrišské tiskárny nám do propagačního oddělení hlásili přes pana ředitele Vitásku, že tam mají šikovné odřezky z nějakého velkého plakátu a že by bylo možné na ně vytisknout propagační letáček o znovu vydávání Mladého hlasatele. Text mi byl svěřen jakožto příslušnému hlasatelskému pracovníku a já pod kresbičku vytvořenou v ateliéru Melantrichu jsem napsal asi toto: „Víc radosti než dva měsíce přidaného prázdninového volna vám jistě způsobí zpráva, že už zase začne vycházet váš oblíbený Mladý hlasatel. Zajistěte si jeho páté číslo v nejbližší prodejně novin!“

Byl to můj poslední text v úloze propagačního úředníka, protože za několik dnů potom přišla od pana centrálního ředitele Šaldy zpráva pro mne velmi radostná: dosavadní redaktor Mladého hlasatele dr. Mencák odchází do časopisu Malý čtenář vydávaného ve Vilímkově nakladatelství. A v Melantrichu že se ruší málo rozšířený časopis Star a já že budu s jeho dosavadním redaktorem dr. Karlem

Po stopách Rychlých šípů

Burešem teď dělat Mladý hlasatel! Byla to pro mne rajská hudba! Dostali jsme v budově tři prostorné místnosti i s velkou předsíní, a já hned běžel je okukovat, abych viděl, kde se bude utvářet moje redaktorská činnost. Předsíní jsem dal vytapetovat obálkami dosavadních Hlasatelů.

V těchto místnostech jsem pak začal tři nejšťastnější roky svého života, tady jsem napsal řádku úspěšných povídek a začal psát Záhadu hlavolamu, rubriku Z Bobří hráze i Rychlé šípky atd.

Pravda, zde jsem prožil i chvíle strachu, když sem vtrhlo gestapo a chtělo vidět, zda nerozdáváme mládeži stará čísla Hlasatelů s portréty prezidentů T. G. Masaryka a Edvarda Beneše, což by se pokládalo za velezradu. Přesvědčivé jsem prokázal, že nikoliv (balík na rozdávání, který jsem měl ve skříni, náhodou neměl ani jeden takový „závadný“ výtisk, a stohu nových sešitů oddílového časopisu Čigoligo, ležícího na mém stole, si naštěstí nevšimli, jinak by ho zabavili).

Vznik Rychlých šípů

Po odchodu dr. Mencáka z redakce Mladého hlasatele jsem měl již volné ruce ke svým plánům, které jsem v Hlasateli dříve nemohl uplatnit. Dr. Mencák skončil ve svém novém působišti, v redakci Malého čtenáře, nedobře. Hned první zahajovací číslo, které redakčně připravil, bylo nacisticko-politicky závadné a muselo se stahovat ze všech prodejen nejen po celé Praze, ale i po celé okleštěné republice. Druhé číslo už dr. Mencák nedělal, dostal výpověď - a tím skončil své redaktorování.

Nám, novopečeným redaktorům Mladého hlasatele, začal po mobilizační přestávce ve vydávání čtvrtého ročníku jiný život. A kdyby nebylo politických událostí, oklešťování republiky, okupace, hlídání gestapem s jeho cenzurou, byl by to pro nás život celkem šťastný. Začali jsme tisknout týdně asi 35 000 výtisků, ale každým dalším týdnem se zvyšovala obliba u čtenářů, a tak se již po našem sotva půlročním redaktorování zvedl náklad na 67 000 výtisků, aby každým dalším týdnem přibýval o jeden až dva tisíce výtisků.

Jednou zabrousil do naší redakce pan ředitel Šalda a ptal se mne, jak se mi v Melantrichu líbí. Načež já mu dost kurážně odpověděl: „Líbí, pane řediteli! A doufám, že i my se vám budeme líbit!“ Pan ředitel se jen usmál a řekl: „Ano, hoši, až dotáhnete náklad na sto tisíc, tak se nám budete líbit!“ A my jsme těch 100 000 výtisků dokázali už třináctým číslem pátého ročníku (25. 11. 1939), i když jsme přišli o tisíce čtenářů ze zabraného území a ze Slovenska, kam už se Mladý hlasatel rovněž nesměl posílat. Náklady se dál trvale zvyšovaly, a když šestým ročníkem musel Hlasatel na příkaz nacistů skončit své vycházení, měl náklad kolem 210 000 výtisků týdně.

Ale v těch radostných začátečních měsících jsme ještě o neštěstí, co nás čekalo, nevěděli! Čtenářů přibývalo po tisícovkách každého týdne. Vymýšleli jsme si pořád nové a nové přitažlivé rubriky, které by získávaly další čtenáře. Žádný jiný časopis pro mládež se nemohl pochlubit něčím podobným, a konkurenční redakce na nás závistivě soplily. A já měl v plánu ještě další věc, která se zakrátko ukázala jako velice přitažlivá! Chtěl jsem začít na zadní stránce otiskovat nějaký neobvyklý a dlouho běžící obrázkový seriál. Rád bych k tomu použil i svých důkladných znalostí různých míst v naší republice, znal jsem staré uličky a plácky v Praze i v jiných městech, která jsem sjezdil. A tu jsem narazil na partu výborných chlapců, velmi podnikavých, statečných, kteří o úžasná dobrodružství takřka zakopávali na každém kroku. K leckterým jsem jim i dopomohl, slovo dalo slovo, a já je přiměl, aby si založili náš čtenářský klub, což se také stalo.

Po různých příhodách si dali také jméno Rychlé šípky, a můj sen se začal plnit. Kteréhosi dne pak jsem potkal v budově Melantricha kreslíře pana dr. Jana Fischera a zeptal jsem se ho, zda by dokázal nakreslit seriál, kdybych mu připravil podrobný scénář se zápletkou. Pravil, že se pokusí! Vypracoval jsem tedy první příběh s nápisem Černí jezdcí řadí, a pan Fischer se zhostil svého úkolu dokonale. Přinesl seriál v barevném provedení, a tím vlastně začala dlouhá řada příběhů, které dodnes znají celé generace čtenářů, od prarodičů až po otce a matky dnešních hochů a děvčat. Příběhů zatím vyšlo 316.

Pan dr. Fischer se nikdy osobně nesetkal se živými představiteli Rychlých šípů, ale já získal jejich fotografie a podle nich je pak kreslil už vždy maloval. Bylo také smluveno, že jejich jména a hlavně adresy zůstanou trvale utajeny, aby je nikdo nevyhledával, nevyslychal a neobtěžoval. Utajil jsem i místa, kde klub Rychlých šípů žil, a neprozradím nic z toho, co o něm vím. Za léta jejich mladého života přinesly jejich příhody tisícům a tisícům čtenářů zářný příklad svornosti a vytrvalosti i odvahy a pevného přátelství, které mezi nimi trvale vládlo.

Dramatické situace

Po stopách Rychlých šípů

Čím více a hlouběji se nořím do moře vzpomínek na svůj už tak dlouhý život, tím více všelijakých podivných bizarních příhod mi z mysli vyvstává. Někdy si myslím, že snad jsem osudem přímo předurčen k tomu, abych je a v takovém počtu prožíval! O některých jsem již psal, a další se noří z mé mysli. Kteréhosi dne jsem sjel výtahem z našeho druhého redakčního patra v Melantrichu do prvního, kde bylo oddělení prodeje starších výtisků novin. Pojednou jsem uslyšel za přepážkou, kam zákazníci neměli přístup, podivné kašláni i křik. Běžím tam a co nevidím? Jedna z prodavaček, asi dvacetiletá, se v kruhu poplašených kolegyně dáví spolknutým bonbónem, už dokonce modrá, smrt udušením se zdá být nevyhnutelná! Vrazil jsem dveřmi za přepážku a začal dívku tlouct veškerou silou do zad, až jí cukrátko v podobě fialové kyticky vyletělo z hrtanu a začala ožívat. Ale zákazníci za okénkem nevěděli, co se děje, srotili se u okénka a hrubě mi láli, proč že to děvče biju! Samozřejmě se vše vysvětlilo. Jindy v téže dvoraně mne slovně napadl herec dětského divadla, známý pod jménem Merten (občanský Bartušek), protože jsem administraci zakázal dávat mu k rozdávání v divadélku stará čísla Hlasatele. Obával jsem se totiž nového příchodu gestapa, zda v číslech nejsou podobizny bývalých prezidentů. Útočný herec před cizími lidmi i před personálem způsobil pořádnou ostudu. Někdy v té době vyšla v Českém slovu básnička jakéhosi děvčátka, oplakávajícího odešlého pana učitele. Byl to jinotaj, panem učitelem měl být prezident E. Beneš, který musel opustit republiku. Když byla sestavena do řady pod sebou písmenka veršů, dávala „velezrádný“ text: Smrt okupantům! Čtenáři samozřejmě jinotaj brzo objevili a výtisky s básničkou se prodávaly za vysokou cenu. A to stálo život melantrišského zaměstnance, pana Žáka. Chudák pan Žák, který měl neprodané výtisky na starosti, neodolal a rozprodával je! Viděl jsem, jak jej gestapo odvádí přímo z pracoviště do pověstné mučírny Pečkárna, odkud se již nikdy nevrátil.

Právě tak se nevrátil akcionář Melantrichu pan Hašek, na jehož početné akcie dostal zálsusk kdosi z gestapa. Obvinili ho, že schvaloval atentát na Heydricha! Ještě dnes vidím, jak sedí v elegantním tmavomodrém obleku u pana ředitele Šaldy, aniž by tušil, že za dva či tři dny bude popraven ... Ani redakce Hlasatele nebyla ušetřena otřesů, z nichž jeden z nejtragičtějších byl nespravedlivě přičten varovnému příběhu Rychlých šípů. Kdesi na pomezí dvou pražských čtvrtí byl v náspu otevřený vchod do podzemní stoky. Chlapci z okolí tam často pronikali, aniž by dbali na výstrahu v jednom z příběhů Rychlých šípů, v němž hoši jdou děvčátku do podobné stoky vylovit spadlý míč. Příběh končil varováním před podobnými akcemi. A přece se ve zmíněné pražské stoce utopil malý chlapec, jemuž kamarádi nepřišli na pomoc. Ředitelství blízké školy pak obvinilo naši redakci, že otištěním varovného příběhu přispěla k utonutí nešťastného chlapce. Vedl jsem tehdy s ředitelem školy malou polemiku, poukázal jsem, že o otevřené stoce blízko školy museli učitelé přece vědět, přičemž nikdy žádnou výstrahu před vstupem do ní žákům nedali, ani se nepříčinili o uzavření stoky. Trvalo dlouho, než se rozruch kolem případu uklidnil. Na mou námitku, že například plakáty varující před kouřením také nejsou považovány za výzvu, aby lidé kouřili, ředitel již nereagoval.

Radostná zpráva došla redakci z ředitelství, že Melantrich vydá zvláštní sešit šedesáti pěti příběhů Rychlých šípů k Mikuláši. Byl jsem dotázán, jak vysoký by měl být náklad. Odhadl jsem mírně, asi 20 000, ale bylo jich pak 180 000 sešitů! Lákavý a levný dárek k Mikuláši stál 4 koruny, dnes se platí 100 korun i více.

Moje zásada: pomáhat mládeži

Když jsem roku 1970 sestavoval čtvrtý (zelený) Zápisník třinácti bobříků, napsal jsem do něj také tuto výzvu: „Umiň si, že až jednou budeš dospělý, budeš pomáhat všem chlapcům a děvčatům ve svém okolí. Že k nim nebudeš nevlídný, mrzutý a nepřejícný, jak někteří dospělí lidé dovedou!“ (Pro sběratele uvádím, že první zápisník (oranžový, menší formát) vydal pan Kobes v Plzni roku 1941, druhý (rovněž oranžový) Mladá fronta roku 1946, třetí (modrý), mylně označený jako druhý, Mladá fronta roku 1947, a čtvrtý, ten zelený, o kterém zde píšu, vydal Puls, Ostrava roku 1970.) Ale teď k oné výzvě pomáhat mládeži.

Leckdy se mne moji dospělí přátelé ptají, kde jsem k takové zásadě přišel, kdo nebo co mne to pobádalo po celá desetiletí, abych věnoval takřka každou volnou hodinu bezplatně mládeži, vymýšlel pro ni hry, programy, vodil ji na výpravy, připravoval pro ni schůzky během roku i prázdninové tábory atd.? A já při zpytování vlastní dávné minulosti jsem přišel na ten pramínek, nebo snad na dva či tři, kde ta moje snaha dělat mládeži dobro začala.

O městském strážníku v Předlicích, který stříhal růže v parku a mne coby přihlížejícímu dítěti vždycky jednu dal, jsem se už zmínil. Pak to byl hodný prodáváč – kupec v nuselské Oldřichově ulici, který mi za grejcar nacpal zralými výbornými švestkami všechny kapsy mého dětského sáčka a ještě plný látkový

Po stopách Rychlých Šípů

klobouk a kterých snad bylo více než kilo! A do třetice hlavní popud k zásadě konat dobro dětem, „až sám budu jednou velký“, byl tento: Měli jsme s mým starším bratrem gumový míč, trochu větší než dnešní tenisový, a ten jsme pouštěli po tramvajových kolejnicích, běžících z kopce. Samozřejmě že jsme vždy podél míče utíkali, aby nám neujel, na nebezpečí v jízdní dráze tehdy nebylo ještě nutné dbát, frekvence na ulicích byla zanedbatelná! A kdysi při takovém kolejnicovém běhu za míčkem, pádícím z prudkého svahu kolem Národního muzea, se proti nám v ohybu trati vynořila čtyřosá masivní elektrika ještě z křižíkovské výroby – a náš drahocenný míček vletěl přímo pod její kola. Dobrák řidič zastavil elektriku na volné trati, nehuboval nás, nezlořečil, jen vzal klidně tyč na přehazování výhybek a zpod kol vagónu nám míček vylovil. Pak zase nasedl a odjel. My samozřejmě s bráškou děkovali za záchranu míčku – a mně tento čin hodného řidiče utkvěl natolik v paměti, že ještě dnes vidím to místo, kde se příhoda odehrála – i když tam už koleje dávno nevedou, ale co hlavního, utkvělo mi v myslí, že „až budu jednou velký, budu pomáhat dětem, ať je to v čemkoliv“!

A z tohoto a podobných zážitků z dětství pak vykristalizovaly ty desetitisíce hodin bezplatné práce pro mládež. Nikdo mne k nim nenutil. Zlatý pan strážník v Předlicích s jeho růžemi, zlatý prodavač v Oldřichově ulici se záplavou švestek, a zlatý řidič čtyřosé tramvaje tam na Vinohradech u muzea! Všichni tři dali vznik mé zásadě pomáhat dětem kdykoliv a kdekoliv. Kéž by to tak dělali všichni dospělí lidé po celé republice, a nejraději po celém světě! A ještě jedna nepatrná příhoda z mého dávného dětství, která pomohla formovat mou povahu: šli jsme kdysi s bráškou a několika jeho kamarády po komenského náměstí a já náhle učinil závratný nález – na dlažbě ležela „stříbrná“ (niklová) dvacetihalérová mince! Pro mne, malého chlapce, jemuž ke štěstí stačil měděný dvouhaléř, když jej od někoho dostal takzvaně „od cesty“, to byl nález více než mimořádný! Skočil jsem tenkrát pro něj jako drak, až se dech ve mně zatajil. A na základě tohoto úžasného nálezu jsem si doma zařídil „pokladní notýsek“ a do toho jsem si pečlivě zapisoval každý přírůstek. Začal jsem usilovně strádat a „vydělávat“ si, neutrácel jsem zbytečně za nic.

Tábor ohňů a další

Ještě jeden rok po Táboře u Sinovíru (1938) nám byl dopřán k tomu, abychom zase mohli po roční podkarpatské přestávce trávit léto v poměrném klidu v naší sluneční zátocě. Byl to Tábor ohňů (1939), nazvaný podle celé řady táborových ohňů, jež jsme museli navštívit, když v okolí našeho tábořiště se začaly rojit nové tábory jiných oddílů, z nichž každý nejméně jednou týdně pořádal nějaký ten oheň.

Podzim a zima roku 1939 nebyly nijak poklidné, ustavičně se vynořovaly nejisté a znepokojivé zprávy, že skauting bude povinné slučován s jinými organizacemi, což by samozřejmě nebylo dobré ani pro náš oddíl.

K názvu „Tábor ohňů“ musím vysvětlit: byl to můj nápad dávat našim táborům různé názvy, ne tedy označovat je jenom letopočty. A tak jsme již měli tyto názvy: 1925 Tábor v zátocě neznáma, 1926 Tábor kmene Mohykanů, 1927 Svazu třinácti, 1928 Zelené příšery, 1929 Na Bobří řece, 1930 Smůly (pro různé nehody), 1931 ve sluneční zátocě, 1932 Úplňku, 1933 Na dvacáté míli, 1934 Třinácti orlích per, 1935 Tábor bez vítra, 1936 Modrého stínu, 1937 Zpěvu, 1938 Tábor u Sinovíru, a teď zatím nadešel Tábor ohňů. To jsme ještě nikdo nevěděl, že po něm přijde tragický rok s Táborem psanců, kdy tábory budou rozeznány nelítostným gestapem z rozkazu K. H. Franka, a že potom nadejde údobí táborů ukrývaných, všelijak maskovaných, jimž všem dohromady až do roku 1944 jsme dávali titul „tábory psanecké“.

Názvy jsme volili a dodnes volíme buď podle místa, kde se tábor konal, nebo podle počasí (Tábor deště, Tábor slunce), nebo podle různých událostí (1944 Strach z gestapa), či podle celoroční hry, kterou žil oddíl až do léta (1942 Tábor Alvareze).

Název tábora nám vzpomínku na něj mnohem lépe vybaví, než když se jen vysloví nic neříkající letopočet. Myšlenka dávat táborům názvy se ujala po celém státě a teď snad už není jediného oddílu, jehož tábor by nebyl označen nějakým přiléhavým názvem.

Tábor ohňů si vyžádal mé veliké nervové vypětí. Hoši na něm (celkem 32) byli sice všichni dobří, schopníTM, nezlobili, přesto ale v táboře plném programu bylo vždy rušno od rána do večera. Jednou z významných událostí byl příjezd slavného fotoreportéra z Melantrichu pana Karla Hájka, který během několika hodin udělal pro nastávající pátý ročník Mladého hlasatele spousty snímků. Přitom jsem i tady byl zaměstnán redakčními starostmi, dodělával jsem tu uprostřed největšího táborového ruchu soutěž pro nový ročník „Hledáme 100 nejlepších tříd“, těžce jsem zde psal kapitoly rukopisu „Chata v Jezerní kotlině“, který měl být dodán

Po stopách Rychlých Šípů

do nakladatelství pana Kobese nejpozději do srpna, aby kniha mohla vyjít ještě k vánocům, dále to bylo sestavení propagačního letáku pro šestý ročník - a co více: moje mysl se musela zaměstnávat přípravou divadelní hry „Tábor ve sluneční zátoce“, kterou si u mě objednala paní Míla Mellanová z Pražského dětského divadla a k jejímuž dodání do podzimu jsem se neprozřetelně zavázal. Takže pro mě to klidný tábor ani zdaleka nebyl. A přitom vše hrozné spěchalo, tiskárna hartusila na text toho letáku, redakce Mladého hlasatele za mnou posílala na tábor balíky klubovních hlášení, jež jsem zde zpracovával do klubovní stránky závěrečného 36. čísla Hlasatele, a pan Kobes posílal jednu urgenci za druhou, kdy už bude hotova korektura „Chaty v Jezerní kotlině“? Bylo to k zbláznění, skutečně to byl pro mě život v poklusu v táborovém vydání! Přesto jsem vše zvládl, dokonce jsem skončil i psaní knížky „Pod junáckou vlajkou“, která spěchala nejvíce. Stále totiž sílily obavy ze zákazu skautingu! Však také pak do roka byl zrušen.

Hrajeme divadlo

Jak už jsem naznačil, ještě před Táborem ohňů (1939) jsem dostal od paní Míly Mellanové, ředitelky Pražského dětského divadla, nečekanou nabídku, abych pro ně napsal divadelní hru ze života skautského oddílu. Nechtěl jsem odmítnout, příležitost byla příliš lákavá, než abych si ji nechal upláchnout. Divadelní hru jsem ještě nikdy nepsal, neměl jsem ani nějaký vhodný námět, ale nejhorší byla šibeniční lhůta, dokdy hra měla být napsána, aby se hned po našem příjezdu z tábora začala zkoušet!

S námětem hry jsem si posléze přestal dělat přílišnou starost, použiju prostě svých mnohaletých zkušeností s vedením skautského oddílu. Těžší už bylo vymyslet nějakou dramatickou zápletku, aby děj byl alespoň trochu napínavý a pro mladého diváka zajímavý. Když se mi někde v nějakém pražském zákoutí podaří napsat několik odstavců, s kterými jsem spokojen, nebo když mě tam něco dobrého napadne, chodím pak v ta místa pořád znovu a znovu, v pevné víře, že jen tam a nikde jinde se mi podaří opět něco uspokojivého napsat nebo vůbec vymyslet. Takovým místem byla pro mě kdysi před léty zahradní zídka ve ztichlé uličce Na Kleovce, pod nárožím ulic Koperníkovy a Čermákovy, kde jsem vestoje a v nepohodlí psával „Přítav volá“, a o několik let později opravoval „Chatu v Jezerní kotlině“. To bylo někdy v srpnu nebo v září, a já to místo vidím dodnes: ulička, končící schodištěm, po kterém nikdo nechodil, do slepé ulice pode mnou, bílé kvetoucí keře, ze kterých se při každém závanu větru zvedala oblaka stříbřitého květního chmýří, a já v tom náladovém slunném srpnovém a zářijovém rozpoložení myslil pracoval na posledních kapitolách Jezerní kotliny. To jsem ovšem ještě ani netušil, že knížka vyjde v několikerém vydání a o půlstoletí později dokonce v rekordním nákladu současně u dvou nakladatelství (Albatros a Olympia 1989, celkem 360 000 výtisků). Ty ztichlé zákoutí tam na Kleovce, kde jsem pak v keřích objevil i kousek místa k sezení na nízké zídce, dodnes na tebe vzpomínám! A proto jsem také sem zamířil, když jsem po Táboře ohňů domýšlel děj divadelní hry. Zákoutí mě ani tentokrát nezklamalo, inspirační materiál nebyl ještě vyhořelý, a já zde vytvořil divadelní příběh „Tábor ve sluneční zátoce“. Všechny úlohy hry, kromě vedoucího tábora, kterého hrál Karel Pech, herec z povolání, hráli hoši našeho oddílu, a hrál je tak dobře, že všech osmáct představení bylo vždy vyprodáno. Hru jsem oživil šestnácti chlapci, dal jsem jim na jevišti pořádně se vyřádit, zpívali tam oddílové písničky a hráli pohybové hry, oddílový trubač troubil báječné večerku i budíček, a já jsem blahorečil paní Mellanové, že mé k napsání hry přiměla. Ta byla s naším výkonem celkem spokojená a její jediná starost byla, co napíše hlavní a naslovovzatý divadelní kritik Jindřich Vodák, zda svou kritikou hru nepohrčí! Tisk mnohých novin byl zatím velmi příznivý, skauti chodili na naše představení po celých oddílech, někteří i třikrát za sebou, ale jen ten pan Vodák co napíše, jeho kritika bude směrodatná! A konečně jsme se jí všichni

dočkali. Pan Vodák napsal mj. toto:....Hrají tedy skuteční skauti, členové 2. pražského oddílu Junáka, a je s podivem, jaké napínavé, živé a unášivé představení dovedla s nimi udělat Míla Mellanová. Všechno jde jako na drátku, hoši se točí a hýbou jako čamrdy, ústa se jim nezastaví v letu vět, chlapecká pružná ohebná těla se jen kmitají, ruce a nohy překypují dychtivostí mrštných hmatů a kroků, jejich tančivá lehkost překonává každou tíž hmoty. Kdyby tohle dospělí tak uměli! A v té hbité rychlosti se neztratí jediné slůvko, jediný vtíp, hoši umějí žertovat jako by o tom nevěděli, se vzezřením neochvějných komiků, a umějí také hrdě se postavit k žalobě, k obraně, k vyznání, v pevných hlasných větách, s ráznými sebevědomými přízvuky. Tím už je řečeno, že jejich scény mají náladu, polední, ranní i večerní. Má-li skautská výchova ve všem ty výsledky, lze si od ní jen mnoho slibovat!“

Znepokojivá zpráva

Po stopách Rychlých Šípů

Jak paní Míla Mellanová, tak i já jsme jásali nad tou příznivou kritikou, kterou o divadle napsal obávaný divadelní kritik pan Jindřich Vodák. Měli jsme vyhráno! Také naši hoši si libovali, rázem byli odškodněni za zdlouhavé dny zkoušek, kdy kvůli zkoušení vázla i celá oddílová činnost. Sháněli jsme kdejaký článek o hře z novin, kdejakou fotografii – a pak se vše ještě znásobilo, když text hry vyšel tiskem a hrála se po celé republice. Vymínil jsem si, že sice nepožadují od oddílů, které hru budou provozovat, žádný autorský honorář, ale že prosím, aby mně byly posílány z jednotlivých měst plakáty o jejím konání i o jejím průběhu. Tak se mi jich během toho roku 1940 sešlo několik set. Bylo to radostné – ale to jsme ještě nevěděli, co nás potká toho roku, tak úspěšně započatého premiérou našeho divadla – a do roka že bude po všem!

Nacisté v protektorátu už zle řádili, ale my skauti jsme toho roku pořád ještě fungovali, pokud to šlo, a neměli ani potuchu, co na nás hnědí lotři připravují! Zjara, když byla naše činnost takřka nedotčená, zrovna jako „na potvoru“ jsme vyjednali tábor nikoliv v naší bezpečné Sluneční zátocě, ale až na Moravě u Oslavan, sám čert nám to rozhodnutí spískal! Vše mohlo být přece jen trochu snadnější, kdybychom zase tábořili u nás v Čechách!

Ještě jsme tábor pořádne ani nerozjeli, když tam za mnou došel nepodepsaný telegram znepokojivého obsahu: „Sbalte hned celý tábor a vraťte se do Prahy!“ Víc nic v něm nebylo, žádné vysvětlení ani podpis. Rozbourat tábor sotva postavený, s kuchyní a jídelnou i š dvaceti podsadami, to by mohla být oddílová tragédie, a my vlastně ani nevěděli, zda anonymní výzvu máme brát vážně! Má to být nejapný žert – či co? Ale po telegramu vzápětí přišel i varovný dopis, teď už podepsaný, abychom se co nejrychleji vrátili se všim, co máme, do Prahy, že vyšel nacistický zákaz táboření a gestapo že násilně likviduje tábory, které tak jako my zatím neposlechly! Narychlo jsem tedy na dráze objednal krytý nákladní vagón, kterými se tehdy na tábory přepravovalo, a přednosta nebral zřetel na předepsanou lhůtu, v níž objednávka musí být podána, vagón byl přistaven ještě tentýž den! Chlapci nesli zkázu tábora těžce, ale s humorem, a když se skončil rozehraný volejbalový zápas, prohlásili klidně podle Švejka: „Do hrajem to po válce!“ Bylo zakázáno i cestovat ve skautských krojích, museli jsme se obléknout do civilu – v životě jsme tak nejeli domů jako tentokrát!

Byla právě neděle a my jsme ji po dopolední jízdě strávili v klubovně, protože většina rodičů nebyla doma, nečekali náš příjezd. Teprve dodatečně jsme se dozvídali podrobnosti o řádění gestapa v táborech: leckde mládež hnali domů jen v tričkách a trenýrkách. Vedoucí 47. oddílu Heřmánek neuposlechl výzvy k okamžité likvidaci tábora, byl na místě zatčen, a už se domů nikdy nevrátil! Jaký div, že jsme našemu táboru dali název Tábor psanců!

Ale to ještě nebylo vše! V pondělí 4. listopadu 1940 přišlo za mnou gestapo až do redakce Mladého hlasatele v Melantrichu. Sebralo mne se všemi skautskými věcmi, které jsem měl náhodně ve stole, musel jsem si vzít klíče od klubovny a jet s gestapáky do naší klubovní věže. Klubovna byla v jejím druhém patře, a já tam podvědomě pootevřel jedno ze tří oken, aniž bych měl v mysli nějaký nápad, proč tak činím. Jen jsem se těžce rozhlédl po tom kousku našeho oddílového domova, kterým nám klubovna vždy byla, a netušil jsem, že je to na dlouhých pět let, kdy ji vidím v denním světle! Gestapáci papírovými nálepkami zapečetili vchod do naší klubovny ve II. patře, i dole v přízemí do loděnice, já musel odevzdat klíče – a bylo po všem! Spolek Junák byl zrušen opravdu až do konce války, do května 1945. Oddílům byla pod přísným trestem zakázána další činnost, ale my byli natolik do svého oddílu zapálení, že jsme zákaz nerespektovali. Jen jsme uvažovali, jak jej obejít! A to se nám po celých těch pět let pak celkem dařilo, i když strachu a hrůz jsme přitom zažili skutečně hodně, proč bych to zapíral?

Dvojka žije dál

Zákaz činnosti a hlavně ztráta klubovny, té naší milé útulné a krásné klubovny, byly pro náš oddíl tvrdou ránou, ale nezakolísali jsme ani chvíli. Už několik hodin po zásahu gestapa, jen jsem se trochu otřepal z úleku a ze ztráty klubovny, stál jsem před zapečetěnými vraty do loděnice věže a dával jsem zprávy přicházejícím hochům, co se stalo. Bylo smluveno, že schůzky družin se v tomto týdnu již samozřejmě neuskuteční, ale v sobotu že bude celooddílová poradní schůzka na Arbesově náměstí. To byl jen kousek cesty od klubovní věže, a my jí chtěli být alespoň nablízku, když už jsme nemohli dovnitř. Na schůzce pak bylo určeno, že oddíl bude ve své činnosti nadále v neztěněné míře pokračovat, klubovnu že snad někde seženeme a schůzky našich pěti družin že budou pokračovat v bytech rodičů. To se také osvědčilo, rodiče byli rozumní, uznali, nečinili nám žádné potíže, pochopili těžkou situaci oddílu.

Horší to bylo s pomyšlením, co vše jsme v klubovně museli zanechat! Bylo tam táborové nádobí, celá skříň nenahraditelných památných kronik oddílu, knihovna

Po stopách Rychlých šípů

plná knížek a jiné a jiné věci. Já už kul fantastické plány, jak se dostat do zapečetěné klubovny tím jedním pootevřeným oknem ve druhém patře, ale zatím jsem se s nimi nikomu nesvěděl. Hlavním úkolem bylo najít náhradní klubovnu, což bylo velmi nutné, také ale nesmírně obtížné. Zatím se oddíl scházel o sobotách na rozlehlém Arbesově náměstí, kde jsme alespoň trochu cítili, že jsme tam doma, byť pod širým nebem! Několikrát za nepříznivého počasí jsme náměstí vystřídali pingpongovou síní u Nováků, kde jsme pak také nacvičovali texty k Rychlým šípům na gramofonové desky. (V knížce „Když Duben přichází“ jsem později tamní prostředí vypočetl.) O nedělích jsme pořádali výpravy za město bez ohledu na počasí. Říkali jsme si „psanci“ a sněhové metelice a deště nás nemohly odradit od další činnosti, čím větší nesnáze se nám stavěly do cesty, tím byl náš oddíl, tehdy ještě zvaný jako Pražská Dvojka, sehraňější, věrnější a pro činnost více nadšený. Hoši vzpláli k němu ještě

s větší příchýlností a nelekali se ničeho. Slovo PSANCI nás pevně semklo v nerozborný kamarádký celek.

Nejbližším větším podnikem byla naše tradiční vánoční nadílka, kterou Dvojka slavila svým obvyklým způsobem: s vánočním stromkem, několika sty dárky, památkou gramodeskou „Snění“, kterou přehráváme vždy už od roku 1930, atd. Nadílku jsme uskutečnili v zadní místnosti restaurace v Římské ulici. Účast byla asi 40 hochů, tedy téměř stoprocentní z doby před rozpuštěním Junáka. Po vánocích jsme uspořádali týdenní zimní tábor v Heřmaničkách na Sedlčansku, s ubytováním na podlaže prázdného hostinského sálu. Lyžovali jsme i sáňkovali. V lednu 1943 se na nás konečně usmálo štěstí. Pořád jsme hledali organizaci, která také sdružuje mládež a ještě není zakázána. Tak objevujeme klub českých turistů s jeho dorostem. Vymohli jsme si na jeho ústředí, že budeme zaregistrováni jako samostatná ucelená skupina s vlastním programem, čímž jsme zamezili, aby nám na naše podniky posílali nezasvěcenou mládež z dosavadního dorostu klubu. Záhy jsme však zjistili, že naše obavy byly zbytečné, protože dosavadní dorost KÓT existoval stejně spíše jen na papíře, mládež se účastňovala podniků dospělého členstva jen nahodile, bez vlastního programu. Schůzky jsme mohli konat ve společné klubovní místnosti KÓT ve Školské ulici, mohli jsme si tam umístit i vlastní oznamovatel. Získali jsme přízeň jednoho z vedoucích funkcionářů KÓT pana Josefa Křeliny, který si později založil podobný oddíl jako byl náš.

Ale touha mít svou vlastní klubovnu, s naší výzdobou a našimi věcmi, které bychom nemuseli odklízet a nosit domů po každé schůzce, nám nedala spát a my jsme o ní pořád snili, až se posléze náš sen takřka splnil. Netrval však dlouho a my nakonec byli ještě rádi, že jsme se z něho šťastně probudili, i když zrovna mnoho štěstí v tom probuzení nebylo!

Nebezpečné plány

..... Prach číní okna zase neprůhlednými, opuštěné hnízdo ve staré čtvrti! Obyvatelé domu u grošáka jistě už zapomněli, že tady vůbec nějaká mládež se hemžila! Ale my nezapomněli, my si udrželi svůj plamínek života i bez přístřeší, přijde jaro - zbylí věrní! My stáli svorně v nesnázích, byť nepříznivý vítr vál, jen slabý z boje odchází, MY PLULI DÁL a DÁI_____! Tak skončil poslední zápis kronikového sešitu o domu u grošáka na Maltézském náměstí, kde jsme už už mohli mít klubovnu, kdybychom nebyli včas varováni před sledováním gestapa.

Pátral jsem v různých částech Prahy ve všelikých objektech, kde bychom nepozorováni gestapem mohli znovu začít. O rozchodu našeho sdružení nebylo ani řeči! Ale lidé byli nedůvěřiví, zakřiknutí, nebo i bez nejmenšího zájmu o náš osud - a touha v našich myslích byla stále žhavější. Stále jsme ještě nenápadně obcházeli naši klubovní věž u Jiráskova mostu, a já vytrvale sledoval, zda okno ve druhém patře je pootevřeno. Ano, bylo - nikdo z gestapáků tam po nás ještě nebyl a dole bílá, strach nahánějící náplast na vratech do věže pořád svítila svou výstrahu.

S nejstaršími hochy jsme kuli nebezpečné plány, jak se do věže nepozorovaně dostat. Jeden z nich věděl o dlouhém žebříku, ale ten byl asi deset kilometrů od Prahy, v Chuchlí, kde jeho rodiče bydleli ve stavení od dráhy. Kdyby se žebřík přistavil na té straně věže, kde bylo okno pootevřeno, snad by bylo možné tam vlézt. Návrh však byl zamítnut. Žebřík byl těžký, i kdyby jej nesli dva silní jedinci - a pak - ta dálka! Jak se dostat s takovým žebříkem nepozorovaně až ke věži? Trochu lepší možnost se zdála být vniknout dovnitř veze, dolů do loděnice, tedy do přízemku, kouskem vylomené okenní mříže u vchodu do vrat. Zkoušeli jsme to nenápadně jednoho tmavého večera, ale ani ten nejútlejší hoch se malým prolomeným otvorem dovnitř nedostal. Také přístup po stěně veze do druhého patra

Po stopách Rychlých Šípů

k otevřenému oknu nepadal v úvahu, vezní steny byly hladké, bez výstupků, kterých by se bylo možno zachytit. Plán stíhal plán a jeden byl nemožnější než druhý!

Večery v té předjarní době byly studené, vlhké a mlhavé, Často nebylo vidět ani na krok, zejména ne tady u vody. Při jednom z takových večerů jsem se odvážil až k vratům veže. Okolí bylo liduprázdné, nikde zdánlivé ani človíčka. Po úzkém chodníku podél řeky, asi v metrové výši nad hladinou vody, došel jsem až ke vratům veže, dodal jsem si odvahy a sáhl si dokonce i na tu strašnou pečeť na vratech. Byla zvlhlá mlhou, a když jsem se ji s tlukoucím srdcem pokusil trochu odlepit, vypadalo to, že by se snad dala odlepit celá!

Rozrušen odcházel jsem od věže na nábreží a pak domů, s pocitem, že jsem objevil plán, který snad bude možné uskutečnit. Jen ale budu-li mít dost odvahy! A také štěstí! Dnes se můj tehdejší strach bude možná zdát až nepochopitelný, ale atmosféra té doby byla úděsná, na nároží byly vyvěšovány pořád nové a nové červené plakáty oznamující popravy celých rodin, i noviny přinášely jejich hrůzné seznamy, kdo se mi mohl divit? Kousek po kousku propracovával jsem ten plán, jak to navléknout, aby vše probíhalo hladce a bezpečně.

Plán vypadal zdánlivě jednoduše. Vyberu si několik starších hochů z našeho oddílu, ty zasněm do svého úmyslu, a pak začneme! Rozestavím je v okolí veže, smluvíme si varovné signály, a já potom sejdu z nábreží po schůdcích k věži, odlepím tu pečeť, vyběhnu po úzkém točitém schodišti do druhého patra k naší klubovně, tam odlepím další pečeť a pak už začnu horečné rabovat naše věci z klubovny do tašek a snášet je dolů do loděnice. Pak jenom pečeti z papíru nějak přilepím a rozdělím vynesené věci i tašky mezi hochy, kteří mezitím přijdou ze svých stráží z nábreží ke vratům do loděnice – a pak jen pryč, jen pryč odtud! V knize „Strach nad Bobří řekou“ jsem celý ten uskutečněný nebezpečný příběh zpracoval do jedné povídkové kapitoly.

Stopy jsou smazány?

Několikrát týdně jsem ještě brousil kolem věže, vždy s nepříjemným mrazením v zádech, po té cestě „do brány smrti“, než jsem se jakž takž uklidnil. Gestapo si pro mě nepřicházelo, zřejmě pečeť na vratech věže dobře držela a ukolébávala hnědé vrahy, že je s ní vše v pořádku a nikdo nepovolaný že tam nevníkl. Horší to bylo s upovídaností našich hochů, když se mezi nimi v oddíle rozšířila zpráva o té nebezpečné výpravě do věže! Nevím, jak se to mohlo stát, snad někdo z mých strážných o té cestě do věže nemlčel (mlčení jsem přísně žádal) a mezi hochy něco pronesl, nadhodil, snad padla také nějaká náhodná zmínka, že kroniky jsou v bezpečí, ale fakt byl, že zakrátko o naší cestě do věže věděl celý oddíl! To mohlo být ovšem krajně osudné pro mne i pro celou Dvojku, a tak mně obavy nedaly spát po mnohé dny, ba i měsíce!

Mezitím jsme šťastně náhodou získali za klubovnu mlékárenský kiosk nahoře na Špejcharu, zasazený do okraje parku, a tak alespoň po této stránce jsme měli po starosti. Ale než nás toto štěstí našlo, stalo se mnoho a mnoho jiných věcí, byl uspořádán nádherný Tábor věrných (1941), byla vymyšlena a sehrána hra Alvarez, a člensky jsme se opět začali rozrůstat do počtu asi 30 věrných chlapců, jaké si jen bylo přát. Na výpravy jsme jezdili většinou na kolech, téměř každý kolo měl, byl to báječný pohled, když nás tak jely po tehdy liduprázdných silnicích v řadě za sebou skoro tři desítky kolářů.

Kteréhosi dne, když jsem šel opět přes Jiráskův most na Smíchov, velmi jsem užasl. Z naší věže, z toho pootvřeného okna, se rozhlížel po řece mladý muž, pečeť dole na vratech byla pryč! Ještě tentýž den jsem se dozvěděl, že věž se všemi prázdnými a zapečetěnými klubovnami byla předána nacistickými úřady spolku českých zrádců, zvanému Vlajka a spolupracujícím s nacisty. Vykombinoval jsem si z toho s úlevou, že pokud jsem tehdy v ten mlhavý večer nějak špatně přilepil náplasti na vrata a dveře, teď že už jsou stopy smazány a nikdo mi snad nemůže prokázat násilné vniknutí do věže. To byla pro mě velká úleva! Teď jen aby ještě hoši drželi pusy a nikdo nic nevyzradil! Přesto kroniky zůstávaly trvale ukryty u mne doma, a když se začaly množit nálety na Třetí říši, uložili jsme všechny ty drahocennosti bezpečně na palandu do sklepa, kde byly v bezpečí před potkany. Později se ukázalo, že úkryt nebyl dobrý, vlhko sklepa slepilo některé stránky. Klubovna „mlíkárníčka“, jak jsme překřtili ten mlékárenský kiosk, nám dobře sloužila. Zvykli jsme si na její skleněné polepené stěny, přechkali jsme v ní asi tři nebo čtyři zimy, přesněji až do revoluce 1945. Když nadešel podzim, vždy jsme polepili papírové tmavé stěny barevnými listy z parku a připadali jsme si jako někde ve srubu. Skautské kroje jsme ovšem nosit nesměli, to už od zákazu skautingu na Táboře psanců, ale měli jsme svůj vlastní: šortky a bleděšedé košile. Místo slibového odznaku jsme na nich měli z lepenky vyřezávané dvojky v kruhu, zeleně natřené. Byl to pěkný a pracný dárek jednoho z nás, Honzíka Matějovského, který je pro všechny členy oddílu vyrobil a na vánoční nadílce

věnoval.

Všude už se začaly zakládat podobné oddíly jako byl náš, to mládež a bývalí nebo i novodobí vedoucí mládeže podle našeho vzoru dostávali odvahu a formovali své oddíly podobné našemu svou činností. Dlouho, předlouho to trvalo, než gestapo přišlo na tento náš trik a únik z jeho zákazu, až někdy do roku 1944.

Neprozetelností některých oddílů se gestapo o nás začalo opět zajímat. Nejhorší doba přišla na nás právě v roce 1944, kdy se začaly množit i výslechy a zatčení, přičemž vyšlo najevo, že česká mládež používá jako zástěrku na své shromažďování Moravcovo Kuratorium pro výchovu české mládeže.

Konec Mladého hlasatele

Nadešel rok 1941 a nic nenavědčovalo, že přijde pohroma, a to nejen pro mne, ale i pro statisíce čtenářů tohoto nejrozšířenějšího časopisu pro mládež. Byli jsme v redakci až po uši zabráni do přípravy čtyřicátého čísla, korektury na číslo 39 jsme už měli na stole, když si nás zavolal tajemník ing. Simonides a sdělil ohromující drtivou zprávu. S okamžitou platností se na příkaz německých úřadů ruší vydávání Mladého hlasatele, všemu je konec, nesmíme se ani rozloučit s našimi asi dvěstědesetitisíci odběrateli, kteří po Hlasateli jen prahli! Bylo nám dovoleno natisknout na cyklostylu asi pět set letáků, v nichž jsme mohli čtenářům a jejich klubům oznámit, aby nám už nepsali a svá klubovní hlášení neposílali, že je všemu konec! Vývěsky byly rozeslány do filiálních administrací, kterých bylo ve větších městech protektorátu asi patnáct nebo dvacet - a to bylo vše!

U mne na stole se kupily ještě stovky nevyřízených klubovních hlášení od tisíců klubů, jejich členové žádali nové průkazky, odznaky - a my už nemohli nic posílat, ani nové kluby zapisovat, byl konec! Pro mne osobně to byla velká rána, žádnou práci v životě jsem nedělal tak rád jako redaktorinu tady v Hlasateli - a najednou je po všem! Nastalo několik týdnů trapného schovávání se, myslel jsem, že zákaz bude zase odvolán, ale nacisté dobře věděli, co oblíbený časopis pro českou mládež znamená, a zákaz neodvolali. Mně připadl jen chmurný úkol likvidovat některé redakční písemnosti, vyřídit ještě hrornadu dopisů od čtenářů a vyklidit redakci. Melantrich měl v sousedním domě až téměř u pudy malou místnost, tam jsem se směl na čas přestěhovat a dokončit práce. Vzal jsem tam s sebou také asi dvě sté svázaných románů Hlasatele „Záhada hlavolamu“, z nich jsem asi čtyřicet zachránil tím, že jsem je odnesl domů, ostatní v této utajené místnosti zůstaly. Později jsem byl vyzván - zřejmě na udání, že pracuji redakčně dále - abych všechny práce ukončil a více sem nechodil. Nemohu nikomu vylicit můj zármutek nad ztroskotáním Mladého hlasatele, pro kterého jsem žil. To jsem ještě nevěděl, že o několik let později se bude moje truchlivá situace znovu opakovat!

Snaživý pan vrchní účetní Hejna, personální šéf Melantrichu, navrhl na ředitelství, abych byl dán - teď už bez práce a bez redakce - k dispozici Pracovnímu úřadu pro nasazení na práci do Třetí říše, protože každý podnik musel určitý počet zaměstnanců takto uvolnit! Naštěstí pro mne pan centrální ředitel šalda měl se mnou jiné plány: v bombardovaném Německu bych možná přišel o život, ale já musím zůstat tady, až se po válce zase roztočí kola a zastavené časopisy budou opět vycházet včetně Hlasatele. Náhodou jsem zrovna stál v předpokojí pana centrálního a vše jsem slyšel.

Od té doby jsem ovšem přestal pana účetního Hejnu zdravit, ale neměl jsem ke zdravení ani příliš mnoho možností. Převeleli mě do naší hlavní tiskárny a nakladatelství na Smíchov, kde jsem pak pobyl jako lektor až do konce okupace. Byl jsem - zdálo se - pro oddíl tedy zachráněn!

Mým hlavním úkolem v lektorátu na Smíchově bylo vyhledávat a číst romány, jež by bylo možné uveřejňovat na pokračování v těch časopisech, které Melantrich směl ještě vydávat. Sjednával jsem s autory smlouvy, dával jim vyplácet zálohy na honoráře, korespondoval jsem s melantrišskými redakcemi, na dlouhou chvíli jsem si nemohl naříkat! Ale přece jen mně vybyla každý den půlka či celá hodina času a já zde mohl začít psát i svou novou knížku. Byl to „román o chlapcích, jací skutečně jsou“, a dal jsem mu název „Když Duben přichází“. Slovo Duben se psalo s velkým písmenem na začátku, symbolizovala to dospívání hrdinů knížky. Podařilo se mi ji také v tichu lektorátu dokončit a pan Kobes (už v Praze) ji stačil ještě vydat. Byla to na dlouhou dobu moje poslední knížka, kterou jsem napsal. Před ní to byla jen „Záhada hlavolamu“, vycházející v Mladém hlasateli na pokračování, a pak už byl se psaním konec na několik roků. „Stínadla“ jsem psal až po válce, v redakci časopisu vpřed.

Školní rok 1941/1942 byl pro naše sdružení Dvojka (Hoši od Bobří řeky) mimořádné rušný. Stanné právo, které v září nařídil Heydrich, jsme přežili ve zdraví, nikdo neuvízl v drápech nacistických vrahů. Jen shromažďovací akce jsme museli uzpůsobit tak, aby nezavdávaly podnět k zatčení.

Po stopách Rychlých šípů

Na podzim 1941 jsem se seznámil ve smíchovském lektorátu s panem ředitelem Pličkou, který pracoval ve výrobní gramodesek firmy ESTA, jež také patřila k Melantrichu. Jednoho dne mi navrhl, zda bych dokázal sepsat několik příběhů Rychlých šípů do pásma mluvených i zpívaných textů. Přijal jsem návrh s potěšením, stejně mi chyběla podobná činnost, když mladý hlasatel byl zastaven. Napsal jsem osm příběhů podle obrázkových seriálů Rychlých šípů, vymyslel jsem k nim různé texty včetně písniček. Byly to tyto seriály: Rychlé šípy na saních, Rychlé šípy robí šlapohyb, Rychlé šípy na kluzišti, Rychlé šípy hrají divadlo, Rychlé šípy loví bobříky, Rychlé šípy na strágule, Rychlé šípy a Dlouhé Bidlo. Tento poslední příběh byl na dvou stranách desky. Vyšly tedy celkem čtyři dvoustranné desky, nahrané a nazpívané našimi hochy, když původní postavy Rychlých šípů nebylo už možné sehnat.

V té době jsme neměli vlastní klubovnu, věž zůstávala nadále zapečetěna gestapem. Tak jsme cvičili texty a zpěv v prostorách pingpongové síně U Nováků nebo v půjčené místnosti klubu českých turistů. Tam se neslavně proslavil čiperný nováček Ditmarsušík, čírtě neposedné, který roztrousil po okolí kýchací prášek! Jen jeho líbezný a nenahraditelný hlásek v písničce o Bohoušovi ho zachránil před naším hněvem. Museli jsme mu to odpustit! Text písničky zněl: „Celou noc a celý den přemýšlím já pořád jen, komu bych co nedobrého udělal, na koho bych ve škole tak žaloval! Jenom moje maminka i tatoušek, ti si o mně myslí, že jsem svatoušek, a každý večer pak, dříve než jdu spát, zašeptají mne pochvalné do oušek: Ty jsi přece jen náš milý malý hodný Bohoušek!“ Jak vidno z textu, šušík si moc nezadal s figurkou potměšilého Bohouše z Rychlých šípů, na kterého byla písnička psána. Nápěv písničky byl líbivý, přitažlivý, naučili se jej všichni hoši v oddílu, i ti, co v natáčení desek neúčinkovali. Skladatelem hudby byl S. E. Nováček.

Desky Rychlých šípů se líbily každému, kdo je slyšel, ale jejich větší rozšíření už nebylo možné. Nacistická cenzura je nepovolovala prodávat v rámci zákazu Mladého hlasatele, v němž Rychlé šípy vycházely. A tak desky ve velkém počtu zůstaly kdesi ve skladech uschovány - a když po odchodu nacistů byla příležitost s nimi vyrukovat, nějaký rozumbrada rozhodl, že by prý stejně asi nešly na odbyt, a dal příkaz je zničit! A tak existence desek zůstala jen v tištěném katalogu firmy Esta - a to bylo vše!

Nedobry osud potkal možnost obnovené výroby desek také dlouho po revoluci. Kdosi mi poradil, abych je šel nabídnout do jedné z nových výroben gramodesek. Nevím už, zda to tehdy byl Supraphon, či který podnik, ale zůstal jsem jako opařený, když podobný rozumbrada mne zklamal komickým výrokem: „Jsa z rodiny sokolské, nemám rád Rychlé šípy!“ Co mělo sokolstvo společného s Rychlými šípy, jsem nepochopil, zato jsem si uvědomil, že mám co činit se „znalcem“ nad jiné povolaným. Sbalil jsem vzorky desek a odporoučel jsem se. Faktem je, že tyto písničky a texty, nahrané na magnetofonový pásek, si ode mne lidé půjčují na přetočení a že Rychlé šípy hrajeme na každé naší vánoční nadílce - a to již více než 45 let.

Kupujeme rotačku

Po návratu z Tábora strachu (1944) už nám jaksi otrnulo, gestapo si pro mne nepřišlo a zatčení vedoucí se vrátili ke svým oddílům domů. Pro mne osobně bylo v tu dobu velikou událostí, že mi po několikaleté přestávce vyšla u pana Kobese zase jedna knížka, a to „Když Duben přichází“. Její postavy byly smyšlené, ale jako podklad k nim mi sloužily postřehy ze školních let, a to od dětských až po poslední roky školy. Čtenáři byli většinou překvapeni námětem knížky, leckdo ji však označoval za moji nejzdařilejší, což mne potěšilo!

Válka nadále pokračovala, ale bylo již zřejmé, že brzo bude její konec.

Nacistické moci docházely síly a já si dělal plány, jak zase začnu pracovat v obnoveném Mladém hlasateli. Ale jaké významné a netušené události ležely ještě přede mnou! Jednoho dne přišel ke mně syn nakladatele mých knih Míla Kobes se zprávou, že kdesi v bombardovaném Německu je na prodej tříbarevný ofsetový stroj a že bychom jej mohli společně koupit a dopravit do Prahy! Byl to fantastický plán, zase jeden takový husarský kousek, jako kdysi parník, ale vyplatil se, i když nebylo možno do budoucnosti nahlédnout. Docházely znepokojující zprávy, že snad bývalé časopisy nebudou moci vycházet, peníze válkou znehodnocené že nebudou platit, zkrátka a dobře stroj jsme společně s Mílou Kobesem koupili! Do Prahy byl poměrně dobře dopraven na několika nákladních vagónech, vlak bohudík nebyl bombardován. Kobesovi obstarali pro úschovu stroje veliké skladiště v Praze na Letné, kam byly součásti nastěhovány a také hned natřeny konzervačním prostředkem. Rotačka měla údajně tisknout tříbarevné, čtvrtá - černá - barva se měla vykouzlit soutiskem červené s modrou, aby kresby měly černé kontury.

A jaký byl osud této tiskařské velkomašiny? Podivný, klikatý, nečekaný! Rotačka ležela rok či dva, nebo snad i tři roky ve skladu v Praze na Letné, ale Míla

Po stopách Rychlých Šípů

Kebes se už nedočkal její montáže a provozu, i když plány s ní měl dalekosáhlé. Musím teď trochu přeskočít jiné události, abych se k tomu osudu dostal. Především chudák Míla Kobes byl zatčen gestapem, když v tiskárně ve školské ulici tiskli pro parašutisty fingované průkazy totožnosti, a na prahu svobody zahynul, zemřel na úplavici v kasematech terezínské věznice. Byla už revoluce, Praha osvobozena, když Míla vydechl naposledy.

Pak se o existenci rotačky dozvěděla Mladá fronta a nabídla nám, že stroj od rodiny Kobesů a ode mne odkoupí. Byli jsme rádi, protože stejně vyšlo nařízení, že podle vládního programu nesmí být vydáván žádný časopis, který vycházel za okupace (jako třeba Mladý hlasatel), za druhé pak ani Melantrich a jiné tiskárenské podniky že nesmějí časopisy vydávat. Zato mohly časopisy pro mládež vydávat určité spolky, mezi něž patřil i tehdejší obnovený Junák. Mladá fronta vytvořila pro naši - teď už její - rotačku prostor ve své tiskárně v Panské ulici v Praze a zkoušela na ní tisknout barevné vpřed, do kterého jsem já mezitím z Junáka přešel.

S rotačkou byly zpočátku velké nesnáze, tiskla velmi špatně, rozmazané, některá čísla nebylo možno dát ani do prodeje, a tak bylo nutné přivolat z Německa montéry a pracovníky, kteří s rotačkou měli své zkušenosti, a ti ji v Praze opravovali. Mezitím už v Melantrichu vycházel mnou redigovaný časopis Junák, který jsem tam dojednal k tisku. Dlouho jsem se z toho neradoval, protože jsem záhy odešel z Junácké edice, kde pro mne byly neudržitelné podmínky, a stal jsem se redaktorem vpředu, který vydávala (zatím nepovedené) Mladá fronta.

Redakce v koupelně

Vzrušující revoluční dny jsem prožil v Praze na barikádách, ale spíše jako jejich stavěč než bojovník na nich! Byli lidé, kteří někde ukořistili nějakou bouchačku, pušku, já byl rád, že se mi nenaskytla taková příležitost. Stejně bych asi neuměl na někoho namířit a vystřelit! Viděl jsem a zažil v těch dnech hrůzné věci, a moji mysl svíral zármutek nad úmrtím Míly Kobese. Rázem bylo po poválečných plánech! Přestal jsem také docházet do smíchovského melantrišského lektorátu a jen jsem se staral, kde a jak bych začal dělat nový časopis pro mládež. To ale zatím nebylo tak snadné! Svaz mládeže mohl vydávat svůj černobílý vpřed, měl nadto za sebou velikou právě dobytou tiskárnu, podnik nazvaný Mladá fronta, a tak se v ní pustili mladí amatéři hned do práce!

Na vydávání Mladého hlasatele v Melantrichu nebylo tedy ani pomyšlení, a já za souhlasu vedení Svazu skautů, kde byla utvořena Junácká edice, jsem se ujal úkolu nadmíru těžkého a složitého, vydávání týdeníku Junák. Neměl jsem tušení, do čeho se to pouštím, co na mne čeká. Skautskému ústředí byl přidělen dům na Gorkého náměstí 28, měl tam mnoho místností, ale já dostal pro redakční účely - koupelnu, jiná místnost se pro mne nenašla! Chyběl tam i telefon, musel jsem používat i svůj psací stroj - a co nejhoršího: vždy v pátek, kdy byla uzávěrka listu, jsem musel koupelnu vyklidit, protože přijel bratr náčelník a koupelna musela být vyklizena pro jeho práci v Praze a pro nocleh! Tak jsem svůj redakční materiál sbalil vždy do aktovky a běžel jsem na poštu s rukopisy i obrázky, abych vše odeslal do Varnsdorfu, kde časopis tiskla státní tiskárna za pomoci neodsunutých německých tiskařů!

Chyběli mi redakční pomocníci, neměl jsem žádný archív, dělal jsem týdeník takřka doslova na koleně. Naštěstí ve Varnsdorfu byl objeven vagon rotačního papíru, který bylo možné pro tisk získat! Rotačka byla dvoubarevná, hlavní tisk byl modrý, druhý byl volitelný, buď oranžový, nebo zelený a podobné, takže výtisk působil vždy trochu barevně. Náklad čísla činil asi 120 000 výtisků, rozeslán byl přímo z Gorkého náměstí, speciální administrace neexistovala. Do prodeje se Junák nezasílal. Výtisky jsme posílali přímo na oddíly. To bylo velmi nepružné, docházelo k mnoha reklamám, omylům, a na rozesílání byl jen jediný mladícký zaměstnanec. Do Junáka jsem začal psát druhý díl knížky „Pod junáckou vlajkou“, dal jsem mu název „Devadesátka pokračuje“. K napsání mne jaksi vyprovokoval můj přítel Miloš Zapletal, který pořád naléhal, že ten první díl musí mít pokračování! A já měl látky více než dost.

Za krajně svízelných poměrů se podařilo ve Varnsdorfu vydat devět čísel, poslední neslo datum 26. ledna 1946. Pak se mi podařilo získat Melantrich pro tisk a rozesílání do stovek prodeje. Tak jsem redaktoroval až do 16. čísla, kdy nastal rozkol, rozešel jsem se ve zlém s Junáckou edicí, čemuž předcházely různé spory. Pořád mi vyčítali příliš „hlasatelský“ a málo skautský ráz časopisu, byly odmítány mé požadavky, které mi naopak nabízela splnit Mladá fronta. V Junácké edici ze mne udělali nereseriovního pracovníka, chtěli mi dát „k ruce“ dva nezkušené mladíky, prý na zaučenou, což jsem zase odmítal z prestižních důvodů já - a tak byl umluven obapolný rozchod.

Stal jsem se ihned redaktorem časopisu Vpřed v Mladé frontě, který před mým příchodem klesl z původního stotisícového nákladu asi na 32 000 výtisků. Spojil

Po stopách Rychlých šípů

jsem se s bývalými pracovníky dávného mladého hlasatele a začal jsem tam novou redaktorinu. První „moje“ číslo tam vyšlo pod číslicí 18, a to 9. dubna 1946. Jinak ten zmíněný spor pokračoval ještě v několika číslech Junáka různými články proti mně, já zase odpovídal v novém Vpředu, ale vše se zklidnilo. Redakci Junáka převzali oni dva mladíčkové, vyklidil jsem jim připravené pole. Co ale téměř nikdo neví, je to, že původce sporů se mnou, vzniklých z revnivosti, mne po několika letech na smrtelné posteli žádal o odpuštění, což mi vyřídil ošetřující lékař. Tak se pravda - bohužel pozdě - přece jen ukázala, zůstaly jen ty ostudné články v Junáku.

Chmurné začátky

Začátky ve čtrnáctideníku Vpřed nebyly ani trochu povzbudivé. Bylo sice okouzující jiskřivé jaro, ale pro mne to tehdy bylo jaro velmi těžké a bolestné. Rozešel jsem se v nedobré s lidmi, kteří se domnívali, že mají co mluvit do časopisu Junák, který jsem jim obtížné vybudoval takřka z ničeho a od roku 1945 jako jeho jediný redaktor vedl. Přesl jsem do Vpředu nešťastný, nespokojený, ostouzený, rozjitřený zradou, pletichami i pomluvami nedobrych lidí.

Usedl jsem za stůl v neútluné redakční místnosti v Krakovské ulici, kde na mne vše padalo, i když to byla místnost mnohem větší než koupelna v Junácké edici, s výhledem na šedé zdi dvora těsné za oknem, ani kousek nebe odtud nebylo vidět! A moje první práce, kterou jsem musel rychle poslat do tiskárny pro nové číslo Vpředu, měl být rukopis nové rubriky „Z Bobří hráze“! A tady, v tom nedobré rozpoložení mysli, jsem z celé té nešťastnosti dostal najednou takovou silnou touhu po modrém nebi, po slunci, po volnosti, někde daleko od všeho toho, co jsem právě prožil v posledních měsících, že mi vnikla slova k úvodu do Bobří hráze a já je začal sypat na papír: „Poď se mnou tam, kde nebe je vysoké a modré, a kde oblaka bílá rychleji než kde jinde plují! Slyšíš tu píseň v korunách borovic? Slyšíš tu píseň dalek závratných? Tiše a velebně šumí hlavy stromů. Záře slunce červenavá stéká po jejich rozpukaných kmenech a vůně pryskyřice tě omámí. A večer pak oheň táborový tam do tmy zasvítí a vyvolá v tobě pocity, které otřesou tvou duší...“

Nikdy bych si nepomyslel, že tato slova se stanou úvodem k deníkům a kronikám stovkám trampských osad a různých oddílů a klubů, jež jsem v pozdějších letech podpisoval a prohlížel.

Tedy to bylo psáno tady v Krakovské ulici, kde ještě před týdnem seděli - dnes už nasupení a nazlobení - sesazení redaktori bývalé redakce i se svými pracovníky a přispěvateli, kterým jsme s dr. Burešem odmítli další otiskování jejich příspěvků. Chtěli jsme dělat Vpřed po svém, nově. Ponechali jsme v dalších číslech od osmnáctky jen Běhounkův román „V horách větrné řeky“, ale já už tam nasadil další kapitoly mého příběhu „Devadesátka pokračuje“, převedené z Junáka, a na poslední stránku byly zařazeny Rychlé šípky místo nedomrlého poučného seriálu.

Proč ta změna - a tak nečekaná, v jediném týdnu - v redakčním kolektivu? Dosavadní Vpřed, řízený Otou Šafránkem, zkrachoval až pod únosnost rentability. Časopis byl málo žádaný, protože v něm nebylo celkem nic moc přitažlivého. A proto ta výpověď šafránkovské redakci a jejím přispěvatelům. Lidé z vedení mladé fronty, šéfredaktor Jaromír Hořec a národní správce Vladimír Vácha, zavolali mne a dr. Karla Bureše, mého spolupracovníka z bývalého Hlasatele. Zavedl jsem také ihned osvědčené čtenářské fankluby, převedené z Junáka, začal jsem svou Bobří hráz a můj kolega své sportovní školy, hovory se známými sportovci atd. Také titulní obálky jsme nahradili zajímavějšími, dosavadní kresby byly málo přitažlivé. Jaký div, že nové objednávky z prodejen do administrace se jen hrnuly a náklad časopisu že stoupal týden od týdne. Výhoda byla také v tom, že jsme ze čtrnáctideníku udělali Vpřed týdeníkem, takže čtenáři nemuseli čekat na nové číslo dlouho. Nevím, s jakým nákladem jsme od 18. čísla začínali my, ale skončili jsme v 38. čísle I. ročník nákladem přes 100 000 výtisků! V II. ročníku jsme si náklady, hlášené administrací a tiskárnou, zapisovali, vedli jsme si redakční kroniku a já z ní vidím, že na konci II. ročníku jsme měli náklad 38. čísla už 143 000! vyšlo 27. srpna 1947.

Předěláváme „Vpřed“

Hned v I. ročníku, krátce po mém nástupu, v čísle 32, jsem zavedl pro čtenáře Vpředu novinku: Čestný odznak Rychlých šípů. Měl být udělován za různé obdivuhodné výkony, které byly rozděleny na osm druhů, a to: za statečnost, za obětavost, za věrnost, za houževnatost, za duševní zdatnost, za tělesnou zdatnost, za pracovitost a za poctivost. Našivací stužky s nápisy na rukáv se od sebe lišily barvou, uprostřed pak trůnil čestný odznak Rychlých šípů i s jejich znakem. Předpis byl, že žádná stužka nesmí být vydána více než stokrát ročně,

Po stopách Rychlých šípů

aby nedošlo k případné inflaci, ale stejné jsme se nikdy ke stovce toho či onoho pásku - kromě „Za duševní zdatnost“ (vyznamenání ve škole) - nedopracovali! Výkony také musely být ověřeny školou nebo SNB (to při odevzdání většího peněžitého nálezů nebo při záchraně tonoucího apod). Stužku Za houževnatost dostal například čtenář, který - ač ochrnutý - se výborně učil, nebo který pečoval i při svém učení o nemocnou maminku a o dva mladší sourozence.

Jinou mou akcí byly nálepky, tištěné na papírech různé barvy. Byly to malé číslované lístečky rozměru 4,5 x 6 cm, a jejich náměty se týkaly různých věcí ve vpředu. Vedení Mladé fronty mně vycházelo vstříc ve všech mých nápadech, mělo naprostou důvěru v jejich účinnost. Jediné, co se mi nepodařilo uplatnit, byla mnou navrhovaná změna názvu časopisu na Vpřed-Rychlé šípy. Domníval jsem se, že nepřitažlivý název vpřed dříve či později zanikne a že zůstanou jen Rychlé šípy, jejichž název se dal lépe vyslovovat a skloňovat! Vedení Mladé fronty však v této věci bylo neústupné. Ale název Vpřed - ač se mi zdál tak nemožný - se vžil a já od naléhání na změnu brzo upustil.

Personál redakce se rozrůstal, přijali jsme s kolegou dr. Burešem dvě pracovnice, jednoho externistu na chemickou hlídku, byl nám též přidělen redakční malíř Fr. Nedvěd, který nás údajně měl tak trochu hlídat, abychom prý nějak příliš stranicky „neujeli“. Po zjištění okolností nebylo mezi námi však žádných nešvarů, vše probíhalo v klidu, měli jsme pokoj od stranických nátlaků. - Naše první novovpředovské číslo (osmnáctka, vyšla 9. 4. 1946) mělo už lákavou obálku: Rychlé šípy v ní hledí z jakési věže do stínadelových uliček a střech, i s ustrašeným Rychlonožkou; bylo takřka ihned rozebráno, což se dřívějšímu vpředu nikdy nepodařilo.

Jednu z obou pracovnic jsem si pro redakci vybral sám, znal jsem ji už od dřívějšíka a - přiznám se - měl jsem úmysly navázat s ní bližší kontakt. To se v pozdější době nevyplnilo, shledali jsme oba, že se k sobě příliš nehodíme. Dívka měla také jednu „stinnou“ stránku: byla vedoucí dívčího skautského oddílu a děvčata jí do redakce volala snad stokrát denně, i když jsem si to z pracovních důvodů nepřál.

Tak jako kdysi před zákazem Mladého hlasatele jsme měli předsíň redakce polepenou vystříhanými seriály Rychlých šípů, tak i zde jsem pokračoval v tradici a každé nové číslo se ocitlo svou zadní stránkou v předsíni, která se stále více a více zaplňovala návštěvami mládeže.

Protože korespondence se rozrůstala, sestavil jsem čtyřstránkový oběžník s 61 odstavečky, z nichž každý sám o sobě byl odpovědí na některý z četných dotazů klubů i čtenářů: odstavečky odpovídající na některé z dotazů barevně označujeme. To se velmi osvědčuje, posíláme denně takto asi 150-200 dopisů. (Leták vyšel 18. 12. 1946.) Hned do nich přidáváme také několik nálepek.

Sprcha na naše nadšení přichází z vedení Mladé fronty, které hlásí, že pro nouzi o rotační papír musíme omezit počet stránek, každé druhé číslo bude mít jen 10 stran s románem, místo dvaceti. Popularitě vpředu to však neuškodilo, náklad roste nadále každým týdnem. To vzbuzuje závist různých dospělých odpůrců, kteří na nás útočí a nazývají vpřed barevným lákadlem, protože jejich černobílé „školní“ časopisy upadají pro malý zájem.

Jedním z hnízdišť odporu je kritická revue štěpnice, ta na nás chrlí pomluky a vyvolává proti nám i veřejnou diskusi v novinách. Kdyby měli naši odpůrci zajímavý obsah svých časopisů, čtenáři by kupovali i ty!

Mračna se stahují

První číslo druhého ročníku jsme bez jakékoliv prázdninové přestávky vydali - plni optimismu - hned v září 1946. To jsme ještě nevěděli, jaké trampoty nás v tomto novém ročníku budou provázet. Jednou z nich byly novinářské útoky na nás ze strany vypovězených pracovníků bývalé redakce i jiných odpůrců, až jsem napsal do Mladé fronty tento článek: „Pozor na kritiky potměšilce! Zdá se, že někteří dnešní kritikové už nemusí napsat zamítavou kritiku o díle tak, aby byla slušná, věcná a aby autora -jehož dílo odsuzuje - také ještě osobně nezesměšňovala! Čtenářům a pak ještě samozřejmě více napadenému autoru se při čtení takového posměšného kritického útoku vnucuje silně myšlenka, že kritikovi nešlo ani tak o zhodnocení kritizovaného díla, jako o osobní znemožnění autora. J. F.“

Toto první číslo mělo na titulu barevný obraz od dr. Jana Fischera „Jirka Rymář unesen ...“, navazující na nový příběh, který jsem v ročníku začal, a to na „Stínadla se bouří!“ Námět sám o sobě už zavalil příčinu k dalším útokům nenávidníků, z nichž jeden byl sám spisovatel knih pro mládež Jan Hostáň, který při jakési besedě s námi prohlásil o Rychlých šípech doslova: „Rozeznáváme vtip, humor, legraci, ale Rychlé šípy nejsou ani jedno z toho, ale doslova sranda!“ Ale byly i další věci, které nás měly zdrtit! Jednou z nich byla neschopnost rotačky, kterou jsme prodali Mladé frontě, pořádně

Po stopách Rychlých šípů

tisknouti Jak už jsem psát, výtisky byly nedobré, rozmazané, soutisk barev se nekryl, a třetí číslo jsme museli dokonce vytisknout jen černé. Dostávali jsme i anonymní dopisy, že nějaký náš odpůrce sype do mašiny písek, aby tisk znemožnil, a pisatel naznačoval, že to může být někdo z Junáka! To se ovšem neprokázalo, i když ke stroji měl přístup kdekdo!

Tisk se zpožďoval, čtenáři zuřili a my jsme museli natisknout letáčky s textem: „Nový tiskařský stroj vykazuje ještě počáteční závady, které zdržují tisk. Proto se tak opozdila čísla 3, 4, 5 a 6. Závady jsou po částech odstraňovány a opožděná čísla budou urychlené dotištěna! Mějte ještě krátký čas strpení! Redakce vpředu.“

Během doby se potíže s tiskem přece jen zdolaly, montéři z Německa stroj slušně opravili, a tak časopis začal již vycházet pravidelně. Čtenáři se upokojili - a nebylo divu, ve vpředu našli tolik nového a zajímavého! Začala vycházet nová soutěž „Po stopách Alvareza“, obrazová škola a další přidáný seriál „Výprava Torna Bartoň“. Měli jsme tolik materiálů, že jsme nevěděli, co zařazovat dříve - a museli jsme i zmenšit písmo, aby se do vpředu vešlo více textu, i to zase bylo důvodem k výtkám kritiků, že kazíme mládeži oči atd. Vedoucí Junácké edice si dokonce na nás stěžoval u vedení Mladé fronty, že pořád zavádíme různé novoty, s kterými oni nemohou konkurovat. Mladá fronta jim odpověděla, že se nám do obsahu a akcí vpředu nemíní vměšovat!

Spisovatel knih pro mládež Zdeněk Vavřík cestoval po školách a konal tam přednášky o škodlivém vlivu vpředu, o jeho bezcennosti atd., aniž by jeho výstrahy čtenáři brali na vědomí. Tento spisovatel byl spolu s ředitelem Státního nakladatelství dětské knihy Václavem Stejskalem mým hlavním odpůrcem, ba možno říci mým osobním nepřitelem, ač jsem proti němu nepřenesl jediné špatné slovo! Jeho nenávisť proti mně byla až deprimující, právě tak jako nepřítel Václava Stejskala, který přímo soptil hněvem, když jen zaslechl mé jméno. Pak mi měla vyjít v jeho nakladatelství nějaká knížka!

Vraťme se ještě ke Vpředu. Pro zajímavost připomínám, že v únorovém či březnovém čísle byl přiložen čtyřstránkový nákres k 10. úseku Alvareze („Alvarez zápasí o svobodu“).

Třetí ročník jsme zahájili už ve vzorné grafické úpravě. První číslo vyšlo 2.9.1947, novinkou v ročníku byla soutěž „Zlaté údolí“ s deseti úseky, a dva seriály, které se kromě Rychlých šípů objevovaly na stránkách Vpředu takřka celý ročník. Byly to příběhy „Pima a Reda“, později „Za poklady starých Inků“. Odpůrci z Junácké edice si zase stěžovali, ale sami nic nového nevymysleli, aby nám konkurovali. Do boje proti Vpředu nezasvěcené vytáhl v tisku i sám E. F. Burian, který pochválil Junáka, vedeného učněm ze železářství, a nás zavrhl! To byla předehra ke sloučení Junáka se Vpředem...

Zkáza „Vpředu“

Cím větší oblibě se Vpřed u čtenářů těšil, tím větší byla nenávisť některých dospělých kritiků, zejména těch, kteří k zápornému názoru na Vpřed neměli důvod. Ani ten E. F. Burian se nikdy školní mládeží nezabýval a já nevím, kdo mu dal Vpřed k tak nesmyslnému ohodnocení? Jeho slovo v určitých stranických kruzích mělo váhu - a nic nepomohlo, že jsme se s nákladem vyhoupli ve třetím ročníku už daleko přes sto tisíc a že jsme se blížili k 200 000 výtisků týdně!

Kteréhosi letního dne roku 1948 zavolali z Mladé fronty mého spolupracovníka na pohovor a tam mu bylo řečeno, že dva časopisy vedle sebe být nemohou (tím druhým byl Junák) a že se musí spojit dohromady! A co více: že od příštího ročníku bude šéfredaktorem pan Hauser z Brna, můj kolega v redakci, ale já že budu přerazen do redakce Mladého technika, vydávaného rovněž Mladou frontou, a název spojeného časopisu že bude znít „Junáci, vpřed!“ Byla to pro mne ohromující zpráva, které předcházelo nařízení, že moje poslední příběhy Rychlých šípů musely mít místo textových bublinek jen vysazené řádky doprovodného textu pod obrázky!

O mém nedobrovolném přerazení do Mladého technika se mnou nikdo z vedení Mladé fronty nejednal, bylo to vše velmi podivné, co se mnou provedli. Dostavil jsem se do liduprázdné redakce Mladého technika, kde mi srdce pukalo zármutkem nad náhlou katastrofou tak báječné se rozvíjejícího Vpředu, že jsem z místnosti, kde mne nikdo nečekal, prostě odešel a druhý den jsem dal výpověď z pracovního poměru. Redaktorování v Mladém techniku mne ani trochu nelákalo, oželel jsem i právo na placenou dovolenou, nechtěl jsem o Mladé frontě už ani slyšet. Jen s hlavním účetním jsem pak míval jednání, byli mi totiž ještě dlužní velikou částku za dosud zcela nezaplacenou rotačku, která už tak pěkně tiskla.

Následovalo ještě několik otřesných dnů likvidování mých věcí v redakci, viděl jsem, jak lhotejně nosiči odnášeli stohy klubovních hlášení, balíky nálepek, vše, co mi bylo drahé. Odnesl jsem si jen dokladová čísla Vpředu, tím se moje práce v redakci skončila, po tříletém úspěšném redaktorování! Dozvěděl jsem se

Po stopách Rychlých šípů

také, že hlavní slovo v likvidaci redakce a v mém odstranění z ní měl prý předseda SČM Zdeněk Hejzlar. Do posledního čísla Vpředu jsem čtenářům na klubovní stránce napsal toto rozloučení: „Hoši a děvčata, tímto číslem se končí život časopisu Vpřed. Od září počne vycházet časopis nový, vznikne sloučením s časopisem Junák. Do redakce nového časopisu jsem nebyl přibrán, a proto se dnes s vámi všemi srdečně loučím. Co zamýšlí s mými kluby nová redakce, dozvíte se jistě v 1. čísle nového časopisu. Doufám, že moji myšlenku čtenářských klubů, která se po tolik let osvědčovala jako dobrá, nová redakce příliš nepozmění, a že vám dá možnost k další klubovní činnosti. Jaroslav Foglar.“

Po násilném zrušení Mladého hlasatele na začátku války byla to už moje druhá redakční likvidace, vždy mnou nezaviněná, způsobená politickými zvraty a machinacemi. Za Vpřed od našeho 18. čísla I. ročníku až do toho 45. čísla ročníku třetího, posledního, se dodnes platí u čtenářů a sběratelů veliké částky. Na burzách se stará oškubaná čísla ani neohřejí, čtvrtý ročník byl zahájen pod názvem Junáci, Vpřed!, pátý ročník nesl název opět jen Vpřed (nápis v rudém praporu), šestý měl název Pionýři, Vpřed!, další ročník už nevyšel vůbec. Časopis zanikl a nikdo se po něm nesháněl. Dr. Fischer ještě ve IV. a snad i V. ročníku kreslil místo Rychlých šípů pionýrský seriál Jiskrovci, ale kresby – třebaže fischerovské – nezaujaly čtenáře ani trochu. A ještě jedna perlička: my, původní dva redaktori, jsme pracovali v redakci každodenně řadu hodin, nový pan šéfredaktor Svatopluk Hauser si přijížděl z Moravy jen pro služební plat, zda nějakou práci vykonával, mně není známo. Lidé, kteří zánik našeho Vpředu zavinili, nemají ani potuchy, jakou škodu způsobili a jak mládež ranili a ochudili!

Nedobrovolně zaměstnán

První dny a týdny po vynuceném odchodu z redakce Vpředu jsem žil jako ve snách. Chyběla mi každodenní práce v redakci, ten intenzivní shon, přiváły klubovních hlášení i jiných dopisů, nemohl jsem si zvyknout, že už nemusím ustavičně vymýšlet další texty Rychlých šípů, psát pro Bobří hráz, plánovat nové soutěže a jiné věci. Pálila mě také hrozná křivda a nevděk, kterých se mi dostalo, nemohl jsem se s tím smířit a zapomenout na to. O to vášnivěji jsem se vrhl do činnosti v našem oddíle a vymýšlel jsem pro něj různé nové hry a zábavy. Také oddílovou kroniku jsem dopisoval, a pocit volnosti, že na mne nečeká žádná redakční povinnost, každodenně něco pro další číslo připravit, se mi přechodně začínal i líbit. Teď teprve jsem poznal, jak jsem byl redakční prací vyčerpávaný. V dnešních redakcích podobných časopisů nikdo nechce věřit, že jsme týdeník s nákladem 200 000 výtisků dělali prakticky jen dva redaktori.

Ani trochu mi nevadilo, že jsem takzvaně nezaměstnaný, měl jsem veliké úspory, ze kterých jsem mohl žít bez příjmu celá dlouhá léta i s maminkou, za kterou jsem se dokonce na národním výboru zřekl jejího starobního důchodu. Tehdy mi úřednice na příslušném odboru řekla, že jsem první člověk, který se pro člena své rodiny dobrovolně zříká důchodu, na nějž je nárok. Snad dva nebo tři roky jsem žil v této celkem poklidné situaci, odpočinek jsem měl zapotřebí po létech redakčního vysilujícího povolání. Pak se vše náhle změnilo. Nevím už, kdy to bylo, nesměl jsem si tehdy o tom psát záznamy a z paměti letopočet nevím, ale stalo se toto: přišel za mnou vyšetřovatel Státní bezpečnosti a dotazoval se, z čeho žiju. Řekl jsem popravdě, že mám velké úspory z honorářů i z dobře placeného redaktorského zaměstnání, ale toto vysvětlení mu zřejmě nestačilo. Řekl, že jsem na to ještě moc mladý, abych zaháležel – a že má pro mne práci! Byl jsem mírně vyděšen, protože pořád nade mnou visela hrozba, že budu obžalován a odsouzen za údajně ilegální skautskou činnost, a tak jsem neodporoval. Sdělil mi, že má pro mne zaměstnání v nově zřízené Městské stanici mladých turistů a v rámci její činnosti že budu moci pracovat, a přitom „dávát pozor“! Na co? Nu, kdyby tam prý přišel nějaký zakuklený skautský pracovník, abych na něj upozornil – zkrátka abych dělal donašeče! Budu prý zaměstnancem školského odboru hl. města Prahy s platem asi 700 Kčs. Byt jsem úplně zdrcen, tohle nebyla úloha pro mě! V Mostské stanici mne představil jako jejího nového pracovníka řediteli J. Tyborovi. To byl hodný člověk, bývalý dělník, zapálený turista a já se s ním i s celým personálem (asi osm osob) brzo spřátelil. Práce nebyla těžká, stačil jsem ji svými vědomostmi, ale vadily mi dvě věci. Především ten nadhrožený úkol, abych „dávát pozor“, a pak ztráta volnosti – stal jsem se znovu zaměstnancem s hlídanou osmihodinovou pracovní dobou, které jsem už odvykl, i když v redakci jsem byl i deset až dvanáct hodin dobrovolně.

Tak jsem ve Stanici vydržel rok, ale v úloze, pro kterou jsem tam byl dosazen, jsem neuspěl. Jednou za mnou přišel profesor z masné průmyslovky s podezřelou žádostí, abych mu zapůjčil skautské příručky. Odmítl jsem ho, že už žádné nemám – ale později se mne vyšetřovatel dotazoval, zda u mne někdo byl, a já žadatele zapřel, nechtěl jsem být udavačem. Profesor však byl nastrčená osoba na zkoušku,

Po stopách Rychlých Šípů

aby Bezpečnost viděla, jak se zachovám, a vytkla mne nespolehlivost. Tím jsem to u ní prohrál! Do roka jsem byl odvelen do školského odboru ÚNV a bylo mi přikázáno místo vychovatele ve Studentském domově v Praze. Rád jsem Stanici opustil, v domněnání, že budu mít od StB pokoj, ale neměl jsem jej ani potom! Také jsem žil v představě, že celý ten bláznivý tyranský režim brzo skončí a já že budu zase svobodný. Kdyby mne byl někdo řekl, že vychovatelem budu dalších nucených deset roků, byl bych se asi zbláznil. Naštěstí člověk do budoucna nevidí, a tak jsem těch krušných deset let v úloze „vychovatele“ prostě protrpěl, i když velmi těžce a s mnohými nesnázemi.

Deset obtížných let

Byla to léta bohatá ani ne tak na statky pozemské, jako na příval nejružnějších událostí, malých i velkých. Zaprvé Domov mládeže, čili krátce internát, kde jsem sloužil deset ztracených let ve výchovatelské funkci, jež mi ani trochu nevyhovovala a ničila mi nervy. Osazenstvo internátu sestávalo asi ze 130 studentů průmyslovek, ve věku šestnácti až dvaceti roků. O pořádek po učební strance i co se chování týče se starali tři vychovatelé, střídající se v denních i nočních službách. Ty byly dosti obtížné a unavující, zejména pak noční a dvoudenní ze soboty na pondělí. Někteří žáci mne respektovali, jiní mi funkci spíše znesnadňovali svým trucovitým a výbojným chováním.

Internát byl umístěn v zabaveném záměčku Perkutov na okraji Prahy; kdysi zde byla výletní restaurace s tanečním parketem na zahradě. Studenti byli vesměs přespolní, pražské sem nepřijímali, ti mohli bydlet u rodičů. Po několika letech byl internát přestěhován do ponuré Černé ulice v Praze, kde k tomu účelu byly získány dva pětipatrové domy bývalého kláštera, propojené spleťtými chodbami. Náš služební výkon se tím hodně ztížil.

Ani v době mé desetileté otročiny v internátu mne estébáci nedávali pokoj, občas mne volali, nebo dokonce i navštěvovali a dotazy byty pořád stejné: s kým se stýkám, kdo jsou moji přátelé, co vím o skautských funkcích atd. Jednou mne zavezli do úřadovny v Bartolomějské, kde v prázdné kanceláři mně předložili otrěsnou fotografii. Byla na ní jakási zahrada s altánem v pozadí, na jehož štítu byla umístěna skautská lilie z tyčkoviny. Ale co horšího: před altánem leželo v hromadě několik rozbitých těl mladých mužů, zřejmě mrtvých.

vyšetřovatel mi dal fotografii dvě či tři minuty prohlížet a pak mi řekl: „Vidíte, tohle dělali vaši skauti!“ Udělalo se mi nevolno, vyžádal jsem si odchod na záchod, vyšetřovatel mne provázel i tam, ačkoliv místnost neměla žádné okno, ze kterého bych snad mohl vyskočit.

Jednou a někdy i dvakrát týdně jsem se musel v Bartolomějské ulici hlásit u „mého“ vyšetřovatele, abychom pak prochodili dvě tři hodiny po Praze. A když mne náhodou při této „procházce“ potkal někdo, kdo mne letmo pozdravil, musel jsem o něm vyšetřovateli referovat, kdo to byl, odkud se známe atd. Nic podstatného jsem mu nikdy neřekl. Maminka o mém vyšetřovacím trápení neměla ani potuchy, nic jsem jí neprozradil, jak žádal přísný zákaz vyšetřovatele. Byly to hrozné roky, a bylo jich skoro deset. Nikdy na ně nezapomenu.

Nebyly to ani poslední roky, kdy jsem se musel násilně odmlčet. Ale to už bych se musel přenést do doby po roce 1968, na což rozsah této publikace nestačí.

Cesta do minulosti

Končím povídání o své minulosti. Nevím, komu a co se bude zdát zajímavým, ale napsal jsem to vše tak, jak jsem uměl a jak jsem si pamatoval. Nežlobte se na mne, budete-li zklamáni, zejména vy, čtenáři školního věku, že to není „foglarovka“ jako jiné. Na některé události - malé i velké - jsem také zapomněl, nebo na ně už nezbylo místo.

Za svého předlouhého života jsem se setkal a jednal s mnohými lidmi, dobrými i nedobrymi, jen z mých čedokářských cest po cizině jich bylo asi šest set a s mnohými dodnes udržuji přátelské kontakty. Asi osm set kdysi hochů, dnes dospělých, postupně tvořilo osazenstvo našeho sdružení Hochů od Bobří řeky. Navštívil jsem řadu zemí, z každé jsem si odnesl nějakou vzpomínku, v mysli je mám zpřeházené, nevím už kdy a kde jsem viděl ten či onen kousek kraje, v kterém to bylo městě a v které zemi. Probírám se těmi vzpomínkami jako v nějaké obrovské krabici plné barevných korálků, a každý korálek je jedna vzpomínka, byť někdy jen letmá.

Teď už několik roků nikam nejezdím, ale vždy občas na jaře nebo pak na podzim v duchu podnikám dlouhou vzpomínkovou cestu. Začínám ji v době zcela nedávné, kdy mi z nakladatelství Olympia dovezli mou po delší době opět vydanou knížku Dobrodružství v temných uličkách, nebo sedím na besedě v Mladé Boleslavi (tvrdím, že už navždy poslední), plahočím se do hradčanských zámeckých schodů a otvírám na zídce terasy pod Kajetánkou krabici s brýlemi a tužkami. Kaštiny, které vždy tak horlivě sbírám, když vypadají ze svých ostnatých slupek, zatím jen kvetou, ještě nepadají. Až budou

Po stopách Rychlých šípů

bubnovat o dlažbu terasy, nasbírám si jich hromádku a na každý napíšu fixkou datum, kdy to bylo. To je můj zvyk od dávných roků. A už si dávám pokoj a píšu do sešitu svých třicet až čtyřicet řádků rukopisu Strachu nad Bobří řekou. Vidím její prozářený palouk s bílými pootevřenými stany a na chvíli jsem zase Rikitanem toho bájeného chlapeckého nářádku, nikdy nestárnoucího. Slzičky a modré zvonky i žluté divizny a třezalka zde svítí do zelené a Bobří řeka hučí a zpívá přes omleté balvany. A zase je tady Alvarez a červený míč letí z ohromné výše do nastavené teplákové bundy rozechvělého hráče. A Zlaté údolí, a Výprava na Yucatan a další a další hry z proslulých dnů těch blahých let. Ale já jdu dál a dál, teď přicházejí černé smutné dny odchodů mého brášky Zděnda a maminky, jak jich nevzpomenout? A deset smutných let v internátní službě, Pikovice s kratičkým citovým vzplanutím a psaním na skalním ostrohu nad Sázavou. Jak je to všechno už dávno a vybledlé! Knížka, Dobrodružství v Zemi nikoho, vyšla, tenkrát byla psaná jen tužkou v patnácti sešitech.

Vidím nesčetné výpravy s Hochy od Bobří řeky, s idylickými návraty při západech slunce, za družného hovoru a smíchu hochů rozjařených krásně prožitou nedělí. Vidím stěhování ze starého bytu na korunní třídě, kde jsem prožil podstatnou část života, výpravy s bráškou Zděndou do nuselského údolí, kde pořád - alespoň v mé představě - svítí slunce a rámusila tramvaj čtyřka. Mihně se Černá skála pod vyšehradskými hradbami a opuštěný kout, jak to zákoutí nazval Zděnda, vždy plné harampádí ale také stovek rudě planoucích slziček a světlemodrých motýlků. A teď jsem na Petříně s mou první a nejkrásnější láskou - a pak zase dál, jsem v Předlicích, v prvním bytě, na který si pamatuji, tady mi dával v parčíku před domem ten hodný strážník vždy ruži, když je stříhal, ano, ano, jsem tady, sluníčko zapadá, protějščí osamělý dům rudne jeho září. Maminka u stolu prohlíží došlou Zlatou Prahu, tatínek pokuřuje z vonného doutníku, na stole se lesknou skleničky z hnědožlutého skla a já žebroním na mamince, že se půjdu batolit ještě na chvíli před dům, podívejte se, jak tam ještě svítí slunce! Maminka chabě odporuje, ale bráška už mě bere za ruku a jdeme několik schodů z přízemního bytu do malého parčíku. A tu jsem už u konce - nejlíp snad na začátku - své vzpomínkové cesty.

Po stopách Rychlých šípů

Už několik generací našich kluků i děvčat, tedy vlastně už milióny dětí, si kladlo a klade otázku: Byl či nebyl, existoval či neexistoval klub Rychlých šípů? Po Rychlých šípech, zvláštnosti a podivuhodnosti českého časopisectví, aktivně a velmi usilovně pátraly tisíce dětí, ale otázku nikdo nevyřešil. Ani potom, když před několika lety Jaroslav Foglar poodhalil své přísně střežené tajemství a předložil fotografie Mirka Dušína, Jarky Metelky, Červenáčka, Jindry Hojera a Rychlonožky... Ti chlápci byli tak úžasně podobní Rychlým šípům, jak je kreslil pan Fischer, že legenda, otázka i pátrání znovu ožily. Kdokoli se opravdově vydá po stopách Rychlých šípů, rychle pronikne k životním osudům Jaroslava Foglara. Tím spíš, že nám je spisovatel ve svých třiaosmdesáti letech nabídl v podrobnějším vyprávění. Právě v nich jsou uloženy kořeny celého díla muže, který je u nás nesporně nejznámějším a nejproslulejším autorem pro děti a mládež. Sám jeho život je v lecčem symbolikou ušlechtilých mravních hodnot, které v díle přisoudil nejen Rychlým šípům, ale i Hochům od Bobří řeky a vlastně hrdinům všech svých knížek. To jsou skutečné stopy, které vedou k pramenům našeho dětství, k nimž se vracíme při hledání odpovědi na hodnoty lidského času, smysluplných rozměrů života vůbec i života každého z nás. Legendami opředený spisovatel touto knihou vzpomínek vrací mnohé legendy kolem své osoby pevně na zem. Navzdory leckterým kritikům, navzdory zákazům jeho díla z let nacistické okupace, navzdory obdobným a podstatně delším zákazům po roce 1948(1948-1965,1970-1987) je už přes padesát let nejčtenějším českým autorem nejen v oblasti dětské literatury. Na otázku, proč tomu tak je, se snažilo odpovědět mnoho lidí. Nikdo však neodpověděl úplně, protože nelze bezesbýtku nahlédnout do dětské duše a pochopit ji. Tím méně, když se o to pokoušejí dospělí.

Sázím na to, že dílo Jaroslava Foglara vejde do jedenadvacátého století jako stále živá literatura. Nebude to jen důsledek soudobých jazykových korektur, jichž jsme svědky v některých nových vydáních foglarovek, ale mnohem víc důsledek návratu k morálním občanským hodnotám, všestrannému smyslu pro fairplay, po nichž ještě naléhavěji než předchozí volá nastupující generace. Bude to /důsledek velkého návratu k přírodě, kterýsi rozvoj civilizace vyžaduje a který Jaroslav Foglar vždy rozvíjel na základech Betonová woodcraftu. I dnešní děti napodobují Rychlé šípy, loví bobříky, plní podmínky Modrého života nebo alespoň určité prvky, jak je spisovatel vyličil v dlouhodobých hrách

Po stopách Rychlých Šípů

tvořících dodnes základ inspirace vedoucích mnoha zájmových oddílů a letních táborů. Síla příběhů Jaroslava Foglara spočívá mimo jiné vtom, že vybízejí k aktivitě lepšího „já“, že dávají přitažlivý program, uskutečnitelné dobrodružství rámované napínavým a romantickým dějem, že pro senzitivní dobu dospívání nabízejí sugestivní poctivé hrdiny, kteří se umí prosadit v boji proti zlu a mají vyhraněný cit pro opravdové kamarádství a přátelství. Ano, i to jsou stopy vedoucí k pramenům dětství, k jistotám, ke kterým se znovu a znovu vracíme.

Jiří Stegbauer

Šestnáctiletý Jaroslav Foglar ve skautském kroji V počátečních vydáních Hochů od Bobří roky doprovázely text drobné kresby J. Foglar